

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra slovanských jazyků a literatur
Oddělení českého jazyka a literatury

Diplomová práce

K parazitickým slovům v české slovní zásobě

Vypracoval: Bc. Darina Šulecová
Vedoucí práce: PhDr. Milena Nosková, Ph.D.

České Budějovice 2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 20. dubna 2015

Podpis studenta:

Poděkování

Děkuji vedoucí mé práce PhDr. Mileně Noskové, Ph.D. za odborné vedení, podnětné připomínky a cenné rady. Dále děkuji městu Prachatice za poskytnutí potřebných materiálů a všem, kteří mi umožnili provádět výzkum svých komunikačních prostředků.

RESUMÉ

Tato diplomová práce se zabývá nejprve definováním pojmu parazitický výraz a dále zmapováním a analýzou těchto problematických slov. Součástí analýzy je teoretická a praktická část. Teoretická část je rešerší na téma parazitických slov v české slovní zásobě, slovnědruhové zařazení těchto slov a stručným výkladem jiných publikací na téma slovní vaty. Praktická část je výzkumem autentických projevů se snahou zjistit pozici parazitických slov v komunikaci uživatelů českého jazyka.

This paper deals with defining and mapping fillers in the Czech vocabulary. It also analyzes its problematic function in language. The analysis is divided into two parts- methodology and research. The first part is dedicated to fillers' purpose in the Czech vocabulary and classification of fillers into word classes. It also deals with other linguistic publications on this topic. The research is aiming to analyze certain authentic speeches and to specify the position of fillers in the communication of Czech speakers.

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část	8
1. Rešerše	8
1. 1 Morfológicko lexikologická analýza zkoumaných parazitických slov	8
1. 1. 1 Foném [ɔ:].....	9
1. 1. 2 Abych tak řekl.....	9
1. 1. 3 Čili.....	10
1. 1. 4 De facto	11
1.1.5 Jako	13
1.1.6 Jako prostě, prostě jako	14
1.1.7 Jakoby.....	15
1.1.8 Jakože.....	17
1. 1. 9 Normálně	18
1. 1. 10 Právě, právě že	19
1. 1. 11 Prostě.....	21
1. 1. 12 Takže	22
1. 1. 13 Víš jak.....	24
1. 1. 14 Vlastně.....	25
1. 1. 15 V podstatě	26
1. 1. 16 Vole	28
1. 1. 17 Frekvenční tabulka zkoumaných vycpávkových výrazů:	31
1. 2 Analýza částic jako hlavních slovnědruhových zástupců parazitických slov...32	
1. 2. 1 Charakteristika částic	32
1. 2. 2 Druhy částic a jejich funkce	33
1.2.2.1 Modální částice.....	33
1.2.2.2 Intenzifikační částice	34
1.2.2.3 Vytýkácí částice.....	34
1.2.2.4 Modifikační částice.....	35
1.2.2.5 Odpověďové částice	36
1.2.2.6 Negační částice.....	36
1.2.2.7 Přací částice.....	37
1.2.2.8 Větná adverbia.....	37

1.3 Spisovné a nespisovné užití parazitických výrazů	37
1.4 Parazitické výrazy v mluvených a psaných projevech	43
1.5 Důvody pro používání prostředků slovní vaty	47
II. Praktická část	51
2. Analýza mluvených projevů.....	51
2. 1 Předmět zkoumání	51
2. 2 Cíl zkoumání	54
2. 3 Transkripce pořizovaných záznamů	55
2. 4 Charakteristika pořizovaných záznamů.....	56
2. 5 Vliv subjektivních stylů na užívání parazitických výrazů	58
2. 6 Vliv momentálního psychického stavu na používání prostředků slovní vaty...61	
2. 7 Spojitost sociální vrstvy s používáním parazitických výrazů	63
2. 8 Užití parazitických slov v dialogu a monologu.....	65
2. 9 Situace, ve kterých jsou vycpávková slova používána.....	66
2. 10 Připravenost vs. nepřipravenost	68
2. 11 Jsou všechna námi zkoumaná parazitická slova aktuální, nebo vývoj užívání těchto výrazů pokročil, a tedy v současnosti používáme jiné prostředky slovní vaty?	70
Závěr.....	74
Seznam použité literatury	77
Příloha.....	82

Úvod

V češtině dochází při mluveném projevu k zajímavému jevu. Mluvčí často používají slova, která zdánlivě do obsahu sdělení nepatří. Tato slova se nazývají parazitická slova, nebo také vycpávková slova, a v poslední době se kvůli komunikaci přes sociální média začíná jejich nadužívání objevovat i v psané podobě jazyka. Cílem této diplomové práce je zmapovat jejich výskyt v české slovní zásobě různých společenských skupin a pokusit se odhalit, čím jsou pro mluvčí tak přitažlivá.

Předmětem této diplomové práce je analýza tzv. vycpávkových slov v české slovní zásobě. Cílem je také seznámení se s různými vycpávkovými slovy, s jejich funkcí ve větě, s jejich slovnědruhovým zařazením a také s otázkou, jakým způsobem na fenomén tzv. vycpávkových slov nahlíží akademici v jiných světových jazycích. Důvodem pro výběr tohoto tématu je dle mého názoru nadužívání těchto slov v české komunikaci. Nejen já, ale také ostatní učitelé českého jazyka na základních a středních školách mluví o tom, jak hodně se vyjadřování českých studentů změnilo. Při otázce jakým směrem, učitelé často jmenují přílišné používání slovní vaty.

Otázka zařazení vycpávkových slov do slovnědruhového systému není jednoznačná. Vycpávkové slovo může totiž být téměř jakýmkoliv slovním druhem. Slovní vata není pouze fenoménem české slovní zásoby. Anglicky psané odborné články odkazují na tzv. fillers ve velkém množství různých jazyků.

Mluvená čeština hraje důležitou roli v jazyce jako takovém. Je důležité analyzovat řeč jako celek, to znamená jako řeč mluvenou a psanou. Dalším důvodem pro výběr tohoto tématu je fakt, že ačkoliv se vycpávková slova v psaném textu příliš nevyskytují, v poslední době vlivem sociálních sítí, chatu a „textovek“ se jejich výskyt v psané podobě zvyšuje.

Každý jazyk má pomalý vývoj. Psaná forma jazyka se vyvíjí ještě pomaleji než mluvená. Díky moderním technologiím můžeme zaznamenávat slovní projevy a získávat tak o jazyce podrobnější informace. Bohužel se pravděpodobně nikdy nedozvíme, jakou podobu měly nepřipravené mluvené projevy, nebo komunikace obyčejných lidí v době Máchy, nebo Nerudy.

V této práci bude autorka využívat audiozáznamy slovních projevů mluvčích různého věku i z různého prostředí. Bude také porovnávána náhodná komunikace s předem připravenými projevy.

I. Teoretická část

1. Rešerše

1. 1 Morfologicko lexikologická analýza zkoumaných parazitických slov

Zkoumáním různých databází obsahující vědecké práce na téma „slovní vata, vycpávková slova, parazitická slova“ bylo zjištěno, že v česky psaných člancích a různých diplomových a disertačních pracích najdeme pouze zmínky o tomto fenoménu. V anglicky psaných vědeckých textech je možné najít práce, které se tomuto tématu věnují samostatně, ale samozřejmě jsou pro některé naše otázky nepodstatné, jelikož se sice věnují stejnému problému „vycpávání“ lidské promluvy, ale pracují s úplně jinými slovy.

Z česky psaných pramenů, zmiňující se o vycpávkách, bylo pro tuto diplomovou práci vybráno několik frekventovaných slov, či slovních spojení, které budou podrobena detailnější analýze. Mezi slovní vatu je také možno zařadit foném, který se fonetickou transkripcí značí takto: [ə]. Technicky není vycpávkovým slovem, ale v mluvených projevech je velice častým problémem. Analýza bude probíhat v několika rovinách. Zařazení slov do slovnědruhového systému, analýza lexikálního významu, spisovnost, frekvence slova vycházející z Českého národního korpusu, etymologie slova a pravděpodobný výskyt slova, nebo slovního spojení v systému české slovní zásoby.

Pro úplné pochopení toho, jak Český národní korpus funguje, předkládám stručné vysvětlení. „*Jazykový korpus je elektronický soubor autentických textů (psaných nebo mluvených), v němž je možné jednoduše vyhledávat jazykové jevy (zejm. slova a slovní spojení) a zobrazovat je v jejich přirozeném kontextu.*“¹Bude využíván především model ORAL2013, který je databází spontánního mluveného projevu jak běžných komunikátů, ale také oproti předešlé řadě ORAL2006 zahrnuje dialekty. „*Korpus ORAL2013 se skládá z 835 nahrávek z let 2008–2011 a obsahuje 2 785 189 textových slov, tj. celkem 3 285 508 pozic; v sondách vystupuje celkem 2 544 mluvčích, z toho 1 297 unikátních. Nahrávky byly pořizovány v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, jejich celková délka je 17 471 minut, tj. téměř 300 hodin.*“²

---

¹ Český národní korpus - PMK. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2001. [online].

² Tamtéž

Výčet námi zkoumaných parazitických výrazů jsme převzali z knihy Milana Mikuláštika *Komunikační dovednost v praxi*³ a náhodným výběrem z internetových zdrojů.

1. 1. 1 Foném [ə:]

Jak již bylo řečeno výše, v případě tohoto zkoumaného fonému se nejedná o vycpávkové slovo, ale o středovou samohlásku. V mluveném projevu ale jako vycpávka funguje a to u majoritní části zkoumaných tříd na druhém stupni gymnázia. Tento foném je již tak frekventovaný, že posluchač, není-li na něj upozorněn, tento foném nevnímá. Funguje jak ve své krátké verzi [ə], tak v dlouhé [ə:]. Foném [ə:] se řadí mezi tzv. hezitační zvuky. Hezitační zvuky jsou podle Rudolfa Kohoutka *paralingvistické jevy, například porušování souvislé řeči vokály (éééé) nebo hmmm, odkašlávání, neartikulované zvuky vyjadřující někdy váhavost.*⁴ Na hezitační zvuky upozorňují také Čmejková, Havlík, Havlová a Kaderka při analýze projevů moderátorů České televize. Uvádějí, že nadužívání hezitačních zvuků na posluchače působí nekultivovaně a u profesionálních mluvčích na tyto zvuky posluchači reagují obzvláště citlivě.⁵

„a já říkám vona šmejdí furt někde no a vona prej i pro Honzu do práce jezdí někam . no ale já si myslím že vona stejně to . eee . šmejdí jako . hmm . jako eee . desátýho je vobjednaná .. v osum hodin . k holiči . v Duchcově . a na pracáku má bejt .. v devět . takže musí zrušit holiče..“⁶

Frekvenční distribuce fonému [ə:], v korpusu přepisovaného jako *eee*, je 17888 výskytů.

1. 1. 2 *Abych tak řekl*

Tento frazeologismus je častou vycpávkou v kultivovanějších promluvách například politiků, nebo vědců. Je možné jej vysledovat v různých rozhovorech v pořadech s odbornou tematikou. Pokud toto slovní spojení rozdělíme, zjistíme, že se skládá ze tří slov. *Abych, tak a řekl*. Slovo *abych* je spojkou podřadicí se slovesem

³ MIKULÁŠTÍK, Komunikační dovednosti v praxi, Grada 1. vyd., 2010, s. 122.

⁴ KOHOUTEK, Rudolf. Hezitační zvuky a pazvuky. *Slovník cizích slov* [online].

⁵ ČMEJKOVÁ, HAVLÍK, HAVLOVÁ, KADERKA, Analýza a hodnocení jazykové úrovně vybraných pořadů České televize za 2. pololetí 2008, [online].

⁶ BENEŠOVÁ, L., KRĚN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

v podmiňovacím způsobu. Společně s významovým slovesem uvádí větu vedlejší.⁷ Je také možné na toto slovo pohlížet jako na částici, jelikož celá tato fráze nemá v tomto případě za úkol spojovat různé věty, například větu účelovou, ale uvádí samostatnou větu, která zdánlivě nemá se zkoumanou frází nic společného. Dalším slovem z toho slovního spojení je slovo *tak*. Tímto slovem zkoumané slovní spojení získává jiný významový rozměr. Slovo *tak*, pokud je částicí, totiž již samo o sobě působí v promluvě jako slovní vata. Jako částici jej Příručka ústavu pro jazyk český uvádí ve větách zvolacích, nejčastěji přacích, citově zdůrazňuje jádro výpovědi: *kdyby tu tak byl!*; *kdyby se tak naskytla příležitost!*; *kdybych se tak mohla podívat domů!*⁸ Sloveso *řekl* je 3. osobou jednotného čísla, minulého času od slovesa říct. Vzor slovesa *řekl* je sloveso *péci*.

Při otázce, v jakých situacích se toto slovní spojení nejvíce objevuje, kde se s ním můžeme setkat, či v jakých médiích je možné jej najít, autorka konzultovala webovou stránku Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze s názvem Český národní korpus. Pro ujasnění toho, jak je toto sousloví používáno mluvčími v kontextu delší promluvy, cituji: „*z mého pohledu situace vypadá tak že .. jak stárnu tak už mě jako nebaví hlásat slovo boží abych ...: (smích) abych tak řekl takhle .. a . (odmlčení) učit jako studenty kerý to nezajímá . z devadesáti procent je jako strašně . eee nehezky . jako že eee . a ono ty studenty ekonomie nezajímá ani ta ekonomie?*“⁹

Frekvence tohoto sousloví je v mluveném projevu pouze 2. Naopak v prepisech mluvy, například v rozhovorech a jiných autentických textech je frekvence o poznání vyšší. Vyskytuje se především v denících například v MF Dnes, Reflexu, Britských listech, apod.... Frekvence v psaných médiích tak činí 120 výskytů.

1. 1. 3 Čili

Toto slovo na první pohled slovní vatu nepřipomíná, ale při bližším zkoumání zjistíme, že původní spojka, se jak již tedy ve vztahu souřadícím nebo podřadícím v promluvách občasně objevuje i v jiných případech, než při spojování vět. Jak již bylo řečeno, slovo *čili* je spojka. Ve vztahu souřadícím může naznačovat poměr slučovací (*kvasnice čili droždí; správce domu čili domovník; dospěl jsem k poznání, že jsem se*

⁷ Abych. In: Internetová jazyková příručka [online]. 2008- 2015.

⁸ Tak. In: Internetová jazyková příručka [online]. 2008- 2015.

⁹ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

přepočítal čili že jsem počítal s veličinami ideálními) i vylučovací (*ptal se ho, kreslí-li jen tak, čili to někde viděl (Jir.); je to pravda čili nic?*) a ve vztahu podřadicím, uvádí nepřímou otázku (*zda, zdali: gazdina vytrhla hosta otázkou po rodičích, čili ještě na živu jsou...*)¹⁰

Opět se zde setkáváme se slovem, které pokud je slovní vatou, vyskytuje se především u komunikačně kultivovanější části české populace. Při nahlédnutí do Českého národního korpusu zjišťujeme, že spojka *čili* se v naprosté většině vyskytuje u mluvčích nad 60 let se středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním. Výjimku tvoří vysokoškolsky vzdělaní lidé okolo 30 let. Zde je pro ukázkou záznam promluvy 81letého muže, středoškolsky vzdělaného, původem ze severovýchodních Čech. V ukázce je možné si všimnout hned několika parazitických slov. *„zjistěj někoho . eee nebo sledujou prostě někoho kdo nepřiznává ty zásahy . tak eee s nim prostě nejdou hrát no jo čili nebo i to sou i takhle celý týmy prostě který nepřiznávaj ty nejsou vůbec oblíbený .. jo čili to sou jak se říká lidově podvodníci no no . chce . vyhrát za každou cenu . no jo hmm je to tak no . no a kolikpak se vás tam . schází nebo .. jak to máte tady jenom“*¹¹ Chybného používání slova *či* a *čili* si také všiml Vojtěch Kebrle v svém článku O správném i nesprávném používání spojky *či*. Podotkl, že spojka *či* je povahou ryze tázací a tak je nutné k ní i přistupovat. *Spojka „čili“ je téhož původu a významu jako „či“ a vznikla spojením s tázací částicí „-li“.*¹² Uvádí mnoho příkladů, kde se tyto spojky *či* a *čili* používají zcela nesprávně. Je třeba podotknout, že v několika příkladech, které uvedl, mají tato slova povahu slovní vaty.

Frekvenční distribuce slova *čili* je v mluvených vzorcích 162 výsledků, naopak v psaných materiálech opět především v denících MF Dnes a Právo a dalších tištěných médiích je frekvence 17 102 výskytů. Je třeba také dodat, že tato frekvence zahrnuje všechny případy, ne jen pokud se jedná o slovo parazitické.

1. 1. 4 De facto

Toto slovo latinského původu je natolik rozšířené, že je nutné jej do tohoto rozboru také zařadit. Jeho lexikální význam se dá charakterizovat jako „ve skutečnosti“, „v praxi“. Často je také protikladem právnické fráze *de iure*. Používá se tak v případech,

¹⁰ Čili. SSJČ. In: Internetová jazyková příručka [online]. 2008- 2015 [cit. 2015-03-31].

¹¹ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

¹² KEBRLE, O správném i nesprávném užívání spojky „či“, In Naše řeč 24 [online].

kdy se situace odlišuje od právního předpisu. Z právnického slangu se ale toto sousloví přesunulo do běžné lidské mluvy a dnes jej používá většina uživatelů českého jazyka. Bohužel opět také v případech, kdy jeho použití není vhodné. Jelikož je toto sousloví latinského původu a ani nedošlo k jeho počestění (v materiálech uložených v Českém národním korpusu je k dohledání pouze latinský přepis *de facto* a ne *de fakto*), není možné jej vyhledat například ve Slovníku spisovného jazyka českého. Sousloví *de facto* bereme opět jako částici.

Pokud k tomuto výrazu přihlídneme jako k cizímu slovu, je příhodné vysvětlit jeho původ a také výraz přeložit. Slovo *de* je v českém překladu o- ve smyslu 6. pádu o kom, o čem. Také je možné najít jiné překlady jako s, se, od. Slovo *fact* je přeloženo jako skutečnost. Překlady v různých slovnících se liší. Sousloví *de facto* je tedy přeloženo jako vsutku, opravdu, vlastně.

Podle Českého národního korpusu je používání „*de facto*“ celkem oblíbené. Z příkladů, které můžeme v korpusu nalézt, je možné vyčíst, že mluvčí nejen, že dobře nerozumí významu tohoto výrazu, ale používají „*de facto*“ v případech, které nazýváme slovní vata. Toto je záznam promluvy 48leté, vysokoškolsky vzdělané ženy ze středočeské oblasti: „*maj stejný problémy všichni vodjedu z napucovaný chaty .. vrátim se a to je jak dyby tam prošla četa uhlířů .. jo . strašný . strašný a přitom tam nevaří . de facto tam neni .. ale je tam mrdník bordel zkyslo . tak jak sem tam nechala v pondělí ráno dyž sem . než sem jela na vlak že jo a zas . stěží rozlepený voči vid' brzo ráno...*“¹³ A zde ještě pro upřesnění záznam středoškolsky vzdělaného čtyřicátníka ze středomoravské oblasti. „*jednička no jede . no no nakonec to vlasně jede . jede na hlavas jezdí jednička stejně vlasně de facto eee přes --- hlavák takže to je jedno . no přes Moravák no...*“¹⁴

Frekvence tohoto sousloví je v mluveném projevu stanovena na 31 výskytů. Na druhou stranu v psaných materiálech Českého národního korpusu je možné nalézt až 7796 výskytů. Jako příklad psaných materiálů, že kterého korpus čerpá, jsou opět deníky: Právo, Lidové noviny, MF Dnes, a jiný seriózní denní tisk. Naopak se zde nevyskytují žádné ženské časopisy, internetové diskuze, nebo bulvární magazíny. Podle informací, které lze v korpusu také vyčíst, je zřejmé, že *de facto* je opět výsadou starších, vzdělaných uživatelů českého jazyka. Je opět třeba připomenout, že v mnoha případech nalezených v korpusu je sousloví *de facto* použito správně. Frekvenci

¹³ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

¹⁴ Tamtéž

výskytu tedy musíme posuzovat jako četnost tohoto výrazu jako takového, a ne jako parazitického slova.

1.1.5 Jako

Při pátrání po tom, který slovní druh je parazitické slovo staročeského původu *jako*, je třeba nejprve stanovit, jakou funkci má toto slovo ve větě. Všechny slovníky spisovné češtiny se tímto slovem zabývají po stránce syntaktické a lexikologické, a tudíž nezbyvá, že si jeho roli vycpávkového slova zanalyzovat svépomocí. Slovník spisovného jazyka českého *jako* uvádí jako spojku slučovací (*zimě jako v létě chodil prostovlasý*) a srovnávací (*velký jako já; šel bezpečně, jako by tu byl doma*).¹⁵ Otázka, jakým slovním druhem je „jako“ ve větě, *Já jsem jako šel domu a tak jsem se jako pomalu blížil*, je tedy nasnadě. Nabízí se jediné řešení a to, že slovo „jako“ ve výše zmíněném smyslu je částicí. V neoficiální komunikaci je možné si všimnout určitého procesu „partikularizace“, což je změna určitých slovních druhů na částice.¹⁶ Partikule, jsou podle Příruční mluvnice češtiny neohebnými slovními druhy se synsémantickým významem. Vyjadřují postoj mluvčího a určují modalitu výpovědi. Dále PMČ rozlišuje několik druhů částic, modální, intenzifikační, vytykácí, modifikační, odpověďové, negační a přací.¹⁷ Vzhledem k tomu, že slovo „jako“ výrazně modifikuje výpověď a svou funkci určuje společně s jinou řadou faktorů, například intonací, slovesným způsobem, tónem řeči, je logické, že je modifikační částicí. Pro upřesnění dávám k dispozici další příklad z Českého národního korpusu. ... *a tam tam ještě že z toho .. přívozu . vlastně .. do Bzence tam není takový ten provoz .. no čoveče jako mmm je tam tam je to dost daleko a jezdí tam hodně aut...*¹⁸

Při práci s Českým národním korpusem bylo zjištěno, že toto slovo není doménou nějaké sociální, nebo věkové třídy, ale že „jako“ (jako slovní vatu) používají lidé ve všech společenských skupinách v různých oblastech České republiky. Z výsledků se také lze dočíst, že „jako“ je v současné době jako parazitické slovo velmi oblíbené. Frekvence v mluveném projevu je 45050 výskytů. Pokud se podíváme na výsledky psaných projevů, frekvence je o poznání vyšší. Činí okolo dvou milionů. Při

¹⁵ Jako. SSJČ. In: Internetová jazyková příručka [online]. 2008- 2015

¹⁶ ČECHOVÁ, KRČMOVÁ, MINÁŘOVÁ, Současná stylistika, 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 160

¹⁷ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. Příruční mluvnice češtiny. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 358

¹⁸ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

podrobnějším zkoumání ale přijdeme na to, téměř všechny výskyty slova „jako“ nejsou vycpávkovými slovy, ale spojkami. Je zde pouze několik málo vycpávkových „jako“ a to pouze v doslovně přepisovaných rozhovorech. Lze tedy říci, že parazitické slovo „jako“ je v drtivé většině doménou mluveného projevu. Pro úplné pochopení smyslu parazitického „jako“ předkládám poslední příklad: „*mniši mají také jako fialové prostě nějaké hadry prostě nebo co úplně jak .. a teďka nevíš co mu na to říct no tak jako je to tak ale . co s tím jako (smích) . tak a co jako (smích) . jasné .. to . mě hlavně mmm překvapuje.*“¹⁹

1.1.6 Jako prostě, prostě jako

Toto sousloví je spojením slov *jako* a *prostě*, které jsou podrobně analyzovány v samostatných kapitolách. Jejich slovnědruhový a lexikální rozbor bude tedy v této podkapitole vynechán. Podívejme se na tato dvě slova jako na celek. Podle Českého národního korpusu funguje toto sousloví v pořadí *jako prostě* a *prostě jako*. Bohužel z příkladů není možné vyčíst, jaký model upřednostňují jací mluvčí a v jakých situacích. Toto sousloví již jako první ze zkoumaných parazitických slov jeví známky jasného novodobého parazitického slova. O podobném sousloví *jaksi prostě* se již zmiňuje ve své knize O češtině každodenní kolektiv autorů z roku 1884. Již v této příručce pro správné užívání češtiny lze vyčíst znepokojení autorů nad nadužíváním těchto slov. Lze usuzovat, že v osmdesátých letech považovali jazykovědci za parazitické vsuvky pouze slova *tak nějak*, *skutečně*, *jaksi* a *prostě* a také sousloví *jaksi prostě*, s tím, že námi zkoumané sousloví označují za novodobou infekci české slovní zásoby.²⁰

Je jasné, že *prostě jako* i *jako prostě* je doménou mluveného projevu. Při pohledu do Českého národního korpusu je zřejmé, že pokud se tato sousloví objeví v psaných textech, jedná se zcela určitě o doslovný přepis hovoru. V médiích, jako jsou deníky MF Dnes nebo Lidové noviny, novináři a editoři upravují záznam mluveného projevu pro potřeby publikace. Záměrně tak odstraňují nežádoucí prvky řeči, jako jsou vulgární výrazy a parazitické vsuvky. Při hledání *jako prostě* a *prostě jako* se ale podařilo najít rozhovory a citace v textu, kde jsou rozhovory upravovány jen minimálně, a tak byly i tyto výrazy v textu ponechány. Je zajímavé, že ačkoli korpus

¹⁹ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

²⁰ RACKOVÁ, RUSÍNOVÁ, ŠLOSAR, O češtině každodenní, 1. vyd. Brno: Blok, 1984, s. 67

disponuje texty až do roku 2013, parazitická slova se v seriózních denících objevují nejdéle do roku 2006. Vzniká zde tedy zcela logicky domněnka, že v pozdějších letech se redaktoři záměrně tomuto sousloví vyhýbali. Z textů dostupných v korpusu je dále zřejmé, že pokud již redaktoři tato slova v textu ponechávají, jedná se téměř vždy o filmové repliky nebo rozhovory se sportovci. „*Chybí mi Česko. Ani ne česká liga **jako prostě** Česko, " nechal se slyšet Pižanowski už loni v létě, kdy hájil branku klubu Škoda Xanti v několika přípravných zápasech ve vlasti.*“²¹ „*Když žijeme ve vlastním bytě a nemáme všechno úplně lesklé, vypulírované, **prostě jako** ze žurnálu, nevadí nám to.*“²² Frekvence *jako prostě* a *prostě jako* v psaných textech je ale i tak poměrně vysoká. Čítá dohromady na 577 výskytů.

V záznamech mluveného projevu se samozřejmě frekvence zvyšuje. Také pokud budeme zkoumat, jací mluvčí toto sousloví nejvíce v komunikaci používají, dozvíme se, že *prostě jako* a *jako prostě* je doménou spíše mladších ročníků. Vzdělání v tomto případě nehraje roli. V korpusu bylo zjištěno, že toto sousloví je používáno v různých komunikačních situacích, všemi různými sociálními skupinami a je používáno stejně mezi vysokoškoláky jako mezi žáky základních škol. „*no a pak zjistil že **prostě** . na tu Míšu nemá že jo .. **hmm** .. **jako** . ta Dita může být taky fajn holka **jako určitě** je když je od NP ale (smích) . ale **prostě jako** rozumíš dyž s někým seš tři roky **jako tak jakože** to no jasně to už . máš . žiješ tak . to . to . **jako** . nesmíš počítat s tím že...*“²³ Frekvence obou sousloví dohromady v mluvených záznamech činí 642 výskytů.

1.1.7 Jakoby

Podle různých internetových diskuzí je toto slovo asi nejdiskutovanějším slovem vůbec. Kultivovaní mluvčí si často všímají, jak moc často a jakým neadekvátním způsobem je toto slovo používáno. Je dokonce možné vyhledat množství rozhořčených dopisů do redakcí deníků a týdeníků, kde si pisatelé stěžují na nadužívání *jakoby* a ptají se, jakým způsobem je možné se tohoto parazitu zbavit. Již to, jakým bouřlivým diskuzím toto slovo přispělo, je na pováženu. Zde je na ukázkou jeden příspěvek z diskuze z webu Československé filmové databáze: „*Určitě jste se s tím **jakoby** taky **jakoby** setkali. Ať se kamkoliv **jakoby** pohnete, všude **jakoby** slyšíte to **jakoby** debilní*

²¹ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

²² Tamtéž

²³ Tamtéž

slovo **jakoby**. Očividně to **jakoby** souvisí s tradiční českou **jakoby** připosraností. Jde o **jakoby** obezličku. Vzhledem k tomu, že správný **jakoby** Švejkáček má **jakoby** strach něco **jakoby** vyjádřit **jakoby** naplno, použije **jakoby** retardér "**jakoby**". Pak se může **jakoby** vymlouvat, že to myslel jen **jakoby** a tudíž je **jakoby** z obliga. Čeho je **jakoby** moc, toho je **jakoby** příliš a už mně z toho **jakoby** lezou **jakoby** nehty. S hrůzou si také **jakoby** všímám, že s **jakoby** narůstající úrovní **jakoby** vzdělání se frekvence slova **jakoby** dále **jakoby** zvyšuje. Co si o tom **jakoby** myslíte?²⁴

Slovník spisovného jazyka českého toto slovo zařazuje mezi příslovce s významem srovnávacím.²⁵ Připojuje větné členy, ke kterým se přirovnává. Je zde příznak jakési neurčitosti. Je třeba také dělat rozdíl mezi *jakoby* a *jako by*. *Jako by* je spojka s částí přísudku a je používána jako součást podmiňovacího způsobu. Ani Slovník spisovného jazyka českého, ani Příručka Ústavu pro jazyk český ovšem nepočítá se slovem *jakoby* jako s něčím jiným nežli se spojkou nebo adverbium.²⁶ Pokud nazíráme na slovo *jakoby* jako na slovní vatu, jedná se o srovnávací částici.

Při analýze slova *jakoby* z hlediska frekvence je zřejmé, že od roku 1984, kdy autoři knihy O češtině každodenní popsali slova *jaksi* a *prostě* jako epidemií české slovní zásoby se také *jakoby* zařadilo do výčtu parazitů české mluvené komunikace. Verze slova *jakoby* se objevují v celém spektru českých tiskovin. Samozřejmě se ve výčtu záznamů objevuje jak parazitické slovo *jakoby*, tak správně užívané a v komunikaci adekvátní adverbium, nebo spojka. Příklad vycpávkového slova *jakoby* se objevil v MF Dnes. „*Jednak by neprošel, jednak jsme se na něm navíc podíleli. Souhlasíme s tím návrhem, jenže on nás z toho jakoby vyřadil.*“, „*Třeba když zpěvačka jakoby vystupuje z metra, zahltí tahle scéna celý prostor megapódia.*“²⁷ Samozřejmě pokud jde o parazitické slovo, jeho výskyt můžeme spíše očekávat v mluveném projevu. Opět se s užíváním tohoto slova setkáváme spíše s mladšími mluvčími mezi dvaceti a třiceti lety. Vzdělání zde zřejmě nehraje roli, ačkoliv ve většině příkladů Českého národního korpusu jsou mluvčí vysokoškolsky vzdělaní. Také se zdá, že užívání slova *jakoby* není výsadou nějaké sociální skupiny, nebo zeměpisné oblasti. Ve většině záznamů mluvené řeči je toto vycpávkové slovo kombinováno s dalšími vycpávkami. „*ted' eee do toho . takové ňáké dveře dvoje zabudované aby to byly jakoby dva*

²⁴ Fenomén *jakoby*. In: Československá filmová databáze: Diskuze [online]. 2014

²⁵ *Jakoby*. SSJČ. In: Internetová jazyková příručka [online]. 2008- 2015

²⁶ KOMÁREK, KOŘENSKÝ, PETR, Mluvnice češtiny, 1986, s. 227

²⁷ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

samostatné pokoje no tož to byla katastrofa jako...“, toto je například záznam 25letého vysokoškoláka z jihozápadočeské oblasti: *„zlatá truhlařina (smích) a že tam je právě jako i takovej já nevím jako level jako třeba dělat manažera jako jo . a . a a i tam jakoby co na potřebuješ za vzdělání z* za schopnosti za dovednosti a tak . a máš to takle rozdělený prostě vod fakt obyčejnýho to je boží fakt třeba jako klasickýho knihovníka .. po prostě člověka kterej je potom nákej vyloženě specialista...“*²⁸
Frekvence záznamů z mluvené a psané komunikace je 24324 výskytů.

Otázka, čím je toto slovo pro mluvčí tak atraktivní je tedy nasnadě. Na jednu stranu plní internet řada znepokojených názorů a dopisů požadující vysvětlení tohoto fenoménu, na druhou stranu slovo *jakoby* dále „vycpává“ českou slovní zásobu.

1.1.8 Jakože

V pravidlech českého pravopisu je slovo *jakože* neuváděné, avšak v současné slovní zásobě se také objevuje čím dál častěji. Dalo by se říci, že slova *jakože* a *jakoby* se mohou navzájem obměňovat. Obě tato slova pocházejí ze slov *jak* a *jako* a mají opět tu samou funkci hezitačního zvuku a slovní vaty. Obě tato slova mají téměř stejný význam a také jejich slovnědruhové zařazení je podobné. Stejně jako slovo *jakoby* je *jakože* spojkou, pokud je použito adekvátně. Samozřejmě jako slovní vata je jeho slovnědruhové určení jiné, přikláním se opět k částici.

Pokud srovnáváme významy obou slov *jakoby* a *jakože*, *jakože* je možné spíše přirovnat k *jaksi* a *jakoby* můžeme vnímat spíše jako zkratku *jako kdyby*. Zdá se, že význam je hodně podobný, ale použití je odlišné. Na druhou stranu v promluvách, kde se hojně vyskytuje celá škála hezitačních zvuků a vycpávkových slov je jejich použití téměř zaměnitelné. Pro příklad správného užití tohoto slova cituji z článku Eugena Knapa v časopisu *Naše řeč*, kde popisuje správné psaní slova *jakože* a uvádí dva příklady: *„Jakože sám nepozdravil, tak za pozdrav nikdy nepoděkoval. Budu ti vděčen, jakože se jmenuju Váša Pazourek. Bude-li doma, jakože (= jistě) bude!“*²⁹

Český národní korpus naopak disponuje drtivou většinou příkladů parazitického použití tohoto slova. Například v rozhovoru z *Deníku Moravia*: *„Někteří třeba na třídních schůzkách nikdy nebyli, tak nevěděli, jak to probíhá. Někteří byli překvapeni ,*

²⁸ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

²⁹ KNAP, Poznámky k Příručnímu slovníku jazyka českého, In *Naše řeč* 23 [online], 1939

*když se do nich jakože rodiče pustili, že to ty učitelky vůbec nemají jednoduchý . . .*³⁰
V mluvených záznamech se *jakože* objevuje společně s dalšími parazitickými slovy, jako je *jako*, *prostě*, *jakoby* a *právě*. Opět se nedá s jistotou říci, že toto slovo patří do typické promluvy nějaké sociální skupiny. Ve většině případů jsou ale mluvčí mladších ročníků, okolo dvaceti let. Ani dosažené vzdělání zde nehraje žádnou výraznou roli. Avšak podobně jako u ostatních vycpávkových výrazů je při komunikaci popsáno, že promluva byla vedena v přátelském tónu. „*ta je ze zubů . a vona dycky .. jakože hrozně mu dlouho volá a všechno řeší .. hmm a je taková jakože to že . telefonujou hodinu a dycky dyž má nákej problém tak hned volá a tak.*“³¹

Ve srovnání se slovem *jakoby* ale v počtu záznamů v Českém národním korpusu slovo *jakože* zaostává. Součet záznamů z psaných dokumentů a mluvené komunikace je 2406 případů.

1. 1. 9 Normálně

Tento výraz je podobným případem jako již zmiňované *de facto*. Je to také slovo cizího původu a také se v poslední době stalo prostředkem slovní vaty. Slovo *normálně* se obvykle používá správně. Dle Českého národního korpusu ani není jako parazitní výraz nadužíván. Bohužel i tak se ale v české slovní zásobě jako parazit vyskytuje.

Slovník cizích slov charakterizuje slovo *normální* jako „běžný, obvyklý, průměrný“. Slova *normální* a *normálně* jsou odvozeniny ze slova *norma* (závazné pravidlo), což je výraz původem z latiny.³²

Slovo *normálně* je adverbium, které se běžným postupem dostalo do české slovní zásoby z adjektiva *normální*. Pokud je analyzované slovo používáno v komunikaci adekvátně, jako adverbium, nejedná se o slovní vatu. Příklad správného použití by byla věta: „*Zaparkovala jsem úplně normálně, ale stejně jsem dostala pokutu.*“ Jak již bylo řečeno výše, toto použití je v české slovní zásobě běžnější. Avšak existují případy, že mluvčí použití *normálně* jako hezitační zvuk, nebo jako parazitní slovo. Příklad by byl: „*no tak prosim tě kolikrát tam no tak . v pon* v neděli jede a ve čtvrtek už je doma . normálně jo . no a .. a a platěj dva tisíce tři sta.*“ „*von normálně vyskočil z toho vokna .. a von normálně se (se smíchem) zachytil na drátech jako na*

³⁰ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

³¹ Tamtéž

³² VEBROVÁ, KRAJÍČEK, *Slovník cizích slov*, 1. vyd. Praha: PLOT, 2006, s. 235

elektrice .. (smích) a **normálně** to vodnes jo . (smích) (se smíchem) kde ty *s viděla chciplýho kocoura to muselo bejt ...: ne . já nevim to se mně **normálně** zdálo...³³ Toto použití evokuje jiné slovnědruhové zařazení, než jako adverbium. Z článku v časopisu Slovo a slovesnost (2013) autorky Karsten Rinas s názvem Tři „nové“ modifikační částice v češtině: schválně, normálně a jako je zřejmé, že do české slovní zásoby vlivem německého jazyka přibyly nové modální partikule.³⁴ Tento článek vyšel v roce 2013 a je nám tedy jasnou odpovědí na to, jakým slovním druhem je parazitní výraz *normálně*.

Co se týče frekvence, není možné čerpat z Českého národního korpusu z toho důvodu, že korpus nerozlišuje mezi použitím slova jako adverbium, nebo partikule. V psaných materiálech, citovaných v korpusu, je zřejmé, že slovo *normálně*- jako výplňkové slovo je do textů zařazováno jen minimálně. V mluvených záznamech je situace o něco lepší, ale i tak není možné spočítat ani přibližnou frekvenci užívání. Dalším příkladem užití slova *normálně* jako parazitu může být záznam hovoru třicetiletého, středoškolsky vzdělaného muže z česko-moravské oblasti: „*tam sme vysoustružili železný takový hrdýlko to a k tomu sme ud'ali **normálně** vobal plechovej novej a je to pže von tam de . k tomu hrdlu je **normálně** takhle vod spodu vod kola . díra nahoru hmm víš ? tak všechno bláto hmm tak sme tam ted'ka . sme tam aspoň . víš nalepili **normálně**...*“³⁵

1. 1. 10 Právě, právě že

Jazyková příručka Ústavu pro jazyk český zařazuje slovo *právě* mezi příslovce. Uvádí také hned několik příkladů správného použití ve větě. Jeden z významů slova *právě* je ve smyslu časového určení, v daný okamžik, v danou chvíli. „*Právě jsme o tobě mluvili.*“ Dalším použitím je zdůraznění toho slova, u kterého stojí, ve smyslu *zrovna*. „*Proč má mluvit právě ona?*“ Třetím způsobem užití je zmírnění záporu, synonymy pro tento případ mohou být slova *příliš* a *zvlášť*. „*Čeština není právě lehká.*“ Posledním způsobem a také způsobem, který nejvíce charakterizuje parazitickou povahu tohoto slova, je hovorový a často ve spojení *ba právě, no právě*. Použitím tohoto slova, nebo sousloví *mluvčí* vyjadřuje přesvědčování, oprávněnost výroku. „*No*

³³ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

³⁴ RINAS, Tři „nové“ modifikační částice v češtině: *schválně, normálně a jako*. In Slovo a slovesnost 74 [online]. 2013

³⁵ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

*právě, taky jsem si říkal.*³⁶ Při otázce, jakým slovním druhem je slovo *právě*, je možné dohledat pouze jeho slovnědruhové zařazení jako adverbium. Ale například v tomto příkladu z Českého národního korpusu je zřejmé, že sousloví *právě že* adverbiem být nemůže. „*je no dycky a . Dimi je docela na ten pořádek taky to on dycky --- je ? no von právě že je hodně --- no tak to máš . to je dobré hej...*“³⁷ Jak již bylo vysvětleno výše, povaha tohoto slova spíše naznačuje, že pokud je slovo *právě*, nebo *právě že* použito jako slovní vata, jedná se opět o modální partikuli. Co se týče etymologie tohoto slova, jeho užití a význam pochází od latinského *dexter*. *Dexter* znamená v latině *pravý*. Význam je odvozen od většinového užívání pravé ruky k různým činnostem. *Pravý* také znamená *rovný*. Z tohoto významu pocházejí další slova, jako je *pravda*, *doprava*, *náprava*, *úprava*, apod.

Při hledání, jaké použití je v komunikaci nejvíce frekventované, bylo zjištěno, že slovo *právě* se ve většině případů používá adekvátně jako adverbium. Naopak sousloví *právě že* je spíše používáno jako slovní vata.

Porovnávání frekvence u mluvených a psaných záznamů z Českého národního korpusu vede k tomu, že v psaných textech se slovo *právě* vyskytuje sice poměrně často, ale jeho použití je jazykově správné. Naopak sousloví *právě že* je použito většinou jako parazit a jeho příklady můžeme vidět především ve sportovním tisku, nebo v rozhovorech se sportovci. Pro příklad psaného textu uvádím rozhovor s fotbalistou z Deníků Moravia: „*Kolik vás tahle branka stála ? **Právě že nic (smích)** . Všichni byli v euforii , že jsme porazili Boskovice , a nějak se na to zapomnělo .*“³⁸ Při analýze mluvené komunikace je možné nalézt mnohem větší množství parazitického použití tohoto výrazu. Opět lze říci, že tento výraz není doménou žádné určité skupiny, ani oblasti. Pokud budeme zařazovat sousloví *právě že* do nějaké kategorie, shledáme, že většina záznamů pochází od mluvčích okolo dvaceti let. Příkladem může být pětadvacetiletá vysokoškolačka ze středočeské oblasti: „*když má možnost tak to vyndá ne **no** to bych řekla že tam zrovna **právě že** nevím jesi voni třeba nemaj nějaký povolení . a jesi je nemaj třeba **jakoby** nasmlouvaný dopředu a že ví že třeba vod patnáctýho dubna může a nevím jak to je . **no**...*“³⁹ Četnost záznamů sousloví *právě že* z dohromady mluvené a psané komunikace je 1074.

³⁶ *Právě*. In: Internetová jazyková příručka [online]. 2008- 2015

³⁷ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

³⁸ Tamtéž

³⁹ Tamtéž

1. 1. 11 Prostě

Tato podkapitola se věnuje jednomu z nejvíce používaných vycpávkových slov. Již v roce 1984, když vyšla kniha *O češtině každodenní*, bylo podle jejích autorů slovo *prostě* novou epidemií české slovní zásoby. Autoři mimo jiné prosí čtenáře, aby si na používání tohoto slova dali pozor, a dále slova jako *prostě* a *jaksi* nazývají infekcí, která působí, že mluvčí vypadají nekultivovaně a komicky. Toto slovo je v průzkumu Českého národního korpusu tak frekventované, že se jistě dá mluvit o dlouhodobé epidemii v české slovní zásobě.

Opět, pokud se zaměříme na jeho slovnědruhovému zařazení, zjistíme, že existuje hned několik verzí a významů tohoto slova. Kromě jeho parazitického významu existuje také jeho původně myšlený význam vycházející ze slova *prostý*. A tedy se jedná o adverbium. Ze svého původního adverbialního významu se jeho význam změnil na slovní vatu. Jako vycpávkové slovo se jeho slovnědruhovému zařazení také změnilo a to z adverbia na partikuli. Pro příklad uvádíme slovo *prostě* jako adverbium: „*Dáma přišla prostě oblečená.*“ A zde jako modifikační částice: „*Prostě jsem jí řekl, ať zůstane doma.*“

Původ slova *prostý* je blíže objasněn v nesignovaném článku v časopisu *Naše řeč* z roku 1926. Slovo *prostý* je odvozeno z latinského *pro*, což znamená *blíž, poblíž*. „*Přenesením nabývá pak prostý významu přímo a správně k cíli (bez oklik) namířený. Z významu přímo stojící nebo trčící vyvíjí se pak kladný význam volný, svobodný, z významu přímý (= bez zatáček, bez oklik) negativní význam bez něčeho, něco nemající, něčeho zbavený; oba významy se v některých případech sblíží.*“⁴⁰

Z Českého národního korpusu opět vyplývá, že pokud v tisku slovo *prostě* ponechají, děje se tak především u rozhovorů, kde je určitá míra autenticity vhodná. Nejvíce záznamů, kde se toto slovo objevuje je opět v rozhovorech se sportovci. Jako příklad uvádíme rozhovor s basketbalistou v MF *Dnes*: „*Já byl úplně sám, byla to jasná volba. V té chvíli je jedno, jestli je první minuta nebo poslední vteřina. Prostě když mám volno, strílím.*“⁴¹ Co se týče mluvené komunikace, opět je možné s jistotou říci, že slovo *prostě* se objevuje především tam. Z korpusu vyplývá, že toto slovo se objevuje, zvláště pokud je mluvená komunikace vedena v přátelském duchu. Pokud budeme analyzovat, jaký typ mluvčích toto slovo nejvíce používá, z Českého národního korpusu vyplývá, že

⁴⁰ Prostý, prostný. In *Naše řeč* 10 (online), 1926

⁴¹ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

uživatelé jsou okolo dvaceti a třiceti let, s minimálně středoškolským vzděláním. Opět nelze s jistotou tvrdit, že slovo *prostě* je doménou nějaké určité české nebo moravské oblasti. Zde je pro porovnání s psaným textem záznam mluvené komunikace dvacetiletých vysokoškolských studentů. Záznam pochází z roku 2011. „*eee prostě ňáko i záživný (odmlčení) pak to byli zas prostě blbosti prostě jakoby (odmlčení) přednášky vo ničem . který pro nás nejsou jakoby .. obohacující ale prostě jenom že to tam jakoby mus* že to deš to tam vodsedět (odmlčení) tam bylo minule a tak dvě děti co...*“⁴² Z daného příkladu je zřejmé, že pokud již uživatel českého jazyka začne používat v řeči výplňková slova, nevystačí si jen s jedním. Různě všechna možná parazitická slova kombinuje a z velkého množství záznamů z korpusu je patrné, že mluvčí často v komunikaci opakují jedno parazitické slovo, a to i několikrát v jedné větě. „*vole s těma fóliema .. a všech* musel sem si normalně roztrítit všechny vole různý smlouvy .. hmm hmm různý prostě takový listiny prostě vod bytu a vod všeho přže sem to měl normalně . v jednom šuplíku v kuchyni prostě mezi vole . všim možným bordelem .. mezi vole věcma mezi hulenim vole (smích) který normalně furt vyhazuju vodsad' vole uplně čekam dyby se mi tam něco připletlo mezi to vole . a skončila ňáká smlouva v koši vole.*“⁴³ Taková oblíbenost jednoho výrazu je z námi zkoumaných parazitických slov patrná pouze u slov *jakoby*, *prostě* a *vole*.

Frekvence zaznamenaných slov dohromady mluvené a psané komunikace je 169 391 výskytů. Tím se slovo *prostě* zařazuje na první místo oblíbenosti všech vycpávkových slov.

1. 1. 12 Takže

Toto slovo je svým slovnědruhovým zařazením a také pozicí ve větě odlišné od ostatních výplňkových slov. Jako jediné si totiž stále ponechává svůj původní slovní druh, a to spojku. Příruční mluvnice slovo *takže* charakterizuje jako spojku podřadicí, se vztahem účinkovým. I v případech, kdy je *takže* nadužíváno a nachází se v promluvě zcela neadekvátně, si ponechává svůj původní význam. Významu a použití tohoto slova se ve svém článku v časopise *Naše řeč* dopodrobna věnuje Ivana Kolářová. „*Výraz takže je jedním z nejstarších navazovacích prostředků pro vyjádření výsledkových,*

---

⁴² BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

⁴³ Tamtéž

účinkových a důsledkových vztahů v češtině, slovenštině, popř. i v dalších slovanských jazycích. V češtině je frekventovaný i v souvislých projevech mluvených.“ „Výpověď' s takže uzavírá myšlenky vyjádřené mluvčím v předchozím textu a mluvčí současně její obsah posluchačům prezentuje jako jednu z eventualit, která může z obsahu předcházejících výpovědí vyplynout. Signálem tohoto vztahu je výraz takže.“⁴⁴

Toto slovo není jednoznačným parazitickým výrazem, neboť zdánlivě v řeči vždy působí jako vhodně použitá spojka. Avšak jejím nadužíváním mluvčí nezáměrně činí svou promluvu komplikovanou a nekultivovanou. Jako hlavní problém stanovujeme, že ačkoliv je toto slovo možné nahradit jinými spojkami, jako *a tak*, *a proto*, *tudíž*, v mluvené komunikaci je téměř nevidíme. Jako například v tomto záznamu v Českém národním korpusu: „*toto je Notre Dame vode mě ten je moc hezkej takže...: tady to je hez* ...: ty na tom ostrůvku takže ...: (smích) krásnej máš...“⁴⁵ Otázka, zdali je takže právem zařazeno mezi vycpávková slova je nasnadě, avšak existuje zde celá řada faktorů, které toto tvrzení podporují. Z analyzovaných záznamů v korpusu je patrné, že mluvčí používají toto slovo, nejsou-li si jisti, jakým způsobem navážou na předchozí větu, potažmo na jakýkoliv řečový úsek. *Takže* funguje jako parazitické slovo především v mluveném projevu, jeho užití je společně s dalšími výrazy návykové⁴⁶, mluvčí jej často používají k tomu, aby při projevu upoutali pozornost, nejsou si jisti, jakým způsobem svůj projev začít. V těchto případech společně se slovem *takže* funguje také *no takže*, *no tak*, *no*.*

Je zřejmé, že při porovnávání mluvených a psaných projevů vyjde najevo, že v psaných textech je slovo *takže* použito povětšinou adekvátně ve smyslu spojovacím a není ani příliš nadužíváno. Pisatelé se snaží v textech uplatňovat více synonym a dávají si záležet na tom, aby se výrazy příliš neopakovaly. Stejně je to i se slovem *takže*. Proto je možné v textech najít výrazy jako *a proto*, *a tedy*, *a tudíž*, *a tak*, atp. Dochází i k častému kombinování. Příkladem může být tento úryvek rozhovoru z deníku Právo: „*" Povodí Ohře má jez z vodohospodářského hlediska v pořádku, takže proto na jeho rekonstrukci přispívá i kraj, " dodal.*⁴⁷ Jiná je situace v mluvených projevech. I zde je často toto slovo použito adekvátně, ale je například nadužíváno. Opět je třeba zohlednit,

⁴⁴ KOLÁŘOVÁ, *Takže jako navazovací výraz v souvětích i souvislých textech a jeho synonymie s výrazy jinými*. In *Naše řeč (online)*, 2002

⁴⁵ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

⁴⁶ KOLÁŘOVÁ, *Rozvíjení mluveného vyjadřování žáků*. In *Komenský 123*, 1998- 1999, str. 98

⁴⁷ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

zda je mluvený projev předem připravený, nebo se jedná o běžnou komunikaci. Většina záznamů v korpusu je například z restaurací, z hromadné dopravy, nebo jinak náhodně zachycených na ulici a mluvené projevy jsou tedy většinou nepřipravené. Uvádíme záznam z přátelského rozhovoru v parku: „*samozřejmě lilo jak z konve dyž sme tam přišli **hmm no takže** celej vobřad byl --- voni tam maj **normálně** obřadní síň pěknou **takovou jako . no no** já sem . **no** podobnou jako ta naše .. **no takže** . ted' já hlavní fotografka **vid'** sem tam lítala kolem toho . vzadu zatím předsedou jo myška **no** fotila sem vo sto šest...“ , „*ti daří **vole** (smích) (smích) já říkám mě **normálně** jebne ty jo . **no tak** samozřejmě co to znamená ted' to ňák musíš odříznout . sklo no teda našťestí dole mám **takže eee** vzít sklo dole . **no . no takže** s to . ted' sem hledal čím jo . žiletky klasické už nikdo nepoužívá že .. ani v mém okolí ani já už je doma nemám jo **no . no tak . no tak eee...***“⁴⁸*

Co se týče frekvence, obdobně jako v některých předešlých podkapitolách nebude započítáváno slovo *takže* z psaných záznamů. Pro lepší představu bude počítána frekvence dohromady u slov *takže*, *no takže* a *takže no*. Četnost užití těchto výrazů ve vzorku Českého národního korpusu je 9580 výskytů.

1. 1. 13 *Víš jak*

Tento výraz je opět poněkud specifický. Sám o sobě, pokud jej rozdělíme na slova *víš* a *jak*, je běžným výrazivem v české slovní zásobě. Obvykle odkazuje k nějaké otázce. „*Víš, jak se tvoji rodiče seznámili?*“ Oddělují se čárkou a obě slova *víš* i *jak* fungují stejně dobře s jinými slovy. „*Víš, kdo je tvůj otec?*“, „*Jak jste se seznámili?*“ Sloveso *víš* je druhou osobou jednotného čísla v tázacím způsobu. To také odkazuje, k tomu, že tento výraz není určen někomu, komu běžně vykáme. Problém nastává v okamžiku, kdy tento výraz mluvčí pojme jako jedno slovo, a tak jej i ve své komunikaci prezentuje. Pokud je toto sousloví pojímáno jako jedno slovo a není (ani pomyslně) odděleno čárkou, je na něj nazíráno jako na parazitické slovo. „*drak . kterej **prostě** krade jak ... zlato jakej drak ten drak byl ve filmu ne ? ne ne ne ten nebyl ve filmu . to je drak **prostě** kterej . **prostě** plní . plní různý vesnice **víš jak** a **prostě** krade všechno zlato **a tak hmm** a von **prostě** se . jim na cestě že jo různý dobrodružství **vid'***

⁴⁸ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

*třeba že potkavaj obry vid' . a tak a právě že...*⁴⁹ Pokud je tento výraz v řeči používán jako slovní vata, pozbývá i svého tázacího charakteru. Je vnímáno jako jedno slovo a stejně jako další jiná vycpávková slova bychom jej mohli zařadit mezi modální partikule.

V případě tohoto výrazu opět nemůžeme čerpat příklady z psaných záznamů Českého národního korpusu. V korpusu bylo možné nalézt pouze jeden záznam z rozhovoru publikovaného v MF Dnes. „*Jsme měli tu šichtu o víkendu , tak ten Vietnamec , ne , já říkám p. . o , ten beztak chlastal , zastavte si , co kecáte vy jste pil , ne , **víš jak** , tři nuly , včera dcera slavila , **víš jak** , já říkám dobré a on : ukázat mi to , ukázat mi to... a my jsme zrovna předtím měli borce , nula dvacet pět nafoukal.*“⁵⁰ Jediným psaným materiálem, ve kterém by se toto sousloví mohlo objevit, je chat na různých sociálních sítích. Příkladem by mohly být konverzace v chatu, nebo statusy. Zde autorka pro ukázkou předkládá úryvek ze svého facebookového účtu: „*Musim jít makat, **víš jak**, sice mám v háji nohu, ale včera večer nákup. Zejtra si chci koupit novej komp.*“

Frekvence je znovu počítána pouze v mluveném korpusu a je pouze 36 výskytů.

1. 1. 14 Vlastně

Tímto slovem se vracíme k výrazům jako je *tak, tedy, takže, jako* a *prostě*. Jinými slovy k výrazům, které Ivana Kolářová popisuje jako slova návyková.⁵¹ Nejprve ale k tomu, jakým způsobem toto slovo funguje v běžné komunikaci, pokud není použito jako slovní vata. Internetová jazyková příručka Ústavu pro jazyk český toto slovo charakterizuje jako příslovce vycházející z adjektiva vlastní. Jedná se o *vlastně* ve smyslu jako *osobně*. „*Vlastně připravovaná slivovice je nejlepší.*“ Dalším slovním druhem může být sloveso v dnes již příliš nepoužívaném přechodníku přítomném od slovesa *vlastnit*. V porovnání s ostatními zkoumanými vycpávkovými slovy je ale slovo *vlastně* specifické. Většina výše uvedených parazitických výrazů je častěji používaná ve svých původních významech. Častěji jsou tyto výrazy používané jako příslovce nebo spojky. Ale u slova *vlastně* je nejčastěji používaným slovním druhem modální částice. „*Vlastně máš pravdu. Co vlastně řekla?*“ Podle Dominiky Hasičkové- autorky

⁴⁹ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ KOLÁŘOVÁ, Rozvíjení mluveného vyjadřování žáků, 1998, s. 45

bakalářské práce Jazyková redundance v mluveném projevu, je dokonce slovo *vlastně* vůbec nejpoužívanější částicí v nepřipraveném projevu žáků základní školy.⁵²

Slovo *vlastně* se zcela ekvivalentně objevuje jak v psaném, tak v mluveném korpusu. Ačkoliv se ve většině případů objevuje redundantně, novináři jej v prepisech rozhovorů ponechávají. V následujícím rozhovoru z magazínu *Ona DNES* je patrné obojí použití. „*Martinka myslím talent má . Nechávám jí volnost , pro co se v budoucnu rozhodne . Ona je teprve v sedmé třídě (přemýšlí) , ne vlastně už osmé třídě . Ježíši , to je strašné , já vlastně ani nevím , v jaké je třídě.*“⁵³ V této ukázce jsou dva typy použití slova *vlastně*. V prvním případě jde o to vyjádřit, jak je to ve skutečnosti, doopravdy. Zde se podle příručky jedná o příslovce. V druhém případě je již patrná nadbytečnost tohoto výrazu. V psaných záznamech v korpusu neexistuje výrazná převaha jednoho nebo druhého případu. V mluvených materiálech je ale již situace jiná. Zde je jasná převaha slova *vlastně* v nadbytečné míře. Opět se v nahraných promluvách objevuje toto slovo ve společnosti s jinými parazitickými slovy a hezitačními zvuky. „*hmm nevědí co roupama ale vlastně dřív jak byla jak jak ste byli na těch koních přece . (kašel) tam ji to . tam sme to vlastně poprvé zjistili no to bylo na...*“, „*jo že sem tam dával jenom tu kabeláž vlastně co máš eee tu .. ty .. žlaby pro eee s (odkašláni) pro kabely normálně mmm ale to je plast jo . no . normálně sem to do toho zasekal vyzdil a jako nevy* nevytáhoval jo . je fakt mmm...*“⁵⁴

Frekvence použití dohromady pro mluvený a psaný projev je 178754 výskytů. Je třeba znovu připomenout, že frekvence je poněkud zkreslená, protože mezi počítanými případy jsou i adekvátně použité výrazy.

1. 1. 15 V podstatě

Tento výraz vychází ze slova *podstata*. *Podstata* je charakterizována ve Slovníku spisovného jazyka českého hned čtyřmi lexikálními významy. Prvním významem je nejdůležitější, základní část něčeho, jádro věci, nejvlastnější rys něčeho, apod. „*Zkoumáme problém v jeho samé podstatě.*“ Druhým významem je věcné opodstatnění, odůvodnění. „*Jeho problém s mými rodiči nemá podstatu.*“ Dalším, již

⁵² HASIČKOVÁ, Jazyková redundance v mluveném projevu, Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra českého jazyka, 2013, s. 31

⁵³ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

⁵⁴ Tamtéž

méně frekventovaným významem je *podstata* jako základna něčeho, podstava. „*Dům stál na široké podstatě.*“ A posledním, avšak dnes již téměř vymizelý význam je užití slova *podstata* jako hmotný, materiální základ. Zachoval se jeden případ, kdy se tento význam slova *podstata* stále užívá, a to „*žít z podstaty*“.⁵⁵ Slovo *podstata* je podstatné jméno v rodu ženském. Pokud je tento výraz užit adekvátně výše zmíněným významům, je to pouze sousloví skládající se z předložky *v* a podstatného jména *podstatě*. Jako u většiny parazitických slov ale jsou tyto významy při komunikaci opomíjené a místo adekvátního použití ve větě je použito slovo jako slovní vata. „*oni jezdili v podstatě vlastně jenom za první republiky, potom došlo ke znárodnění, víš jak to je...*“⁵⁶ V případech, kdy je tento výraz použit paraziticky, je otázka, jakým je slovním druhem. Vzhledem k tomu, že většina podobným výrazů byla analyzována jako částice a svojí koncovou a způsobem užití stejně jako předchozí výrazy připomíná adverbium, je nasnadě výraz *v podstatě* opět charakterizovat jako modální partikuli. Pro upřesnění podávám příklad parazitického použití tohoto výrazu z Českého národního korpusu. „*já sem jí říkal ať si nechá platit za ty věci který dělá .. v podstatě jako --- jako v čem zápasí tak to je jednoduchý . že jo ? ona má eee...*“⁵⁷

Co se týče srovnání mluvených a psaných projevů, je z výše analyzovaných parazitických slov jasné, že také výraz *v podstatě* bude více frekvenční v mluvené komunikaci, a to především v nepřipravené. V denním tisku se tento výraz objevuje poměrně často, a to hlavně v rozhovorech a v citacích. Je s podivem, že ačkoliv se tento výraz v tisku objevuje především neadekvátně, editoři a novináři jej v textu ponechávají. Dalším zajímavým faktem je, že *v podstatě* se v textu objevuje jako téměř jediné parazitické slovo. Jediným společníkem mu je dle Českého národního korpusu hezitační zvuk [ə:]. Zejména kultivovaní mluvčí mají zřejmě pocit, že tímto slovem dosáhnou určité objektivnosti, fundovanosti a jejich projev bude znít lépe. Příkládáme jeden opis rozhovoru z deníku *Právo*. „*Co na to opozice? S návrhem transformace v podstatě souhlasí i část opozice. Jaromír Procházka (SNK) připouští, že MKD optimálně nefungují a pokud by se je podařilo transformovat do čitelnější podoby, bylo by to ku prospěchu kultury ve městě.*“⁵⁸ Z tohoto úryvku promluvy je zřejmé, že mluvčí používá hodně cizích slov, snaží se o odborné termíny a zdá se, že mu na jeho projevu

⁵⁵ Podstata. In: Slovník spisovného jazyka českého [online]. 2008- 2015

⁵⁶ ZACHRLOVÁ, Funkce částic a větných adverbii v mluvených projevech, Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra českého jazyka a literatury, 2008

⁵⁷ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

⁵⁸ Tamtéž

záleží. Naopak z mluvených záznamů v korpusu je patrné, že tento výraz je nejen nadužíván, ale také často v doprovodu jiných parazitických slov. „*nevtáčeš to prosím kor dyž to je takováhle fotka . uplně vo ničem (odmlčení) no stromy tam nejsou no to sou . holý pláně vono to je to sou vono to je sto kilometrů pod . pod Skotskem kde už v podstatě jakoby nemáš tam máš charakter tý kr* krajiny že to sou holokopce že jo tam jako . nemáš žádnou . žádnou tu no .. to je divný ale (odmlčení) žádnou eee . žádnéj porost vegetaci ale to to spíš jako...*“⁵⁹ Z porovnávaných záznamů vyšlo také najevo, že v *podstatě* je v mluvené komunikaci velmi často doprovázeno slovem *jakoby*. „*takže zas v podstatě jakoby ten názor na to nemám no.*“, „*to byl váš předchůdce v podstatě jakoby teda nebo ten vás k tomu přived to byl...*“⁶⁰

Při určování, jaká skupina tento výraz nejvíce užívá, bylo zjištěno, že věk, zeměpisná oblast nebo sociální status zde nehraje žádnou roli. Naopak vzdělání se ukázalo být směrodatné. Bylo zjištěno, že tento výraz se užívá zvláště mezi lidmi vysokoškolského vzdělání.

Co se týče frekvence, počítáno bylo dohromady užití výrazu v psaných textech, mluvených záznamech, a to jak výrazu *v podstatě*, tak *v podstatě jakoby*. Frekvence užití tak činí 58813 výskytů.

1. 1. 16 Vole

Prozatím všechna parazitická slova, která byla zde analyzována, spadají do mluvy spisovné češtiny, nebo obecné češtiny. Český jazyk má ale mnoho sfér a tím pádem se domníváme, že je při této analýze nutné brát češtinu jako celek a nezavírat oči před výrazy, které sice nejsou vhodné pro každodenní komunikaci, ale do češtiny tak jako tak patří. Kromě toho, tyto vulgarismy přestaly mít v určitých oblastech význam vulgarismu, a stala se z nich slovní vata.

Co se týče původního významu, vykládá tento výraz Slovník spisovného jazyka českého takto: Slovo *vole* pochází z podstatného jména *vůl*. Slovník nám poskytuje hned dva významy. Prvním významem je původní označení pro vykleštěného býka, určeného k tahu. Tento význam také slouží určitým expresivně laděným přirovnáním. „*Zapřáhli mě jako vola.*“ Dalším významem je nadávka. Nazvat někoho *volem*, je jako

---

⁵⁹ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

⁶⁰ Tamtéž

nazvat jej hlupákem. „*Dělala ze mě celou dobu vole.*“, „*Kterej vůl to udělal?*“⁶¹ Tímto se již dostáváme k námi zkoumanému *vole*, což je pejorativní oslovení v 5. pádu.

Avšak nás zajímá toto slovo jako vsuvka, jako parazitické slovo. O tom jak se toto slovo dostalo do běžné mluvy, píše Marek Kerles ve svém článku s názvem Jazykovědce trápí „volování“. Kerles popisuje, že oslovení *vole* se pravděpodobně v české slovní zásobě objevuje již od 19. století, kdy jej ve svých dílech používal již Ignát Hermann. Jako nepejorativní oslovení se v češtině rozšířilo po druhé světové válce, kdy vystřídalo familiární oslovení „*čoveče*“ a „*čéče*“. Kerles ve svém článku cituje profesora Václava Konzala ze Slovanského ústavu Akademie věd. Konzal uvádí, že v současnosti tento výraz používají i ženy a dívky, a vůbec si neuvědomují, že se vlastně jedná o sprosté slovo. „*I můj vnuk, když chtěl před časem projevit radost z dárku, prohlásil: babi, ty vole, to je krásný.*“⁶² O tom, že hranice vulgarity u některých slov ustupuje, svědčí i odposlechnutý rozhovor bývalého premiéra Jiřího Rusnoka. Samozřejmě není pravda, že mluva politiků je natolik kultivovaná, že je vedena pouze ve spisovné češtině a že vulgarismy neoplývá.

„Rusnok: Ty vole, ted' eště zase zemřel Mandela.

Picek: Ty vole, kdo tam pojede?

Rusnok: Já doufám, že prezident. Ty vole, já se úplně třepu, abych tam nemusel jet!

Picek: Voni to dělaj tak do těch deseti dnů vobyčejně.

Rusnok: Čtrnáctýho v sobotu to je. To je, jak máme tu večeri. Ted' já mám ještě nákej voběd, pak máme večeri. Takže já, vole, sem ve strachu, jestli nebudu muset ještě jet tam. Vůbec se mi tam nechce! Vůbec. Pak mám devatenáctýho zase Brusel. A ty vole, já nevím, dyť eště to je dálka jako prase. Bych tam musel nákou linkou nebo něčim.

Picek: Néé, speciálem.

Rusnok: Ty vole, kdo to zaplatí?

Picek: Já to zaplatim.“⁶³

I z tohoto příkladu je jasné, že pokud tedy toto slovo mluvčí používá zcela neintencionálně, v neutrálním tónu, jako slovní vatu, jedná se opět o částici.

---

⁶¹ Vůl. In: Slovník spisovného jazyka českého [online]. 2008- 2015

⁶² KERLES, Jazykovědce trápí "volování". *Český a slovenský svět* [online]. 2006

⁶³ Rusnok ve Sněmovně: Zemřel Mandela, ty vole, kdo tam pojede? Třepu se, abych tam nemusel. Miloš je nažhavenej. *Novinky* [online]. 2013

Výraz *vole*, nebo *ty vole* je také zvláště na Ostravsku nahrazován výrazy *pičo* a *pičo vole*. Ze záznamů v Českém národním korpusu je patrné, že na Ostravsku dokonce tyto výrazy ve frekvenci předčí i *vole*. Často také dochází ke kombinaci všech těchto vycpávek dohromady. V naprosté většině záznamů v korpusu se nejedná o intencionální vulgarismus, nebo mířenou nadávku, ale o neutrální vycpávkový výraz.

Pokud budeme porovnávat psaný text s mluvenou komunikací, slovo *vole* se v naprosté většině v psaných mediích vyskytuje pouze u doslovných citací. Z korpusu je zřejmé, že tato vulgární parazitická slova ponechávají v textu jak novináři seriózních deníků, tak bulvárního a jinak pokleslejšího čtiva. Například zde je citace z deníku Blesk: „*Blesk ho uvádí v plném znění: " Já nejsem opravdu nějaký, **vole**, přizdisráč odněkad, **vole**, z Vidláková, **vole!** Já jsem Petr Zvěřina, **vole**, z Václaváku, **vole!** A to si tady musej ty lidi uvědomit.*“⁶⁴ Nebo potom zde z deníku MF Dnes: „*Zaprvé potkáte lidi , kteří si řeknou , " nebudeme Mádla otravovat jako všichni ostatní " , ale zrovna s nima bych si často povídat chtěl . A pak jsou ti drzí , kteří se přihrnou , " **hele vole** , podepiš se mi , vyfotíme se , já ti dám telefon a ty mi zavoláš , jo?*“⁶⁵ V záznamech mluvené komunikace je situace poněkud odlišná. Zatímco v psané podobě si málokdo dovolí toto slovo používat, v běžné komunikaci se s tímto slovem a jeho různými obměnami setkáváme každý den. Tento výraz je natolik frekventovaný, že se s ním dle korpusu setkáme u všech možných věkových a sociálních skupin, vzdělání, pohlaví ani zeměpisná oblast zde také nehrají roli. Zde je pro ukázkou rozhovor třicetiletého, středoškolsky vzdělaného muže ze středomoravské oblasti: „*to je úplně zlatý . to je lahůdka **todle** to je lahůdka --- (smích) ne . já úplně **ty vole** (smích) a fak **vole** takovej smrad že by ses poblil ne **fak jako** že úplně **prostě** jo (smích) lahůdka a **ty vole** a . a my sme pak jeli přímo tam.*“⁶⁶

Poněkud jiná je situace s vycpávkovými výrazy *pičo*, *vole pičo* a *pičo vole*. Tento výraz je i dle korpusu charakteristický pro slezskou oblast a je používán všemi vrstvami společnosti. V ukázce si také všimněte typického krátkého přízvuku. „*ja tvrdim pokud' budeš dělat politiku kerá **prostě** bude vyhovovat těm lidem pokud' **prostě** se o ty lidi staraš . nepotřebuješ dělat reklamu a ty lidi tě budou volit **vole** .. a je vyřešene **pičo** .. co mi je platne **pičo** že mi na plagatě něco naslibuješ **vole** a a jak*

⁶⁴ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Tamtéž

*jak...*⁶⁷ Opět je nutné zdůraznit, že se nejedná o primárně vulgární výraz, mluvčí si většinou ani neuvědomují, že některá vycpávková slova jsou sprostá. „*sem nechtěl utrácet za to . zbytečně prachy vole jediný *s tam stál vole jak . buzerant nějaký (smích) (smích) pičo vole nerýpej do mě vole nebo fakt piča já su hysterický vole a já možu chytnout záchvat a zlomit tě.*“⁶⁸

Frekvence použití dohromady *vole*, *ty vole* a *pičo vole* v mluvených a psaných dokumentech je 5969.

1. 1. 17 Frekvenční tabulka zkoumaných vycpávkových výrazů:

PROSTĚ	169 391
V PODSTATĚ	58 813
JAKOBY	24 324
[ə:]	17 888
ČILI	17 102
TAKŽE	9 508
DE FACTO	7 827
VOLE, TY VOLE, PIČO VOLE	5 969
JAKOŽE	2 406
PŘÁVĚ, PŘÁVĚ ŽE	1 074
JAKO PROSTĚ	642
ABYCH TAK ŘEKL	122
JAKO	Nepočítáno
NORMÁLNĚ	Nepočítáno
VÍŠ JAK	Nepočítáno
VLASTNĚ	Nepočítáno

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

1. 2 Analýza částic jako hlavních slovnědruhových zástupců parazitických slov

1. 2. 1 Charakteristika částic

Podle Příruční mluvnice češtiny (dále jen PMČ) jsou částice jedním z nejméně jednoznačných slovních druhů. Proto také kapitola, kde se analýzou částic autoři zabývají, začíná sdělením, že z důvodu předešlého roztroušeného výkladu o částicích také bude částicím věnováno nepoměrně více pozornosti než ostatním slovním druhům. Autoři dále poukazují na fakt, se kterým jsme se již v analýze našich vycpávkových slov setkali a to, že z hlediska svého synsémantického významu jsou částice řazeny do jedné skupiny spolu se spojky a předložkami.⁶⁹

Pokud tedy budeme námi vybraná vycpávková slova charakterizovat jako částice, je nutné tento slovní druh krátce popsat. „Částice jsou slova neohebná, která zpravidla uvozují samostatné věty a naznačují jejich druh (otázku, rozkaz nebo přání, zvolání) anebo vyjadřují různý postoj mluvčího k jejich obsahu, např. *ať, necht', kéž, což. Samy větnými členy nejsou.*“⁷⁰ Jedná se tedy o neohebný slovní druh, který vypovídá o postoji mluvčího a jeho emočním rozpoložení, určuje modalitu věty a zdůrazňuje větný člen. PMČ dále uvádí, že konkrétní užití a funkce částic je vázána na ostatní slovní druhy, obsah výpovědi a jazykový i mimojazykový kontext.

Povaha částic je natolik nejednoznačná, že je starší literatura dokonce neuváděla jako slovní druh, ale byly rozptýleny mezi příslovce a citoslovce. Samostatným slovním druhem se částice staly až v roce 1949, kdy je takto vymezil F, Trávníček.⁷¹

Kromě toho, že částice jsou neohebnými slovními druhy, jsou také nesyntagmatickými slovními druhy, to znamená, že nejsou řazeny mezi větné členy. Jak již bylo uvedeno výše, částice mají stejnou podobu jako některé spojky či příslovce a jejich slovnědruhové zařazení tedy určujeme podle jejich funkce v textu či výpovědi. Pro příklad uvádíme tyto dvě věty: *Jana přišla, **když** jí skončila směna. **Když** vy nikdy neříkáte pravdu!* V první větě se v případě slova *když* jedná o spojku. Ve větě druhé, a je třeba si všimnout emočního zabarvení výpovědi, se v případě stejného slova jedná o částici. V případě námi zkoumaných vycpávkových slov pro příklad vybereme slovo *právě*. *Právě dnes byla vyhlášena válka. Já jsem **právě** moc nevěděl, co mám říci.* Opět se v první větě jedná o příslovce a ve větě druhé o částici. Pokud analyzujeme obě dvě

⁶⁹ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 358

⁷⁰ HAVRÁNEK, JEDLIČKA, *Česká mluvnice*, 2. vyd. Praha: SPN, 1963, s. 141-142

⁷¹ HOŠNOVÁ, *Studie z vývoje novočeské syntaxe* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007s. 31

druhé věty, je jasné, že se jedná o neformální, nepřipravenou promluvu, která má jisté znaky citovosti. Naopak v prvních větách lze najít prvky naprosto neutrálně pronesených výpovědí, které jsou založené na faktech a mohly by dobře fungovat i ve formálním prostředí. Na tuto skutečnost upozorňují i autoři Mluvnice češtiny: „*Částice vyjadřují změnu, posun, upozornění na jazykový prostředek v textu, a to na pozadí obvyklosti, neutrálnosti textu bez částice.*“⁷²

V následující podkapitole se budeme zabývat různými druhy částic. Podle PMČ jsou částice rozděleny na částice modální, intenzifikační, vytykáací, modifikační, odpověďové, negační, práci a takzvaná větná adverbia. Vzhledem k tomu, že největší zastoupení parazitických výrazů je v oblasti modifikačních částic, bude této části věnováno nejvíce prostoru.

1. 2. 2 Druhy částic a jejich funkce

Při zkoumání pramenů bylo zjištěno, že částice a jejich rozdělení je mnoha autory pojímáno rozdílně. Například Höflerová rozděluje částice na čtyři druhy. Apelové, hodnotící, emocionální a částice ve čtvrté skupině strukturují text, signalizují začátek či konec věty, apod.⁷³ Právě Höflerová upozorňuje na proměnu a vývoj částic v slovní zásobě: „*Mají-li částice funkci dotváření výpovědi s ohledem na záměr mluvčího i ostatní kontextové skutečnosti, zajímavým polem je jistě zkoumání oblastí, kde přibývá částic vzniklých slovnědruhovou transformací, velkou skupinu tvoří například vulgarismy.*“⁷⁴

I další autoři zabývající se tvaroslovím češtiny upozorňují na různé vývojové tendence částic. Také autoři Mluvnice češtiny mají podobné členění částic jako Höflerová.⁷⁵ Nejvíce prostoru ale věnovali problematice částic právě autoři PMČ, takže v následující podkapitole budeme využívat poznatků právě z PMČ.

1.2.2.1 Modální částice

Modální částice určují míru pravděpodobnosti obsahu výpovědi. Příkladem modálních částic podle PMČ mohou být: *asi, snad, nejspíš, jistě, zajisté, možná,*

⁷² PETR, *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986, s. 228

⁷³ HÖFLEROVÁ, *Průvodce tvaroslovím současné češtiny*, 2007, s. 101

⁷⁴ tamtéž

⁷⁵ PETR, *Mluvnice češtiny 2*, 1986, s. 236

pravděpodobně, apod. Právě díky těmto modální částicím můžeme ve výpovědi naznačovat stupeň pravděpodobnosti v celé škále, od nejvíce pravděpodobného až po nejméně pravděpodobného potažmo vyloučeného. V komunikaci se tyto částice opět používají k vyjádření subjektivnosti. V následujících příkladech je možné všimnout si významového posunu výpovědi. *To musí být omyl. To bude omyl. To je nejspíš omyl.*⁷⁶

Vzhledem ke své povaze je vhodné používat modální částice v oznamovacích větách. Méně vhodné je jejich užití ve větách rozkazovacích, zvolacích nebo tázacích. *Kup mi to asi! Jak se nejspíš jmenuješ?*⁷⁷

1.2.2.2 Intenzifikační částice

S pomocí těchto částic specifikujeme intenzitu vlastnosti, která je vyjádřena přídavnými jmény, příslovci a také některými slovesy. V odborné literatuře se jim někdy říká částice kvantifikační, ve starších pramenech také měrová adverbia. Intenzifikační částice vzhledem ke svému postavení ve větě a jejich použití často nesou přízvuk a je na ně kladen důraz. Dále určujeme, pokud tento druh částic intenzitu zesiluje nebo zeslabuje.⁷⁸

Zesilující částice jsou například: *velmi, velice, hodně, moc, nanejvýš, docela, zcela, dost, víc*, apod. Intenzita vlastnosti je charakterizována jako přílišnou (*příliš, moc, nadmíru*), vyčerpávající a dostatečnou (*dost, zcela, docela*) nebo nejvyšší možnou (*úplně, naprosto, maximálně*). Naopak zeslabujícími intenzifikačními částicemi mohou být: *málo, trochu, poněkud, celkem, kapánek*, apod. Některá z intenzifikačních adverbii mohou být vzhledem ke kontextu, ve kterém jsou užitá, jak zeslabujícími, tak zesilujícími částicemi. *Je to docela dobré. x Je to docela jednoduché.*⁷⁹

1.2.2.3 Vytýkací částice

Vytýkací nebo také fokusační částice jsou výrazy, které akcentují určitý člen ve výpovědi. Jak nám napovídá anglický název- focus znamená zaměřit se na něco. Mezi vytýkací částice PMČ řadí: *právě, přímo, zrovna, především, zvláště, alespoň, přinejmenším, jen, pouze, i, také*, apod. PMČ charakterizuje vytýkací částice takto: „*Ve*

⁷⁶ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 359

⁷⁷ tamtéž, s. 359

⁷⁸ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 360

⁷⁹ tamtéž, s. 360

spojení s výrazem, na který se vztahují, implikují vytýkací částice skutečnosti, které jsou předpokladem (presupozicí) jejich smysluplného užití ve výpovědi.“ To také znamená, že platnost té určité výpovědi může být pomocí fokusačních částic buď omezována, nebo rozšiřována.

Vytýkací částice se rozdělují na dva druhy. Na restriktivní částice a aditivní částice. Jak již názvy obou druhů napovídají, restriktivní částice (*jen, pouze, výhradně, jedině,...*) omezují určitou část výpovědi a naopak aditivní částice (*také, i, též, rovněž,...*) výpověď obohacují a rozšiřují o další části.⁸⁰

1.2.2.4 Modifikační částice

Pokud se zaměříme na modifikační částice a jejich příklady, zjistíme, že většina modifikačních částic je právě zastoupena námi zkoumanými parazitickými výrazy. PMČ jako příklady modifikačních částic uvádí: *přece, jen, ale, klidně, prostě, vlastně, pěkně, taky, teda, copak, apod.* Zároveň autoři uvádí, že modifikační částice jsou v podstatě jakékoliv slovní druhy, které sice primárně náleží příslušným slovním druhům, ale s ohledem na kontext a v interakci s jinými výrazovými prostředky jako je například intonace se stávají částicemi. Námi zkoumané parazitické výrazy jsou také primárně jinými slovními druhy a teprve v odlišném kontextu se stávají částicemi. Dále PMČ uvádí: „*Jsou to specificky užití výrazy, příznačné pro mluvený jazyk, které primárně přísluší k jiným slovním druhům nebo jiným druhům částic.*“ Zde se dostáváme k dalšímu jevu příznačnému pro parazitická slova a tím je mluvenost.

Dále autoři přistupují k podrobnému zkoumání jednotlivých modifikačních částic. Zde si pro příklad uvedeme pouze některé z nich. Například slovo *klidně* bylo v našem seznamu vycpávkových slov vynecháno, ale z praxe je jisté, že tento výraz jako vycpávka funguje stejně jako ostatní námi zkoumaná slova. PMČ jej uvádějí jako adverbium v příkladu: *Mluv **klidně!*** Naopak jeho užití jako modifikační částice je patrná v této větě: ***Klidně** mluv.* Dalším příkladem může být slovo *pěkně*. Opět nejprve jako adverbium: *Posad' se **pěkně.*** A v této větě jako modifikační částice: *Jen se **pěkně** posad' a odpočívej.* Rozdílné použití funguje i v rámci částic. Zde je použití slova *snad* jako modální částice: *Bylo jich **snad** dvacet.* A zde jako modifikační částice: *To jsou **snad** vousy!?* Nebo zde slovo *zrovna* jako vytýkací částice: *To musel přijít **zrovna** on?* A jako modifikační částice: *On se tě **zrovna** bude ptát.* Jako poslední případ uvádíme

⁸⁰ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 361

adjektivum *vlastní*: *Byl to jeho **vlastní** bratr*. A opět, zde jako modifikační částice: *Kolik je **vlastně** hodin?*

„Časticemi lze tedy dosáhnout jistých pragmatických efektů, které jsou ovšem závislé i na kontextu, obsahu věty i výrazových prostředcích, které určují komunikační funkci výpovědi. Tyto efekty, modifikace daného větného typu, např. při „zesílení“ nebo „zeslabení“ imperativní věty v prosbu nebo povel jsou výsledkem souhry významu částic, kontextu, obsahu věty a jiných výrazových prostředků.“⁸¹

Další důležitou informací uvedenou v PMČ je, že modifikační částice stojí mimo syntaktický rámec věty. Netvoří samostatné věty a dohromady s jinými částicemi tvoří ustálené kombinace.

Je zřejmě ještě důležité podotknout, že se u všech modifikačních částic vždy nejedná o vycpávkové slovo.

1.2.2.5 Odpověďové částice

Odpověďové částice jsou výrazy, kterými mluvčí kladně nebo záporně reagují na otázku. Kromě spisovných odpověďových částic *ano* a *ne* v české slovní zásobě existuje celá řada výrazů- spisovných, i nespisovných. Mezi hovorové výrazy patří například: *jo*, *no*, *ba*, *baže*, apod. Autoři PMČ také uvádějí, že reagovat na zjišťovací otázku lze s pomocí modálních částic. Tyto částice je možné doplňovat částicemi *ano* i *ne*. *Jistě že ano*, *ovšem že ne*, *určitě ano*, *samozřejmě že ne*. Odpověď je možné realizovat zdvojením částic. *Ano ano*. Též hovorově: *Jojo*.

Další reakcí na otázku, či na určitou výpověď mohou být i výrazy *m-m*, *hm-m*, *no*, *nojo*,... Tyto výrazy jsou obvykle chápány jako kontaktní prostředky. Užívá se i jiných prostředků, větných ekvivalentů, které mají blízko k částicím. *Prosím*, *není zač*, *děkuji*. V současnosti se hojně užívá O.K.⁸²

1.2.2.6 Negační částice

Česká slovní zásoba disponuje zvláštními částicemi *ne* a *nikoli*, které se netýkají odpovědi na celou větu, ale používají se jako zápor, pokud není zápor uveden v předponě slovesného tvaru. *Zaujalo ji **nikoli** jeho postavení, ale jeho šarm*. Čeština na

⁸¹ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 364

⁸² Tamtéž, s. 364

rozdíl od jiných jazyků umožňuje hned několik záporů ve větě, takže není výjimkou několikero použití negace: *Nikdy jsem nikomu nic nesliboval.*⁸³

1.2.2.7 Práci částice

Tyto výrazy, které téměř výlučně stojí na začátku věty, se podílejí na vyjádření přání. Jejich použití indikuje tzv. práci věty. Nejpoužívanějšími pracovními částicemi jsou *kéž* a *bodejž*. Práci částice *kéž* se v práci větě často pojí s kondicionálem. *Kéž by to už skončilo.* Funkčně blízké jsou v současné české slovní zásobě také výrazy *ať*, *aby*, *kdyby*, *kdyby tak*, apod. Konstrukce věty s použitím *bodejž* je dnes již archaická.

1.2.2.8 Větná adverbia

Větná adverbia společně s částicemi tvoří jednolitý celek. Větná adverbia se stejně jako běžná adverbia mohou začlenit do věty, na rozdíl od běžných adverbií ale mohou být použita i mimo ni. Dalším rozdílem je, že běžná příslovce určují pouze sloveso a větná adverbia komentují celou větu. Příklady větných adverbií mohou být slova: *bohužel*, *naštěstí*, *rád*, *ovšem*, *každopádně*, *přesto*, apod. Ukázkou rozdílu mezi adverbiem a větným adverbiem mohou být tyto dvě věty: *Bohužel se ještě nevyjádřila.* *Bohužel, ještě se nevyjádřila.* V komunikaci je rozdíl patrný především podle intonace.⁸⁴

1.3 Spisovné a nespisovné užití parazitických výrazů

Otázka spisovnosti či nespisovnosti parazitických slov je poněkud složitější. Je možné nahlížet na tento problém z hlediska jednotlivých parazitických slov, anebo, a k tomu se spíše přikláníme, analyzovat z hlediska spisovnosti celý kontext výpovědi, kde se vycpávková slova nacházejí. Tato otázka není zcela jednoznačná. Výše byly charakterizovány jednotlivé parazitické výrazy a u nich byla také řešena otázka spisovnosti. Tedy, pokud budeme na problém nahlížet dle kontextu, je možné vysledovat některé známky spisovnosti i u vycpávek, které jsme určili jako nespisovné a

⁸³ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 367

⁸⁴ Tamtéž, s. 366

naopak. Jako ryze spisovné (samozřejmě pokud jsou používány adekvátně a nikoliv jako vycpávky) byly určeny tyto výrazy: *v podstatě, čili, de facto a abych tak řekl*.

Spisovná čeština je mluvou, která je nejvíce užívána při formálních záležitostech. Používat spisovnou češtinu znamená pro mluvčí nejen vybírat slova ze spisovné slovní zásoby, ale také spisovně vyslovovat, a užívat správné koncovky, to znamená, správně slova ohýbat. Spisovná čeština je určována závaznými pravidly a to jak při psaném, tak mluveném vyjadřování. Tato pravidla jsou kodifikována publikacemi Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky a to hned v několika typech publikací. Jako příklad uvádíme Pravidla českého pravopisu nebo Slovník spisovného jazyka českého. Tato kodifikační literatura se po určité době aktualizuje. Spisovný český jazyk se dělí na hovorový, neutrální a knižní. Přitom je žádoucí, aby při oficiálních příležitostech byla užívána neutrální spisovná čeština. Příkladem spisovného použití námi zkoumaných vycpávkových slov v psaném projevu by mohly být následující věty. První je ukázka z deníku Moravia: „*Skutečnost ledna letošního roku zatím ukazuje, že dodavatel plynu ponechal **v podstatě** v platnosti cenu plynu ze závěru loňského roku. Podstatnější pokles ceny lze očekávat až od měsíce dubna.*“, další je potom příklad z časopisu Respekt: „*Kostru osmnáct set let mrtvé osoby ale rozhodně nečekali. Jde o osamocený hrob, ne o pohřebiště. Je z doby mladšího pravěku, **čili** z let 200 až 400 našeho letopočtu.*“, jako příklad výrazu *abych tak řekl* je zde ukázka z Hospodářských novin: „*A je to také díky tomu, že znám řecké prostředí. Řecko vás naučí být, **abych tak řekl**, flexibilním. Funguje tam, stejně jako tady, černý trh a velmi důležité jsou vztahy s úředníky.*“, a nakonec potom příklad užití *de facto* z MF Dnes: „*V absolutních číslech to vypadá následovně: zatímco Polsko má 7,8 milionu zemědělců, Rumunsko 7,1 milionu. Jinými slovy- z hlediska bruselského rozpočtu **de facto** vstupuje do EU ještě jedno Polsko.*“⁸⁵

Další sférou spisovné české slovní zásoby je hovorová čeština. Tento termín je poněkud zavádějící, odkazuje totiž k češtině, ve které se běžně hovoří. Přitom běžnou dorozumivací mluvou je ve většině regionů obecná čeština. Proto se v této práci přikláníme k názoru, že spisovná čeština občas využívá hovorových prvků. Tento fenomén tzv. hovorových prvků je také v této diplomové práci jeden ze stěžejních. Pokud bychom totiž zařazovali některé spisovné parazitické výrazy, jako například *de*

---

⁸⁵ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

facto, v *podstatě*, *abych tak řekl* nebo *čili*, do určitých sfér české slovní zásoby, pojmenovali bychom tento jev jako hovorové prvky ve spisovné češtině. Použili by totiž mluvčí tyto parazitické výrazy v jinak spisovné mluvě, již by se tento projev stal nespisovným, nebo chcete-li, hovorovým. Opět je třeba zdůraznit, že parazitickými se tyto výrazy stávají až potom, jsou-li nadužívána, nebo jsou-li použita neadekvátně. Hovorová čeština se od neutrální spisovné češtiny liší tím, že využívá některých nespisovných prvků obecné češtiny. Nejvíce viditelné jsou prvky lexikální a morfologické. Například místo slova *otec*, je v hovorové češtině použito slovo *táta*, nebo místo *motocyklu* *motorka*. Stejně tak, pokud bychom v řeči, jinak spisovné, nadužívali spisovné výrazy jako je *de facto*, nebo *čili*, naše promluva by se tím pádem stala obsahově nepřesnou a nesrozumitelnou a nemohli bychom ji pojmenovat jako spisovnou. V následujících příkladech je dobře vidět rozdíl mezi spisovným užitím námi zkoumaných slov a hovorovým parazitickým použitím těch samých výrazů. Opět jsou tyto příklady čerpány z psaných médií, tím pádem není rozdíl tak patrný, jako kdybychom čerpali z mluveného projevu. Pro upřesnění je také třeba dodat, že na rozdíl od neutrální spisovné češtiny jsou parazitická slova v těchto příkladech nadužívána, nebo použita nesmyslně. Zde je ukázka z MF Dnes: „Protože jsem sám působil třináct let jako ředitel v pisecké nemocnici a všichni na sebe vidíme, v **podstatě** mě nic nepřekvapilo.“ Zde potom příklad z internetového portálu iDnes: „Ten člověk bydlel v domě, který má jednu obytnou místnost, společně se sestrou, jejím manželem a dětmi. **Čili** v noci se rozrazí dveře, v nich Spěvák, Rus a Starka a táhnou v pytli mrtvolu.“ Následuje ukázka z Britských listů: „Takového Machonina nebo Bělunkové, těch já si vážím, ti to umí vzít za dobrý konec. Umějí, **abych tak řekl**, dělat literaturu. Ale Patočka? Kdepak, toho si není za co vážít.“ A nakonec potom ukázka použití výrazu *de facto* z MF Dnes: „Stačí si namátkou vzpomenout na různé soutěže o dostavbu Staroměstské radnice, přičemž ani jeden z návrhů realizován nebyl. Stejně nepochopitelná je arogance, s jakou **de facto** Kaplický vyhrožuje.“⁸⁶

Nespisovná čeština je další formou české slovní zásoby. Tato sféra českého jazyka je pro tuto diplomovou práci klíčová. Pokud bychom totiž chtěli ryze spisovné, námi zkoumané výrazy implementovat do jakékoliv sféry české slovní zásoby včetně nespisovné až vulgární, je to možné. Naopak to však nejde. Všechna, námi analyzovaná parazitická slova jsou stejně dobře použitelná jak v hovorové spisovné češtině, tak

---

⁸⁶ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

v obecné češtině, nebo jakémkoliv jiném interdialektu. Naprostá většina našich vycpávkových slov je doménou obecné češtiny. Pouze slovo *pičo* je používané ryze na Ostravsku a jeho okolí. Proto v této kapitole budeme věnovat podrobnější analýze právě obecné češtiny.

Obecná čeština je sama o sobě zajímavým jevem. Na rozdíl od jiných jazyků je totiž naše obecná mluva velmi odlišná od její spisovné podoby. „*Protiklad spisovného a nespisovného vyjadřování je v živých jazycích v podstatě obvyklým jevem, v češtině má však tato dichotomie svá specifika. Vedle spisovného jazyka a ustupujících místních nářečí tvoří totiž významnou součást naší mateřštiny nespisovný útvar středočeské provenience, který jsme si podle B. Havránka zvykli nazývat obecnou češtinou. Vyvinul se v základní prostředek běžného hovoru na velké části našeho jazykového území a jeho teritoriální i funkční platnost se neustále rozšiřuje. Zvláštností obecné češtiny ve srovnání s obdobnými útvary v některých jiných jazycích je mj. její poměrně výrazná odlišnost od spisovné podoby národního jazyka.*“⁸⁷ Podle našich jazykovědců v čele s Karlem Olivou za tento jev mohou již obrozenci. Oliva dokonce podotýká, že naučit se spisovnou češtinu je pro našince kolikrát stejně náročné jako naučit se cizím jazykům. Zde je úryvek z knihy *Čeština bez příkras*, kde se otázka spisovnosti a nespisovnosti také hodně rozebírá. „*Purismus a brusičství přežili svou dobu a mají podíl viny na tom, že se naše spisovná norma ještě dnes nezbavila povinně vyžadované nemluvnosti a že naše jazyková kultura ani po šedesátiletém usilování ještě nedovedla mluvěním do důsledků vysvětlit, jak vlastně naše situace vypadá a jak mají vybírat vhodné prostředky svého vyjadřování.*“⁸⁸ Tato otázka tak výrazné odlišnosti spisovné a nespisovné češtiny nám také zodpovídá, z jakého důvodu jsou parazitické výrazy doménou pouze hovorové a nespisovné češtiny. Jak také ve svém článku *Co s obecnou češtinou* uvádí Zdeňka Hladká, že nejen obecná čeština je velmi proměnlivou entitou. Výrazy, které byly donedávna ryze nespisovné, se dostávají do spisovné češtiny, a naopak. Potom jsou zde slova jako *štrozok* nebo *gáblík*, která si ještě pamatují naši prarodiče, a z obecné češtiny zcela vymizela. Stejně je to i s parazitickými slovy. V knize z roku 1984 se autoři zmiňují o vycpávkových slovech, a kromě nám známých, a v současnosti používaných parazitických slov jmenují i slova, která se jako parazitická sice používají, ale minimálně. Jde například o slova *skutečně*, *jaksi*, *poněkud*.⁸⁹ Jak již bylo výše zmíněno, spisovná čeština je často kodifikována. Není tomu tak u obecné

⁸⁷ HLADKÁ, Naše řeč, Co s obecnou češtinou, 1993 [online].

⁸⁸ SGALL, HRONEK, Čeština bez příkras, 1. vyd. Praha: H&H, 1992, s. 97

⁸⁹ RACKOVÁ, RUSÍNOVÁ, ŠLOSAR, O češtině každodenní, 1. vyd. Brno: Blok, 1984, s. 66-68

češtiny. Tato forma nespisovného mluveného jazyka neprochází žádným kodifikačním procesem a její vývoj je tak mnohem méně kontrolovaný a tím pádem i rychlejší. Obecná čeština je více otevřena změnám a její vývoj je také o poznání plynulejší. Jediným kodifikačním postupem je, pokud se výraz z obecné češtiny užíváním dostane do sféry spisovné češtiny.

Dalším názorem na obecnou češtinu a její vliv na uživatele českého jazyka má Pavlína Kuldanová o Ostravské univerzitě: „*Obecná čeština v Čechách vytlačuje hovorovou češtinu z jejich prestižních funkcí, zvl. z médií, pronikla i do umělecké literatury, kde ji nacházíme nejen v řeči postav, ale i v řeči vypravěče (stává se tzv. kulturním standardem). Tato situace je v českém prostředí pokládána za přirozenou, kdežto na Moravě je obecná čeština ve vyšších, prestižních komunikačních funkcích pocíťována jako nenáležitá, nežádoucí, nevhodná. Zvláště severní Morava a Slezsko je oblastí, kde se hovorová čeština v oficiální komunikaci živě uplatňuje, zřetelně se tedy užitím hovorové češtiny nebo místního nářečí (příp. interdialektu) signalizuje prestižnost nebo neprestižnost konkrétní komunikační situace.*“⁹⁰

Zaměříme se nyní na obecnou češtinu z hlediska používání vycpávkových výrazů. Jak již bylo výše několikrát připomenuto, obecná čeština je nejvíce používána v Čechách, zatímco na Moravě a ve Slezsku jsou dialekty více rozrůzněny a obyvatelé jsou na svoji řeč více vázání, než je tomu například v jižních Čechách. V úvodu této diplomové práce jsme analyzovali jednotlivá parazitická slova i z hlediska, jestli je výpověď psaná, nebo mluvená. Dalším měřítkem bylo, kdo promluvu pronesl, jak byl starý a z jakého regionu České republiky pochází. Faktem zůstává, že nejvíce příkladů parazitických slov z Českého národního korpusu pochází z oblasti Čech a potom z města Brna. Z toho lze usuzovat, že Brňané, možná i kvůli tomu, že se Brno stalo studentským městem a začalo se profilovat jako kosmopolitní město, pomalu přestávají používat nejen svůj hantec, ale i středomoravské nářečí. Nejvíce se dle ČNK v mluveném projevu vyskytují vycpávky *prostě*, *v podstatě*, *jakoby* a hezitační zvuk [ə:]. Tento mluvený projev je až na několik málo výjimek doménou obecné češtiny. Výše bylo uvedeno, že vycpávka *v podstatě* je užívána spíše vzdělanými uživateli českého jazyka, ale to v praxi neznamená, že v běžné mluvě tito lidé hovoří pouze spisovnou češtinou. Téměř všechny příklady mluveného projevu, které jsme zmiňovali výše, se dají charakterizovat jako mluva obecnou češtinou. Tyto promluvy v databázi ČNK jsou v naprosté většině nepřipravené komunikace lidí, kteří se dobře znají. I

---

⁹⁰ KULDANOVÁ, Útvary českého národního jazyka, 2003 [online].

z tohoto důvodu jsou tyto promluvy vyplněné parazitickými slovy a hezitačními zvuky. Jako ukázkou obecné češtiny vyplněné mnoha parazity předkládáme záznam hovoru z návštěvy dvou přátel okolo dvaceti let, v Brna: „*byla sem v Rakousku a baby mně napsaly prostě. no. tak mmm tak prostě tak pudeme v úterý jo můžou už všechny a tak já sem jim neodepisovala pře sem věděla že zítra se vracím jo tak jakoby. si hmm říkám jim napíšu až z Česka a to. mezitím oni to vzaly za hotový Babeta napsala. napsala Adě jakože. jo tak se tam uvidíme v úterý.*“⁹¹

Další formou nespisovného jazyka je užívání vulgarit. Sprostá slova jsou stejně jako jiná slova součástí české slovní zásoby. Není třeba se tak bát je zkoumat. Sprosté slovo charakterizuje negativní postoj mluvčího k popisovanému ději, člověku nebo věci. Společností je používání sprostých slov považováno za přinejmenším nevhodné a většina vulgarit je tak tabuizována. Mnoho sprostých slov je tak nahrazováno zvukově podobnými slovy. Například místo *do prdele, do prkynka*. Již několikrát zde bylo zmíněno, že slovní zásoba češtiny je dynamická, a tak mnoho slov přešlo ze sprostých slov do běžné mluvy (*vole*) anebo naopak (*babička šukala po místnosti*).⁹² Výše je již také popsáno, jakým způsobem při zkoumání parazitů zacházet s vulgaritami. Pokud se zabýváme vycpávkami a hezitačními zvuky jako takovými, musíme mít na vědomí, že uživatel českého jazyka, pokud svou řeč vycpává jindy vulgárními slovy, činí tak občas zcela nezáměrně. Vulgární výrazy nabývají jiného významu, než doposud. Dnes tato slova mají funkci buď výplňkovou, nebo také kontaktní. I pokud jde o funkci kontaktní, je třeba připomenout, že se v žádném případě nedá mluvit o spisovné češtině. Pro ukázkou si připomeňme užití parazitického slova *vole* v mluveném projevu. Tento příklad je z domácího rozhovoru dvou mužů okolo třiceti let z českého pohraničí: „*vůbec vole ty nic nevěděli vole zas no a byl *s za tím proděkanem ? ja nevím du . zejtra . už seš ob* objednaněj jo ? no nejsem objednaněj ale von právě to maj zejtra s nim holky vole tu eee češtinu tak no to jako to na něj naběhni že jo vole no já na něj naběhnu no no ty vole přišel sem tam . eee ta mě poslala vole prej no tajity . poplatky.*“⁹³

⁹¹ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

⁹² OBRÁTIL, Velký slovník sprostých slov, 1. vyd. Praha: Lege artis, 1999, s. 15

⁹³ BENEŠOVÁ, L., KŘEN, M., WACLAWIČOVÁ, M.: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online].

Z této části diplomové práce vyplývá, že parazitické výrazy se kromě ryze spisovné řeči vyskytují ve všech oblastech české slovní zásoby. Největší zastoupení parazitů a hezitačních zvuků je ovšem v projevech v obecné češtině. Dalším aspektem je nevyváženost výskytu vycpávkových slov v mluveném a psaném vyjádření, a dále v nepřipravených a připravených projevech.

1.4 Parazitické výrazy v mluvených a psaných projevech

Jak již bylo uvedeno výše, parazitické výrazy jsou z hlediska své povahy doménou mluvených nepřipravených projevů. Tato informace je ale prozatím pouhou domněnkou, neboť nebyla podložena výzkumem. V této kapitole se tedy budeme zabírat teoretickou stránkou této otázky. Naším úkolem bude ujasnit, jaké zákonitosti panují na poli mluvených a psaných projevů, jakými jazykovými prostředky se liší připravené a nepřipravené mluvené projevy a také v této kapitole nastíníme podklady a kritéria, se kterými budeme analyzovat komunikační situace v praktické části této diplomové práce.

Při zkoumání odlišností psaného projevu a mluveného projevu se již hned v úvodu různých literatur dovídáme, že v českém jazyce je tento rozdíl podstatný. Tato informace souvisí s předešlou kapitolou o spisovnosti a nespisovnosti. Psaný projev je většinou psaný spisovným českým jazykem a pisatel používá zcela jiné jazykové a stylistické prostředky, než je tomu u mluveného projevu. Profesorka Marie Krčmová (2003) ve své stati poukazuje na významné rozdíly mezi psaností a mluveností. Odlišnosti jsou ještě patrnější v kontextu jiných evropských jazyků. Krčmová tento fakt připisuje tomu, že v podstatné části české historie byly texty psány v jiném, než českém jazyce. Dalším podstatným rozdílem je rozdíl při osvojování těchto dvou druhů vyjadřování. Mluvenému projevu se jedinec učí přirozeně, plynule a zcela nenásilně, učení je kontaktní a velmi emočně bohaté. Na druhou stranu psanému projevu se dítě učí řízeně a standardizovaně. Spolu se stylistikou se jedinec učí spisovnému jazyku, protože jakákoliv jiná forma češtiny je při psaní nežádoucí.⁹⁴

Psaný projev je až na výjimky konverzací na sociálních sítích a metody volného psaný vždy připravený. S tím souvisí vysoká míra stylově neutrálních až knižních výrazů, používání spisovné slovní zásoby, která je stylově uzpůsobená dané oblasti. Dále jsou v textu použity dobře promyšlené obraty a výrazové prostředky vždy

---

⁹⁴ KRČMOVÁ, Mluvenost a psanost jako slohotvorné činitele, 2003, s. 29- 35

korespondují s tématem. Psaná forma projevu je užitá v odborných, publicistických a uměleckých textech. Psaný text na rozdíl od mluveného projevu spravuje čtenáře o informacích a faktech zcela bez emocí. Existují způsoby, jak v textu jednotlivé informace významově odlišit nebo zdůraznit, ale bohatství zvukových prostředků jimi nemůže být vyváženo.⁹⁵ Proto se také v psaných textech parazitické výrazy tolik neobjevují. Kromě toho, že jejich užívání je ve své podstatě nespisovné, jejich povaha v textu je emočně zabarvena a činí tak text příliš subjektivním. Z hlediska správnosti psaní a vytváření kompetentních textů (kromě uměleckých stylů) je tak v psaném projevu užívání vycpávek nežádoucí. V úvodí části této diplomové práce jsme analyzovali parazitické výrazy i z hlediska psanosti a mluvenosti. Naprostá většina příkladů z psaných textů se objevovala v doslovných prepisech rozhovorů a v citacích.

Mluvený projev má na rozdíl od psaných textů mnoho podob. Rozlišujeme projevy připravené a nepřipravené a tyto kategorie skrývají další podkategorie projevů. Pro upřesnění je třeba také zmínit, že pokud hovoříme o mluveném projevu, máme na mysli jakoukoliv mluvenou komunikaci a nikoliv projev ve smyslu proslovu. Připravené projevy mají tendenci více připomínat psaný text, neboť i jeho příprava je nejprve graficky zaznamenaná. Tento projev využívá prvků spisovné češtiny a opírá se o rétorické zásady. Také proto je v těchto předem připravených projevech nežádoucí příliš využívat vycpávková slova a například za vyložení rušivý se pokládají hezitační zvuky, jako například [ə:]. Předem připravený mluvený projev musí projevovat určité známky jazykové kultury a mluvčí jsou nabádáni, aby se parazitických slov a hezitačních zvuků vyvarovali.⁹⁶

Naopak nepřipravená mluvená komunikace je o poznání dynamičtější a spontánnější. Používaná slova, gestikulace a jiné výrazové a jazykové prostředky jsou často velmi emočně zabarvené a expresivní. Velmi zde záleží na tom, jaký typ komunikace a především, jakému adresátovi je promluva určena. Familiérní a přátelský hovor je nutné dobře odlišovat od komunikace v pracovním nebo úředním prostředí. Mluvčí by také měl odhadnout intelektuální možnosti adresáta a svou promluvu tak vhodně upravit. *„Značný vliv na styl komunikátů má slohotvorný faktor, který záleží v přítomnosti nebo nepřítomnosti adresáta promluvy a v zaměření na jistý typ adresáta. Je zřejmé, že tu jde o komunikaci ústní, ale ta může být zajišťována i různými*

---

⁹⁵ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 708

⁹⁶ Čmejrková, Havlík, Havlová, Kaderka, *Analýza a hodnocení jazykové úrovně vybraných pořadů české televize za 2. pololetí 2006, 2006* [online].

*technickými prostředky. Přítomnost adresáta dává mluvčímu především možnost, aby hodnotil předpoklady vnímatele pro porozumění promluvě.*⁹⁷

Z hlediska povahy parazitických výrazů je nepřipravená mluvená komunikace nejbohatší formou komunikace vůbec. Jak je již jasné z výše uvedených ukázek, nejvíce vycpávkových slov a hezitačních zvuků bylo dle Českého národního korpusu zaznamenáno právě v nepřipravených promluvách a naprostá většina byla v přátelské konverzaci v domácím prostředí. Roli zde samozřejmě hraje mnoho faktorů. Například jak staří jsou mluvčí, jakého jsou pohlaví, vzdělanostní faktor, apod.

Tímto se dostáváme k subjektivním stylům. Autoři PMČ stanovili hned několik subjektivních stylů, které utvářejí podobu mluvené komunikace. Tyto styly definují individuální rozdílnosti a rozmanitosti komunikace.⁹⁸ Zakládají se hned na několika faktorech jako je věk, či pohlaví. Takto definované styly nám mohou pomoci objasnit některé otázky, které si klademe za cíl zodpovědět v praktické části této diplomové práce.

Styl podle pohlaví

Rozlišujeme styl ženský a mužský. Kromě koncovek a přechylování se formálně příliš neliší. V subjektivně laděné komunikaci uplatňují ženy více explicitního vyjadřování, preferují jistý druh témat, komunikují více emočně a u dialogických projevů používají jinou komunikační strategii. V objektivně laděných promluvách jsou rozdíly nepatrné.⁹⁹

Věkový styl

Zde autoři PMČ definují styly dětské (tento styl je výrazně omezen z hlediska slovní zásoby a je ovlivněn mluvou rodičů), jinošské a dívčí (Jedinci v tomto věku mají tendenci používat hovorový nebo nespisovný jazyk, uplatňují slangové výrazy a snáze podléhají módním výrazům, jako jsou například i parazitická slova. Jejich komunikace bývají o poznání emotivnější.), styl dospělých, kde dochází k dalšímu rozdělení z hlediska vzdělanosti, profese, ideologie, apod., a styl starých lidí, který disponuje větší slovní zásobou, komunikační vyrovnaností a citovou vyvážeností.¹⁰⁰

---

⁹⁷ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 710

⁹⁸ tamtéž, 2003, s.718

⁹⁹ Tamtéž, s. 719

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 719

Styl podle vzdělání

Tato diferenciacie je jednou z nejučinnějších. Nejedná se pouze o všeobecné vzdělání, ale i o odborné. Také příliš nezáleží na tom, jakého stupně vzdělání mluvčí dosáhl, ale jestli má individuální zájem o sebevzdělávání a prohlubování vědomostí. Definuje se zde stupeň intelektualizace a nese sebou větší či menší počet témat, o kterých lze diskutovat.¹⁰¹

Profesní styl

Zaměstnáním je styl komunikace také významně ovlivňován. Styl je spjat s osvojením různých odborných poznatků, termínů a slangových výrazů. Prostředí a lidé, se kterými se mluvčí setkávají na pracovišti, utváří jejich komunikační dovednosti a použití různých jazykových prostředků, jako jsou i parazitické výrazy.¹⁰²

Zájmový styl

Tento styl se v individuálních stylech projevuje o mnoho více, než styl profesní. Definuje výrazové prostředky, textotvorné zvyklosti, je zde patrný výrazný podíl emocionálně zbarvených slangových prostředků.¹⁰³ Zájmy mluvčích jsou často spojeny s vyšší citovostí a tak předpokládáme, že i na parazitické výrazy bude tento subjektivní styl bohatý.

Ideologický styl

Tento subjektivní styl je výrazně orientován na individuální styl mluvčího, ale přesto lze nalézt společné znaky ideologických projevů. *„Subjektivní ideologické styly se vyznačují výběrem lexikálních prostředků se sémantikou posunutou tak, aby vyhovovala dané ideologii, jistým souborem idiomů a v některých případech polemickými prostředky sloužícími k potírání jiných ideologií.“*¹⁰⁴

Styl podle psychického typu a stavu

Tyto stavy jsou vázány na momentální psychickou situaci. Rozdělujeme dvě hlavní typologie mluvčích, a to jsou emocionální a racionální typy. Domníváme se, že používání vycpávkových slov a hezitačních zvuků je do jisté míry ovlivněno i

---

¹⁰¹ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 721

¹⁰² Tamtéž, s. 720

¹⁰³ Tamtéž, s. 721

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 720

psychikou a proto této části věnujeme více prostoru. Racionální typ mluvčího používá méně citově zabarvené jazykové prostředky než je tomu u druhého typu. Vybírá lexikálně a syntakticky neutrální prostředky, vyhýbá se expresivním pojmenováním a vytváří jednolitý, racionálně skloubený text. Na druhou stranu emocionální typ mluvčího využívá expresivní a emocionálně laděné výrazy. Promluva se liší i intonačně. Dalšími podtypy mohou být styl humorný a styl vážný. Autoři PMČ uvádí, že těchto podtypů je větší množství, ale pro ukázkou toho, jak psychický stav ovlivňuje promluvu, tyto příklady dostačují.¹⁰⁵

Domníváme se, že nejen psychický typ ale také momentální psychické rozpoložení ovlivňuje celou řadu faktorů, například právě výskyt parazitických slov a hezitačních zvuků. Pokud je mluvčí v nějakém nepříznivém psychickém rozpoložení, je nervózní, rozčilený, nebo naopak příliš šťastný, vzrušený nebo nadšený, je to často poznat na jeho promluvě. Intonace klesá a stoupá, mluvčí dělá nepochopitelné přestávky v řeči, tempo řeči je příliš rychlé, nemůže si vzpomenout na slova, která chce použít a nepochopitelně dělá chyby. Tyto chyby mohou být mluvnického původu, například používá špatné koncovky, ale také to mohou být chyby rétorické. Těmito chybami máme na mysli především vydávání neartikulovaných zvuků, různých hezitačních zvuků, jako je *hmm*, [*ə*:], *nó*, apod. A také samozřejmě vycpávková slova.

Na mluvený projev má vliv celá řada faktorů. Kromě subjektivních rysů jako je věk, psychický stav či prostředí jsou to ale i například vyjadřovací schopnosti mluvčího, jeho intelekt a komunikační zkušenosti. Mluvený projev sebou nese mnoho rysů. Proměny intonace, větný přízvuk, gestikulace. Dalším rysem mluveného projevu je pauza. Je pro komunikaci velmi významná, jelikož slouží nejen k nádechu, ale k utřebením myšlenek, používá se před zdůrazněním nějakého kusu výpovědi, mluvčí si během pauzy tříbí myšlenky a nakonec také naznačuje ukončení věty.¹⁰⁶ Právě v pauzách se dle záznamů Českého národního korpusu parazitické výrazy nejvíce objevují. V následující kapitole se zaměříme na to, proč a v jakých situacích mluvčí tato výplňková slova používají.

1.5 Důvody pro používání prostředků slovní vaty

---

¹⁰⁵ KARLÍK, NEKULA, RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 723

¹⁰⁶ MÜLLEROVÁ, O. *Mluvený text a jeho syntaktická výstavba*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994, s. 41

V této kapitole se dostáváme k otázce, proč mluvčí prostředky slovní vaty ve své promluvě používají. Další otázkou je, zdali je tento fenomén parazitických slov novodobým problémem, nebo nás tyto výrazy doprovázejí odjakživa. Pokud se používání nadbytečných slov týká pouze současnosti, nesvědčí to o vyprázdněnosti moderní komunikace? A je používání parazitických slov doménou české slovní zásoby, nebo se jedná o globální problém? Odborná literatura má v některých těchto otázkách jasno.

Nejprve bude zodpovězena otázka, zdali jsou prostředky slovní vaty pouze českým problémem. Jelikož tato práce vzniká i díky anglicky psaným textům, které se zabývají parazity, odpověď samozřejmě zní ne. Problém tzv. „fillers“ se objevuje ve většině jazyků. Antropolog Stephen Juan ve svém článku na portálu The Register dokonce srovnává vycpávky v angličtině s hezitačními zvuky v mandarínštině. Také podotýká, že slovní vata plevelí anglickou slovní zásobu už delší dobu a vyslovuje hypotézu, že především hezitační zvuky pocházejí z období, kdy se lidé dorozumívali pouze neartikulovanými zvuky.¹⁰⁷ Anatoly Liberman vyslovuje ještě odvážnější hypotézu a tou je, že anglické parazitické slovo *like* má tak dlouhou historii, že se v podobách národních jazyků přesunulo nejprve do ruské slovní zásoby a odtud potom do němčiny, švédštiny a dalších evropských jazyků.¹⁰⁸ Pokud bychom hledali ekvivalent *like* v české slovní zásobě, asi nejbližšími slovy by byly *jakoby*, *jak kdyby*, *jako*, apod. Oba dva autoři Juan a Liberman se také shodují, že parazitické fráze jsou nejkontroverznějšími výrazy u odborné lingvistické veřejnosti.

Na další otázky je nutné čerpat téměř pouze z anglicky psaných článků. V českém prostředí se problémem používání parazitických slov autoři zabývají jen okrajově a k psychologické příčině užívání slovní vaty se nedostávají vůbec. Proč tedy mluvčí parazity tak často vyhledávají? Stephen Juan se domnívá, že největší procento parazitů a hezitačních zvuků se vyskytuje v dialogu.¹⁰⁹ Tuto domněnku vyslovuje i Marie Čechová. Podle ní se nadbytečnost vyskytuje nejčastěji v rozhovoru, jelikož mluvčí se záměrně nesnaží o jazykovou úspornost. Do své promluvy doplňuje více informací, než je potřeba a jeho komunikace je ovlivněna vlastními postoji a názory. Jedná se často o citově zabarvený projev a mluvčí tíhne k nadbytečnosti, pokud chce nějakou část své výpovědi zdůraznit, nebo pokud si myslí, že posluchač nerozumí.¹¹⁰ V

---

¹⁰⁷ JUAN, S. Why do we say 'um', 'er', or 'ah' when we hesitate in speaking? 2006 [online].

¹⁰⁸ LIBERMAN, A. How Old is the Parasite "Like"? 2010 [online].

¹⁰⁹ JUAN, S. Why do we say 'um', 'er', or 'ah' when we hesitate in speaking? 2006 [online].

¹¹⁰ ČECHOVÁ, M. a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 3. vyd. Praha: SPN, 2011, s. 386

projevu může být nadbytečnost důsledkem „nedostatečného ovládnutí stavby věty nebo kontextu i nepozorností či z neznalosti úspornosti výrazů, projevující se vynecháním slov (vět), jichž není třeba k vystižení myšlenky“.¹¹¹ Problematika slovní vaty v rozhovorech je opět popsána Stephenem Juanem. Pokud spolu hovoří dva lidé, jeden mluví a druhý má tendenci poslouchat a poté se jejich role obrátí. V této chvíli nastane jakási pauza, která signalizuje, že mluvčí přestal mluvit a na řadě je posluchač. Pokud ale mluvčí nechce přestat mluvit, jen si chce utříbit myšlenky, použije slovní vatu, ať už je to parazitické slovo, nebo hezitační zvuk. Tato slovní vata je signálem pro posluchače, že jeho čas na promluvu ještě nepřišel.¹¹² Autoři O češtině každodenní pojmenovávají fenomén vycpávkových slov také jako určitou módu. Uvádějí, že v minulosti vládly české slovní zásobě jiné parazitické výrazy, a že výrazy slovní vaty se po určité době mění. Přirovnávají užívání parazitů k infekci, která obíhá českou společností a zahlcuje ji módními výrazy, které v řeči jinak nemají co dělat. Citují také nejmenovaného francouzského jazykozpytce, který píše, že „*jazyk, podobně jako lidská bytost, má své vrtochy a chyby, že někdy předjímá, co mu nepatří, z čistě kleptomanie: ukradenou věc vůbec nepotřebuje*“.¹¹³

Ve vědecké práci vydané univerzitou v Texasu zkoumali promluvy dvou stovek jedinců. Výsledkem jejich práce bylo zjištění, že parazity se vyskytují ve všech možných oblastech komunikace a byly nejběžnější u mladých žen, vysokoškoláků a pečlivých a svědomitých lidí.¹¹⁴ Zde se tedy dostáváme k tomu, jaký typ lidí je používáním parazitů nejvíce „postižen“. Hypotéza, kterou vyslovili vědci z Austinu, bude ověřována výzkumem v druhé části této diplomové práce.

Otázka, kterou jsme nastínili v úvodu této kapitoly, která se týká vyprázdňování moderní komunikace, je poněkud složitější. Nejprve je nutné ujasnit si, co to znamená, pokud o komunikaci řekneme, že je vyprázdňovaná. Jestliže lidé používají k dorozumívání jazyk, má se za to, že tato komunikace je vedena s určitým cílem, že má nějaký smysl. Někteří lidé mají však pocit, že musí komunikovat, i když tomu není zapotřebí, tato komunikace je potom nesmyslná a tedy vyprázdňovaná. Existuje zde důvod pro tvrzení, že moderní doba nepřímo podporuje informační zahlcenost a tedy i komunikační vyprázdňování. "*Situace, kdy je člověk zahlcen velkým množstvím informací, především*

---

¹¹¹ KALA, M. - BENEŠOVÁ, M. *Písemný a mluvený projev žáků základní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 47

¹¹² JUAN. *Why do we say 'um', 'er', or 'ah' when we hesitate in speaking?*2006 [online].

¹¹³ RACKOVÁ, RUSÍNOVÁ, ŠLOSAR. *O češtině každodenní*. 1. vyd. Brno: Blok, 1984, s. 66

¹¹⁴ LASERNA, SEIH, PENNEBAKER. *Filler Word Use as a Function of Age, Gender, and Personality*, 2014 [online].

*redundantních či nerelevantních informací, a tak nedokáže rozlišit podstatné informace od nadbytečných a není schopen rychlého racionálního rozhodnutí. To může vést ke stresu, únavě, roztržitosti apod.*¹¹⁵ Zahlcenost nerelevantními informacemi vede dle našeho názoru ke komunikační vyprázdněnosti. Jak také píše Milada Hirschová ve své knize *Pragmatika v češtině*, při komunikaci dochází k jevu, který se nazývá *fatická komunikace*. Vysvětluje se jako „komunikace pro komunikaci“. Její funkce je primárně *socializační*, to znamená, že vytváří, doprovází a potvrzuje společenské kontakty. Přitom její obsahová náplň nebývá vysoká.¹¹⁶ „*Rysy fatickosti se objevují zejména v situacích, kdy je důležité komunikačnímu partnerovi dát najevo především to, že nebyl přehlédnut a že kontakt s ním pokládáme za důležitý.*“¹¹⁷ Přímý vztah vyprázdněné komunikace s parazitickými výrazy a hezitačními zvuky bude zkoumán v teoretické části této diplomové práce.

---

¹¹⁵ HAVLOVÁ. Informační přetížení. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003 [online].

¹¹⁶ HIRSCHOVÁ, Pragmatika v češtině. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2013, s. 295

¹¹⁷ Tamtéž, s. 296

II. Praktická část

2. Analýza mluvených projevů

V této části diplomové práce budeme ověřovat a zkoumat ty teze, které byly již nastíněny v teoretické části. Budeme čerpat z publikace *Mluvená čeština v autentických textech*¹¹⁸, kde jsou podrobně popsány zákonitosti pořizování audio záznamů, jejich transkripce i různá úskalí, kterým se jako badatelé musíme při zkoumání autentických projevů vyvarovat. Teoretik interpretace mluvené komunikace musí kromě analýzy promluvy rozebírat danou situaci a pozici mluvčího. Každý posluchač interpretuje promluvu po svém, chápe intuitivně a automaticky si některé informace domýšlí. V této práci avšak nebudeme dávat stejný prostor obsahu a formě promluvy. Obsah, prostředí, a další faktory, které ovlivňují použitou slovní zásobu, budeme zkoumat pouze jako doplněk, který utváří výsledný projev. Jak již bylo řečeno v úvodu této diplomové práce, mluva a použité jazykové prostředky jsou velice dynamickou veličinou, která je ovlivňována mnoha faktory. Proto, pro lepší pochopení našeho problému užívání parazitických slov, budeme zkoumat jazyk z různých úhlů. *„Prvním předpokladem pro správnou interpretaci mluveného projevu je dobrá znalost komunikační situace a situace společenské. Neidentifikují se pouze vybrané syntaktické jevy, ale interpretuje se každé místo v textu. Výraznou vlastností mluveného projevu je navrstvování větných i textových jevů.“*¹¹⁹

Pro smysluplný výzkum je důležité sestavit hodnoty a hypotézy, které budeme v praxi ověřovat. Z rešerše víme, že v oblasti parazitických výrazů panuje mnoho domněnek, a proto se budeme snažit v praktické části ověřit co největší rozsah těchto informací. Nebudeme se tak při zkoumání zaměřovat na jednu určitou skupinu český mluvící populace, ale pokusíme se vytvořit výběr z různých vrstev a společenských skupin.

2.1 Předmět zkoumání

---

¹¹⁸ HOFFMANNOVÁ, MÜLLEROVÁ, SCHNEIDEROVÁ, E. *Mluvená čeština v autentických textech*. Praha: H&H, 1992

¹¹⁹ HASIČKOVÁ, Dominika. *Jazyková redundance v mluveném projevu. Funkční a nefunkční užívání zájmen, příslovcí, spojovacích výrazů a částic: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra českého jazyka, 2013. s. 22

Jak již bylo výše uvedeno, výzkum této diplomové práce bude na rozdíl od podobně zaměřených závěrečných prací zkoumat prostředky slovní vaty ve více sférách české společnosti. Jako vzorek jsme vybrali nepřipravenou mluvu studentů septimy na gymnáziu v Prachaticích, budeme čerpat ze záznamu jednání městského zastupitelstva v Prachaticích, kde se objeví nepřipravená i připravená komunikace zastupitelů a občanů, dále bude analyzována mluva politiků ve vysílání České televize a nakonec potom běžná komunikace v restauračních zařízeních. Pro upřesnění podáváme výčet skupin, na které bude tato diplomová práce zaměřena:

- **Studenti septimy** (třetí ročník) na Gymnáziu Zlatá stezka v Prachaticích
- **Zastupitelé a občané** na zasedání zastupitelstva města Prachatic v dubnu 2015
- **Politici a veřejně známé osoby** v různých pořadech České televize
- **Náhodní lidé** v gastronomických zařízeních

Tento výběr podléhá hypotéze, že mezi těmito příliš nevyhraněnými skupinami lidí existuje největší rozmanitost ve vyjadřování. Cílem tohoto výzkumu je podchytit co nejširší spektrum komunikací a s tím spojených jazykových prostředků. Před samotnou analýzu zaznamenaných hovorů je nutné stručně popsat námi vybrané skupiny.

Studenti septimy

Žáci v třetím ročníku střední školy jsou jazykově již natolik vyspělí, že je nemůžeme zcela zařadit do skupiny dětí, kdy ještě nemají zcela vyvinuté vyjadřovací schopnosti a jejich komunikace je tedy závislá na dospělých. Žáci v tomto věku jsou již komunikačně vyspělí a vytvářejí si vlastní mluvu. Tato mluva je samozřejmě značně ovlivněna dospělými a určitou módností ve vyjadřování jejich vrstevníků. Mluvíme o věku okolo osmnácti let. Často se hovoří o tom, že žáci nejsou nijak vedeni k tomu, aby se jejich vyjadřovací schopnosti zlepšovaly. Čas, kdy žák musí souvisle hovořit na dané téma, se dle učitelů zkracuje. Písemné testy jsou objektivnější, a proto více a více pedagogů upouští od ústního zkoušení. Přitom debata je stále stejná a tou je, jak naučit žáky prezentovat svůj názor kultivovaně a jazykově správně. Žáci jsou zvyklí na komunikaci v podobě otázek a odpovědí a na delší projevy většinou není v běžných hodinách čas. Žáci ve třídě, kterou jsme z tohoto hlediska zkoumali, jsou na tom podobně jako v ostatních třídách. Na delší projev před ostatními nejsou zvyklí. Pokud

jsou vyzváni, aby řekli něco nahlas, působí jim to značné obtíže, jsou nervózní a je pro ně složité zformulovat větu. Tyto problémy jsou samozřejmě zcela individuální.

Záznamy budou pořizovány zcela anonymně na Gymnáziu Zlatá stezka v Prachaticích. Nebudeme nějak preferovat analýzu komunikace v určitých hodinách, po domluvě s třídní učitelkou vybereme kombinaci předmětů, kde mají žáci buď připravené referáty, anebo jsou tyto předměty diskusní. Jeden ze záznamů bude pořízen při přestávce. Projevy budou nahrávány na diktafon a následně budou z těchto záznamů vybírány části, kde jsou hojně použita parazitická slova.

Jednání zastupitelstva

Mohlo by se zdát, že projevy politiků a debaty zastupitelů jsou si hodně podobné. Avšak je nutné přihlédnout k faktu, že osazenstvo zastupitelstva je vybíráno z běžných občanů a v měřítku malého města Prachatic je úloha zastupitele téměř volnočasovou záležitostí. Zastupiteli se stávají dle politických preferencí občané jak vysokoškolského vzdělání, tak méně vzdělaní lidé. V zastupitelstvu jsou muži i ženy a všichni členové jsou spíše středního věku. Pro upřesnění je třeba také uvést, že město Prachatice má okolo 11 000 obyvatel, je součástí Jihočeského kraje a tvoří jej 8 katastrálních území včetně přilehlých vsí. Prachatické zastupitelstvo se schází jednou za čtvrt roku a tvoří jej 21 zastupitelů.¹²⁰ Na námi zkoumaném záznamu z 31. 3. 2015 je zachyceno šestihodinové debatování. Byly projednávány poměrně diskutované záměry města a také rozdělování grantů. Z tohoto důvodu bylo jednání zastupitelstva velmi živé, měli jsme příležitost zachytit projevy jak připravené, tak nepřipravené, a dále se na jednání nepodíleli pouze zastupitelé, ale také občané, kteří měli potřebu do diskuze zasáhnout.

Projevy politiků a veřejně známých osob

Zde se již dostáváme k slovním projevům, které by již měly projevovat určitou dávku jazykové správnosti a kultivovanosti. Projevy veřejně známých osob a zvolených politických činitelů jsou totiž obrázkem toho, jakým směrem se jazyková situace na českém území ubírá. Samozřejmě se zde bude zkoumat pouze veřejný projev těchto lidí. A tento projev bude také čerpán z vysílání státní televize. Budeme se snažit předložit

---

¹²⁰ Prachatice: Brána Šumavy 2004 [online].

jak připravený projev například z tiskových konferencí, tak z větší části nepřípravený slovní projev z rozhovorů a diskuzí. Tyto diskuze budou čerpány z programu České televize. Záznamy budou pořizovány hned z několika programů. Pro naše potřeby bude nejlepší čerpat z diskusních pořadů, jako jsou Otázky Václava Moravce, Tah dámou a dále z poměrně nového typu pořadu s názvem Hyde Park, kde hosté odpovídají prostřednictvím moderátora na otázky, které jim dávají diváci přes sociální sítě. „Hyde Park ČT24, který reflektuje současný světový trend „open journalism“, patří k nejúspěšnějším a nejsledovanějším pořadům ČT24.“¹²¹ Hosty zde konfrontuje přímo divák a to někdy naprosto neočekávanými otázkami, proto je zde největší možnost, že host bude mluvit spontánně a nepřípraveně. Další záznamy budou také čerpány ze zpravodajství České televize, pravděpodobně bude vybrán nějaký sportovní komentář.

Komunikace v restauračních zařízeních.

Tyto projevy budou naším nejspontánnějším prvkem. Záznamy z hospodských a restauračních zařízeních budou pořizovány tajně a samozřejmě anonymně. Cílem bude zachytit co nejširší škálu mluvčích. Naším předpokladem je, že v těchto komunikačních situacích bude největší pravděpodobnost výskytu všech prostředků slovní vaty. Předpokládaným důvodem není vliv alkoholu, ale větší uvolněnost při promluvě, než tomu je u predešlých skupin. Ve společnosti známých a přátel se mluvčí nebojí při promluvě používat různá slova i jiné komunikační prostředky. Projevy jsou často hodně emočně zabarvené a expresivní. Pokud v tomto prostředí dochází k diskuzi, je často velmi živá, dokonce bývá až vyhrocená. Naším předpokladem je, že člověk v těchto diskuzích ztrácí kontrolu nad formou promluvy a více se zaměřuje na obsah.

Pro co nejširší škálu mluvčích budou záznamy pořizovány z různých restauračních zařízení. Jak z restaurací, tak z hostinců a tanečních barů. Cílem je zaznamenat věkově různorodé skupiny.

2. 2 Cíl zkoumání

Cílem našeho zkoumání je zachytit a zanalyzovat následující výčet problémů. Některé z nich jsme se již pokusili analyzovat v teoretické části této práce za pomoci odborné literatury, avšak k jednoznačným výsledkům jsme nedošli.

---

¹²¹ Hyde Park. Česká televize 2015 [online].

- Jak ovlivňují subjektivní styly používání prostředků slovní vaty?
- Je používání parazitických výrazů spojeno s určitou sociální vrstvou?
- Existuje zde spojitost s psychickým stavem a používání vycpávkových slov?
- Jsou parazitické výrazy užívány spíše v dialogu, nebo monologu?
- V jakých situacích mluvčí prostředky slovní vaty nejvíce užívají?
- Hraje roli připravenost či nepřipravenost projevu?
- Jsou všechna námi zkoumaná parazitická slova aktuální, nebo vývoj užívání těchto výrazů pokročil, a tedy v současnosti používáme jiné prostředky slovní vaty?

2.3 Transkripce pořízených záznamů

Záznamy jsou ve většině případů přepisovány foneticky a autenticky. Pro lepší vnímání textu ale ustupujeme od používání celé fonetické abecedy. Jediným fonetickým znakem budou značeny hezitační zvuky. Je samozřejmé, že ačkoliv naším záměrem je přepsat mluvený projev zcela přesně, některé aspekty řeči do psaného textu přepsat nejdou. Jsou to například gesta, mimika a barva a tón řeči. Intonaci je možné transkribovat, a to s pomocí stoupavých a klesavých šipek, ale v této diplomové práci, pokud to nebude nutné, intonaci přepisovat nebudeme. Jelikož naším cílem je zmapovat výskyt parazitických výrazů, a s těmi souvisejí i pauzy, tyto pauzy značit budeme.

Samozřejmě budou zachována všechna slova, včetně vulgarismů a prvků obecné češtiny.

Zde je pro upřesnění seznam použitých zkratek:

- ■ – pauza
- [ə:] – hezitační zvuk
- ____ – nesrozumitelné slovo nebo jméno, které nemůžeme zveřejnit
- ☺ – smích
- ... – nedokončené promluvy
- M – mluvčí

Dále budou barevně odlišována námi zkoumaná parazitická slova a hezitační zvuky a další parazitické výrazy, které v této analýze nejsou. Ze záznamů budou v této diplomové práci citovány pouze ty části, ve kterých jsou přímo dohádatelné námi vyzkoumané závěry, zbytek záznamů je možné dohledat v příloze.

tučnou kurzívou- námi zkoumané parazitické výrazy

podtrženou kurzívou- další parazitické výrazy

2. 4 Charakteristika pořízených záznamů

Při výběru situací a prostředí, kde budou námi zkoumané záznamy pořizovány, byla brána v potaz následující fakta.

Záznam musel být zcela autentický. Bylo zjištěno, že jakmile je mluvčí upozorněn na problém, který se bude v jeho řeči posuzovat, měl tendenci tento problém z řeči vypouštět. Tím pádem byly záznamy pořizovány zcela tajně a následně po vypnutí hlasového záznamníku bylo teprve mluvčím vysvětleno, jakým způsobem bude s jejich promluvou nakládáno. Samozřejmě, když se vyskytl mluvčí, který si nepřál být citován, bylo mu vyhověno. V citovaných promluvách nebyla až na výjimky v podobě známých politiků a dalších veřejně známých osob uváděna jména.

Ve školním prostředí byl dáván zřetel na autentické a spontánní promluvy studentů. Zkoumány jsou jak nepřipravené promluvy studentů v diskuzi o nadcházejícím maturitním plese, tak připravený referát v literárním semináři. Na naši žádost vyučující mluvčího nepřerušovala a neopravovala jeho jazykové a řečnické chyby. Promluvy nejsou nijak upravovány ani do nich nebylo stylisticky zasahováno. Zaznamenán je až na výjimky souvislý proud řeči.

Jednání zastupitelstva trvalo mnohem déle. Není to až tak běžné, ale tentokrát bylo zasedání zastupitelstva zahájeno v 18.00 a bylo ukončeno až ve 22.00. Tudíž jsme měli k dispozici okolo 4 hodin zaznamenané komunikace. Cílem bylo vybrat z tohoto čtyřhodinového jednání co nejširší spektrum různých řečových stylů s ohledem na používání prvků slovní vaty. Jelikož se zasedání zastupitelstva často účastní i veřejnost a v plánu bylo projednávání některých palčivých otázek, měli jsme k dispozici celou škálu projevů. Analyzovány budou tedy jak projevy zastupitelů, tak intervence z řad veřejnosti. Toto zasedání zastupitelstva bylo hodně „vyhrocené“, a tak i jinak umírnění zastupitelé opomínali mluvit zásadně spisovně, jak tomu v jiných jednáních bývá. Ze

záznamu si lze všimnout častý hezitační zvuk a časté obraty: *to znamená, nicméně, v tuto chvíli a samozřejmě*. Nadužívání těchto obrátů přičítáme snaze o kultivovanější projev a čerpání inspirace z projevů politiků a žurnalistů. Můžeme rozdělit záznamy z tohoto jednání na dvě skupiny. Na zastupitele a veřejnost. I u projevů občanů z řad veřejnosti je ale znát snaha o kultivovaný projev. Až na výjimky se u žádné z těchto dvou skupin neobjevila parazitická slova, jako jsou: *jakoby, prostě, víš jak, jakože*, apod. Pravděpodobně nejvíce používaným parazitem u mluvčích z řad zastupitelů byl hezitační zvuk:

M1: ... takže [ə:] máte tam i popsáno [ə:] co všechno jsme již pro to udělali. ... [ə:] máte tam [ə:] napsáno [ə:] co... *to* znamená, že [ə:] nebylo [ə:] třeba nijak prozatím [ə:] financovat... [ə:] bylo by [ə:] dobré se [ə:] inspirovat u [ə:] Klatov, kde se myslím [ə:] rekonstrukce letního kina [ə:] povedla. ...

Naopak u mluvčích z řad veřejnosti se nejvíce objevovalo slovo *jako* a různé podoby slova *nějaký*:

M3: ... zpracovala *nějaká jakože* studie, že se to *prostě nějak* zadá. Vůbec jsem tady neslyšel, že by se tam dělala *jako nějaká* odborná studie. Mně to přijde *teda*, musím *jako teda* říct za sebe úplně *jako* tristní *jako*. ...

Vzhledem k tomu, že situace na zasedání byla hodně vypjatá, bylo očekáváno, že i jazykový projev tomu bude odpovídat. Toto očekávání sebou neslo větší míru užívání parazitických slov, a ačkoliv se vycpávky v projevech objevují poměrně hodně, naše očekávání to i tak nesplnilo.

Záznamy pořizované z vysílání České televize byly také třeba stylisticky upravovat a krátit. Cílem bylo zajistit potřebný materiál pro výzkum parazitických slov, a pokud jsme tento materiál získali z kratšího úryvku řeči, nebo kusu pořadu, nebylo nutné tento pořad zaznamenávat a přepisovat celý. Byly vybrány tři diskusní pořady České televize a jeden rozhovor ve sportovním vysílání a z těchto pořadů byly vybrány úryvky, které jsme posléze přepisovali. Opět bylo zjištěno, že pokud je zkoumaný člověk často dotazován médii, nebo pokud je zvyklý vystupovat v diskusních pořadech, jeho vyjadřování je samozřejmě také kultivovanější. To znamená, že i přílišné používání parazitických výrazů je v redakcích televize považováno za jazykový nešvar a

diskutujícím je doporučováno se těmto výrazům vyhýbat. Bylo vyzorováno, že existuje pár výjimek, kdy je jazykový projev ve vysílání veřejnoprávní televize nekultivovaný. Zde se jedná o projevy sportovců. Zejména v rozhovorech po sportovních utkáních, či závodech jsou projevy sportovců vyplněné nepříjemnými pauzami a parazitickými slovy. Některá sportovci používaná výplňková slova (například *tak určitě*) již zdomácněla a stala se terčem vtipů a kritiky.

Záznamy pořizované v gastronomických zařízeních byly paradoxně nejsložitější na přípravu. V těchto prostorech bývá velmi často všudypřítomný hluk, a tím pádem je zaznamenaným promluvám těžko rozumět. Námi zaznamenané promluvy jsou tudíž vyplněny mnohými pauzami. Naštěstí tyto pauzy nejsou překážkou pro smysluplnou analýzu záznamů. Naším předpokladem bylo, že právě v těchto spontánních projevech a komunikaci budou mluvčí nejvíce používat prostředky slovní vaty. Toto očekávání se naplnilo, a proto i tento druh komunikace bude nejvíce analyzován. Je to také z toho důvodu, že máme k dispozici nejvíce různých mluvčích, a tato škála je také nejpestřejší. Jsou zde lidé s různým dosaženým vzděláním, pracujících v různých zaměstnáních, jsou různého věku, a co je také důležité, nacházejících se v různých psychických stavech. Záznamy byly pořizovány hned v několika gastronomických zařízeních, v restauraci, v baru a ve sport baru. Naším předpokladem bylo, že v těchto rozdílných zařízeních se budou také nacházet jiné skupiny mluvčích. Z pořizovaných záznamů je patrné, že tento předpoklad byl správný. Různým skupinám lidí odpovídá i používání jiných parazitických výrazů. Pořizené záznamy nebyly téměř kráceny, a ani nebyly nijak stylisticky a pravopisně upravovány.

2. 5 Vliv subjektivních stylů na užívání parazitických výrazů

Pro připomenutí zde znovu uvádíme, jaké subjektivní styly budeme v analýze parazitických slov zkoumat. Je to: **styl podle pohlaví, věkový styl, styl podle vzdělání, profesní styl, zájmový styl, ideologický styl a styl podle psychického typu a stavu.** S tím, že rovnou odhadujeme, že některé styly budou užívání prostředků slovní vaty ovlivňovat více a jiné méně. Jelikož nebyla zkoumána mluva v politické a ideologické propagandě (rozhovor s politiky nepovažujeme za přímou propagandu), nebudou ani zkoumána rozšířená parazitická slova podle ideologického stylu.

Otázka, zdali je užívání prostředků slovní vaty ovlivněna pohlavím mluvčího, je v tomto výzkumu téměř jednoznačná. Nebyla prokázána žádná spojitost mezi pohlavím

mluvčího a užíváním specifických vycpávkových slov. Dále se nepotvrdila domněnka, že ženy jsou častějšími uživatelkami různých parazitických slov. Pokud existovaly nějaké rozdíly mezi častostí a užíváním jednotlivých parazitických slov, bylo to pravděpodobně způsobeno jinými vlivy a faktory. U studentů gymnázia bylo u hochů patrné užívání vulgarit, zatímco dívky mluvily vulgárně pouze příležitostně. Pouze u jednoho parazitického slova je závěr jiný. A to je slovo *vole* a spojení *ty vole*. Z náhodných odposlechnů je možné tyto výrazy od žen slyšet, ale je to nepatrné procento.

- Pro ukázkou uvádíme kus řeči muže: „*dělal se tak [ə:] jakoby takovej sloup bílej s takovýma kytkami jakože červenýma, prostě to nevypadalo úplně špatně. Bylo to takový, [ə:] jak bych tak řek, příjemný. Prostě dobrá párty. ...*“
- Dále kus řeči ženy: „*On se jakože přátelil s mnoha význačnýma lidmi [ə:] a třeba taky s Masarykem, což byl první československý prezident. Pořádali spolu ty pátečníky. [ə:] Je také známý svojí novinářskou činností a svým jakože působením v Lidových novinách.*“
- A další muž a použití slova *vole*: „*ty volé, kam to hraješ?? volové...*“

Co se týče věku, je možné vysledovat určitý posun v rozvrstvení uživatelů parazitických výrazů. Bylo vysledováno, že nejen, že mladší uživatelé českého jazyka používají parazitů více, ale že používají i trochu jiné. Tento rozdíl není až tolik patrný, protože se nejedná o stoprocentní rozvrstvení a rozdělení parazitických výrazů. Parazitická slova, která jsou hojně používána (*prostě, jakoby, jako* apod.) jsou používána všemi různými věkovými skupinami. Avšak existují zde i slova, která jsou většinou používána především mladší generací a naopak. Jedná se o výrazy: *víš jak, jakože, právě, právě že a vole*. Naopak starší uživatelé českého jazyka tíhnou k užívání těchto slov: *vlastně, samozřejmě, normálně*, apod.

- Ukázkou promluvy studentů: „*Víš jak [ə:], tak jako ta antika je asi dobrá. ■ Ale my jsme měli na mysli něco jakoby míň klasickýho.*“, „*On se jakože přátelil s mnoha význačnýma lidmi [ə:] a třeba taky s Masarykem, což byl první československý prezident.*“, „*vono ta knížka je taková dost jakože zastaralá, myslím. Je to spíš asi pro ty zahrádkáře.*“, „*Ty vole, já nechci po plese ještě doplácet nějakýmu týpkovi, co ti to tam akorát hlídá. ...*“

- Ukázka promluvy muže, 50 let: „**v podstatě** jsme se dostali do bodu, jestli se bude pokračovat v projektové dokumentaci.... je to **v podstatě [a:]** dost zásadní problém, protože, ... V tomto případě budeme řešit knihovnu, ale **[a:] v podstatě** to souvisí,...“, „jsem **vlastně** viděl na dnešním zasedání, ■ kdy se **vlastně** ukazovalo, že **vlastně** ty problémy...“

Bohužel se ale nepodařilo prokázat jednoznačnou spojitost mezi větší frekvencí parazitických slov u jedné či oné věkové skupiny.

V této diplomové práci je zkoumáno hned několik různých skupin, co se týče povolání. Byli zkoumáni: **studenti, politici, starosta, architekt, účetní, dřevorubec, přírodovědec, zemědělec, učitelka, moderátor, fotbalista, asistentka v nadnárodní firmě, a různé dělnické profese**, které nemohly být blíže specifikovány. Opět jsme nenalezli žádné výraznější spojitosti mezi povoláním a užíváním parazitických výrazů, kromě výrazů: *vole, ty vole* a dále potom slov příznačných pro novinářskou a politickou mluvu jako jsou: *nicméně, v tuto chvíli, samozřejmě, čili, de facto* a *otázka je to tak?*. Slova *vole* a *ty vole* byla více pozorována (to znamená ve větší frekvenci) u mužů s dělnickými profesemi.

- Ukázka promluvy muže, který pracuje jako dřevorubec: „**no ty vole**, to bych měl ___ říct, **ty vole**, dlužíš mi 10 milionů ☺. **Ty vole**, já v tý hospodě jednu dobu třeba čtyřku pětku nechal. Já **ty vole** nakráčím do tý hospody a řeknu, **ty vole**, já už ti tady nechal tolik...“
- Ukázka promluvy zachycené ve sport baru: „**M1- no ty volé!**, **M2- ty volé**, kam to hraješ?? volové..., **M3- ty vole**, tak na tohle jsem moh zůstat doma, jako takovejhle zápas. Můžu jednu plzeň?, **M3- tak** litvínov ted' hraje o finále, žejo, **takže ty vole**, je to jako docela vyhrocený...“

Jasnou spojitost jsme ale nenašli, protože oba dva tyto záznamy byly pořízené v restauračních zařízeních v pozdních hodinách, a existuje zde domněnka, že takto by v těchto situacích mohli mluvit i jedinci, kteří vykonávají jiná povolání.

Co se týče parazitických výrazů, u těch je spojitost jasná. Samozřejmě to není tak, že tyto výrazy jsou používány pouze ve zmíněných profesích, ale lze vyzorovat, že novináři a politici mají opravdu s některými parazity problém. Zde je pro upřesnění jejich užití v praxi:

- Ukázka moderátorů: „*Prý by vám mohlo pomoci počasí, je to tak?*“, „*Podle statistik [a:] dokonce ten zisk českých zemědělců narostl o čtyřicet procent? [a:] Je to tak?*“
- Ukázka politiků: „*absurdní, nicméně [a:] jako já nevím, zda mě poslanci podrží, či nepodrží...*“, „*ale samozřejmě je, jak bych tak řekl, některé odvětví zemědělství, které se pohybuje na [a:] vysoké hranici rentability. S těmi dotacemi to samozřejmě funguje...*“

S předchozí tezí souvisí i užívání prostředků slovní vaty podle dosaženého vzdělání. Lze předpokládat, že dosažené vzdělání s jistou určitostí stanovuje vykonávané povolání a tedy v tomto bodě souhlasíme s výše zmíněným bodem.

Spojitosť psychického typu a stavu s nadužíváním některých slov bude podrobněji analyzována v následující samostatné kapitole, již teď ale můžeme s určitou jistotou říci, že ani jeden ze subjektivních stylů nemá jednotlivě na užívání parazitických slov markantnější vliv. Předpokladem stále zůstává, že užívání parazitů ovlivňují všechny subjektivní styly najednou a k tomu další faktory, jako je atmosféra, různé situace, apod.

2. 6 Vliv momentálního psychického stavu na používání prostředků slovní vaty

Tato otázka sebou nese určité informace o jedincích, jejichž řeč jsme pozorovali a zaznamenávali. Bohužel nelze se stoprocentní jistotou určit, v jakém psychickém stavu se námi zkoumaní lidé nacházeli. Pokud je požívání parazitických výrazů markantně ovlivňováno psychikou, zajímá nás také, co tuto momentální psychiku formuje. Tyto informace můžeme pouze odhadovat z hlediska následujících ukazatelů:

- Náročnost komunikovaného tématu
- Lidé, kterými je mluvčí obklopen
- Znalost či neznalost tématu
- Prostředí, ve kterém se mluvčí nachází
- Psychologický typ, který ovšem až na výjimky neznáme

Toto a ještě mnohem více ovlivňuje momentální psychiku mluvčího. První čtyři vlivy můžeme z pozorované situace vyčíst, avšak jeden z těch nejdůležitějších, a tou je psychologický typ mluvčího většinou neznáme.

Co se týče slovních projevů ve třídě, můžeme tyto projevy rozdělit hned na několik skupin. Na dialogy a monology a na projevy připravené a nepřipravené. Jedním z vlivů, které jsme si výše stanovili, jsou lidé, před nimiž mluvčí hovoří. V námi zkoumané třídě jsou studenti spolu už sedm let a znají se téměř dokonale. Debaty o maturitním plese se neúčastnil každý. Debatovat nebylo povinné, takže ti stydlivější studenti nemluvili vůbec. Naopak přednést referát je povinné pro všechny studenty. Dívka, jejíž referát byl zkoumaný, působila na posluchače plachým dojmem. Pojďme se podívat na srovnání nepřipraveného příspěvku do debaty a referátu:

- Ukázka debatujícího chlapce: „*dělal se tak [a:] jakoby takovej sloup bílej s takovýma kytkami jakože červenýma, prostě to nevypadalo úplně špatně. Bylo to takový, [a:] jak bych tak řek, příjemný. Prostě dobrá párty.*“
- A dívky přednášející svůj referát: „*[a:] Vystudoval filozofickou fakultu a hodně cestoval. On se jakože [a:] přátelil s mnoha významnýma lidmi [a:] a třeba taky s Masarykem, což byl [a:] první československý prezident. Pořádali spolu ty pátečníky. [a:] Je také známý svojí novinářskou činností a svým jakože působením [a:] v Lidových novinách.*“

I pokud srovnáme další hovory ve třídě, není možné najít jednoznačný vliv psychiky na užívání parazitických slov. Bylo vyzkoumáno, že pokud mluvčí neví, nebo hledá slova, používá hezitační zvuky. Při přednesu před třídou bylo znát, že studentka pečlivěji volí svá slova a snaží se o kultivovanější projev, zatímco u debaty se kultivovaně mluvit nesnažil nikdo.

V promluvách zachycených v restauračních zařízeních je situace obdobná jako u spontánní debaty v septimě. Jelikož se zde jedná o volnočasový prostor a také jsou mluvčí obklopeni lidmi, které znají a jsou to jejich přátelé, jedná se o spontánní a uvolněnou komunikaci. I přirozeně plaší lidé se dokážou v blízkosti svých blízkých uvolnit. Zdá se, že v tomto typu komunikace jsou mluvčí nejvíce k používání parazitických slov náchylní.

- Ukázka promluvy přátel zachycené v restauraci: „*oni ho úplně často taky nehrajou, já vlastně dostal repertoár, kterej se jako musím naučit a prostě se nebudu učit Michala Davida, celkem je to asi 120 písňovej repertoár, takže jakoby bude z čeho vybírat... Pak třeba přijdou takový ty firemní večírky a musíš hrát jakoby celou dobu, takže prostě ten repertoár musí bejt velkej.*“

Co se týče veřejných debat, jak už v televizním vysílání, tak na zasedání zastupitelstva, situace je poněkud jiná. Těchto debat se záměrně účastní podobný psychologický typ lidí. Jsou to lidé, kteří jsou zvyklí se na veřejnosti nějak projevat a rádi se také ve veřejném prostoru ukazují. To znamená, že tito lidé nejsou příliš nervózní, stydliví a veřejně projevít svůj názor jim nečiní žádné obtíže. Kromě přílišného používání hezitačních zvuků, které jsou dle našeho výzkumu doménou veřejných projevů politiků, nebyla zaznamenána nějaká výraznější pochybení, co se týče jazykových chyb. Naši domněnkou je, že přílišné užívání hezitačních zvuků v následující promluvě je jakousi známkou znučenosti dotyčného mluvčího a monotónnosti vykonávané práce.

- Ukázka projevu politika na zasedání zastupitelstva: „... [a:] máte tam [a:] napsáno [a:] co... to znamená, že [a:] nebylo [a:] třeba nijak prozatím [a:] financovat... [a:] bylo by [a:] dobré se [a:] inspirovat u [a:] Klatov, kde se myslím [a:] rekonstrukce letního kina [a:] povedla. ...“

Závěrem může být, že parazitické výrazy patří do slovníku některých lidí a momentální psychika zde nehraje nějakou výraznější roli. Zdá se, že to, jestli užíváme, nebo neužíváme parazity je ovlivňováno celou řadou faktorů a mezi tím, může být i psychika. Obecně se ale dá říci, že každý mluvčí je individuální bytost a i používání různých jazykových prostředků je do jisté míry individuální záležitostí.

2. 7 Spojitost sociální vrstvy s používáním parazitických výrazů

Pro náš výzkum je nejprve důležité stanovit si, jak budeme definovat sociální vrstvy. Členění sociálních tříd je složitý problém, a tak se zaměříme na nejjednodušší pojetí této otázky. Nejméně komplikované je pojetí sociálních tříd z hlediska ekonomického. To znamená, že nejvyšší třída bude také na nejvyšší pozici z hlediska

příjmů a naopak. Pokud budeme tento problém zjednodušovat, můžeme konstatovat, že s výší příjmu souvisí výkon povolání. Výše jsme si uváděli, jaká povolání vykonávají lidé, jejichž slovní projev jsme podrobili výzkumu. Jsou to: **studenti, politici, starosta, architekt, účetní, dřevorubec, přírodovědec, zemědělec, učitelka, moderátor, fotbalista, asistentka v nadnárodní firmě, a různé dělnické profese**. Nebudeme tento výčet nijak organizovat z hlediska výše příjmu, ani z hlediska prestiže, budeme jednat pouze na hypotetické a teoretické rovině. Naším předpokladem je, že lidé ve vyšší společenské třídě také užívají kultivovanější jazyk a s tím souvisí menší výskyt parazitických výrazů. Tato domněnka se částečně potvrdila s tím rozdílem, že není pravda, že čím vyšší společenská třída, tím nižší výskyt prostředků slovní vaty, ale spíše, že vyšší a střední společenská vrstva užívá jiné parazitické výrazy, než nižší společenské třídy. Jako příklady je možné zvolit komunikaci pracovníků v různých dělnických profesích a komunikaci na zasedání zastupitelstva.

- Ukázka komunikace zástupců nižších společenských tříd: „*no ty vole, to bych měl ___ říct, ty vole, dlužíš mi 10 milionů ☺. Ty vole, já v tý hospodě jednu dobu třeba čtyřku pětku nechal. Já ty vole nakrácím do tý hospody a řeknu, ty vole, já už ti tady nechal tolik prachů, ...*“, „*M1- no ty volé!, M2- ty volé, kam to hraješ?? volové..., M3- ty vole, tak na tohle jsem moh zůstat doma, jako takovejhle zápas. Můžu jednu plzeň?, M3- tak litvínov teď hraje o finále, žejo, takže ty vole, je to jako docela vyhrocený...*“
- Ukázka komunikace z řad zástupců středních a vyšších tříd: „*tady se **jako** vůbec nemluví o tom, že by se třeba na to zpracovala **ňáká jakože** studie, že se to **prostě nějak** zadá. Vůbec jsem tady neslyšel, že by se tam dělala **jako ňáká** odborná studie.*“, „*v **podstatě** jsme se dostali do bodu, jestli se bude pokračovat v projektové dokumentaci.... je to v **podstatě** [ə:] dost zásadní problém, protože, ... V tomto případě budeme řešit knihovnu, ale [ə:] v **podstatě** to souvisí s většinou projektů, co se tady řeší...*“, „*ale samozřejmě je, jak bych tak řekl, některé odvětví zemědělství, které se pohybuje na [ə:] vysoké hranici rentability. S těmi dotacemi to samozřejmě funguje tak...*“

Závěrem je tedy možné konstatovat, že ačkoliv oba dva typy komunikací obsahují výrazný podíl parazitických slov, je jejich užití jiné. Mluvčí z řad nižších sociálních vrstev používají to stejné jádro vycpávkových slov jako ostatní třídy, a k

tomu navíc užívají ve větší míře vycpávkové *vole* a *ty vole*. Bohužel jsme neměli možnost odposlouchávat nikoho z oblasti Ostravy, takže nemáme důkaz, že se stejně tak jako *vole* a *ty vole* užívá *pičo* a *ty pičo*, ale tato hypotéza dál zůstává. Naopak lidé ze středních a vyšších sociálních tříd mají kromě obvyklých prostě, jako a jakoby svá vycpávková slova. Jmenovat můžeme například samozřejmě, čili, v podstatě, vlastně, nicméně, apod. Některá tato slova jsou (jak již bylo řečeno výše) nežádoucími profesionalismy.

2. 8 Užití parazitických slov v dialogu a monologu

Tento problém je popsán v teoretické části této diplomové práce, ve zkratce si připomeňme, jaká byla nastíněna očekávání a jaké hypotézy byly vysloveny. Předpokladem bylo, že největší frekvence užití prostředků slovní vaty včetně hezitálních zvuků se nachází v komunikaci dvou a více lidí, tedy v dialogu. Naopak v monologu je tato frekvence nižší, protože mluvčí se nemusí obávat, že mu někdo skočí do řeči a má tak mnohem více času na promyšlení. Následující ukázky jsou z komunikace několika lidí v restauraci a poté dva monology.

- Ukázka dialogu: „**M3-** My jsme třeba hráli asi čtyřhodinovej set, kdy jsme **jakoby** museli bez pauzy ty čtyři hodiny uhrát, teď to ještě **jakože** natahuješ, žejo, seš **jakože** hrozně otrávenej... **M2-** Víš **jak**, ještě jsou tyjo ty písničky některý hrozně ohraný a ty lidi je furt chtěj žejo... **M1-** ale von tak asi chce vypadat, to je **jakoby** chtěnej vzhled. Von si třeba spočítal, kolik **jakože** propil peněz.“, „**tak** [ə:] **jakoby** **takovej** sloup bílej s takovýma kytkami **jakože** červenýma, **prostě** to nevypadalo uplně špatně. Bylo to takový, [ə:] **jak** bych **tak řek**, příjemný. **Prostě** dobrá párty.“
- Ukázka monologu: „**M1-** **Takže** [ə:] já jsem si vybrala knihu od Karla Čapka, která se [ə:] jmenuje Zahradníkův rok. [ə:] Karel Čapek se narodil roku 1890 v Malých Svatoňovicích, [ə:] kde i vychodil [ə:] základní školu. [ə:] Vystudoval filozofickou fakultu a [ə:] hodně cestoval. On se [ə:] **jakože**...“, „**M2-** majitele, to znamená, že s tím nemůžeme moc hýbat, [ə:] to znamená, že my se teď budeme zaobírat [ə:] jen tím prostorem, který máme k dispozici...nicméně je vidět, že z této studie, ...tento prostor navazuje na [ə:] historickou část města, to znamená, že ji uplně lemuje, ...“

Z těchto ukávek je patrné, že pokud člověk mluví v rozhovoru, frekvence užívání parazitických výrazů je opravdu mnohem vyšší, než je tomu u monologu. Můžeme zde porovnávat stejný typ mluvčích- studenty septimy a jedná se nejprve o rozhovor na téma jejich maturitního plesu, a poté referát na knihu Karla Čapka. Roli může samozřejmě hrát i jiné určení obou typů promluv, ale i tak z porovnání těchto dvou záznamů vyplývá následující: Mluvčí používají téměř ta samá parazitická slova pouze v nižší frekvenci. Opět se nejvíce užívají parazity *jako, prostě, jakoby, jakože*. Velkým rozdílem je vysoké užívání hezitačních zvuků a prodloužení koncovek v monologu. Tento jev se dá vyzorovat nejen z předložených ukávek, ale i ze všech monologických promluv v této práci, viz příloha. Tento jev přičítáme váhavosti a delšímu přemýšlení, či snaze najít lepší výraz. Bohužel, k některým mluvčím tento jev patří tak neodmyslitelně, že se domníváme, že jej používají nejen zcela nevědomky, ale také i v situacích, kdy neváhají a vědí přesně, co mají říci. Dále jsou zde monologické promluvy, které jsou na tak vysoké jazykové úrovni, že většinová parazitická slova ani nějaké markantní užití hezitačních slov zde nenajdeme:

- „*No [a:], ono je potřeba rozlišovat [a:], jakým [a:] směrem jsou potom ty dotace dál použity. [a:] Určitá část českého zemědělství by určitě bez dotací asi nemohla fungovat. A jedná se především o ty části českého zemědělství, ... v těch dotacích, jaksí ten zemědělec nejen tam vyrábí, ale [a:] i pečuje a ošetřuje krajinu, takže samozřejmě je zemědělství do určité míry služba, ale samozřejmě je, jak bych tak řekl, některé odvětví zemědělství, které se pohybuje na [a:] vysoké hranici rentability.*“

Tyto monology jsou zaznamenané z vysílání České televize a na mluvčím je znát, že v této oblasti se pohybuje často a s rozhovory v televizi má zkušenosti, a tudíž i jeho jazyk je mnohem kultivovanější a upravenější, než monology jiných mluvčích.

2. 9 Situace, ve kterých jsou vycpávková slova používána

V podstatě ve všech situacích, které jsme zde zkoumali, se někde prostředky slovní vaty vyskytují. Pouze jejich rozvrstvení a frekvence užití je jiná. Bohužel bylo vyzkoumáno, že neexistuje mnoho lidí, kteří jakékoliv prostředky slovní vaty ve své

komunikaci nepoužívají. Pokud je někdo na tento nešvar upozorněn, snaží se určité parazitické slovo ze své řeči vytěsnit, ale pouze ve chvílích, kdy svou promluvu kontroluje a to samozřejmě není vždy. Nemůžeme ani rozdělovat parazitická slova na ta „dobrá“ a „špatná“, protože jakékoliv nadužívání nějakého slova je pro poučeného posluchače nepřijemné. Znovu připomínáme, jaké situace jsme s této práci analyzovali: **Nezávaznou komunikaci studentů ve třídě, referát přednesený před třídou, zasedání zastupitelstva, diskuze v televizním vysílání a přátelské rozhovory v gastronomických zařízeních.**

- Ukázka promluv pronesených ve třídě: „*No, a kolik to stojí vůbec? Stojí nám to za to? Ty vole, já nechci po plese ještě dopláct nějakému týpkovi, co ti to tam akorát hlídá. To ti může dělat každé noname, za pivo a rum.*“, „*Kniha Zahradníkův rok je v podstatě beletristickým kalendářem. Je to vlastně o tom, co a kdy dělat na zahrádce.*“
- Ukázka ze zasedání zastupitelstva: „*[ə:] pokud by se jako ta sjezdovka jako udělala jenom v rozsahu třiceti, padesáti metrů, tak je tam dobrej zase dobrej jako využití [ə:] porostu, kterej je [ə:] smrkovej, v dolní části bukovej...*“
- Ukázka z diskuze ve vysílání ČT: „*☺ Tak určitě [ə:], to je nějakej muj individuální největší úspěch [ə:], ale jsem spíš týmovej hráč [ə:], tak tyhle individuální ceny nemám moc rád. Samozřejmě děkuju tomu mužstvu, v kerym hraju.*“, „*Myslím, že by se měla jako úplně od základů změnit celej systém fungování politických stran, aby prostě fungovaly k tomu, k čemu jsou určeny. To znamená služba lidu.*“
- Ukázka hovoru přátel v restauraci: „*no, jakoby, já dneska přespávám u ___ doma no a byli jsme tam chvíli sami, protože oni šli dřív do hospody, a já jsem si jako vzpomněla na to, že mi říkala, že si bude nahrávat i ty obyčejný rozhovory, a tak si jako ležím a říkám si, ty hele, tady je vlastně někde diktafon..*“

Nejen z pořízených záznamů, ale také z náhodně zaslechnutých hovorů na ulici a dalších komunikačních situací je zřejmé, že neexistuje situace, kde by se vyskytovalo více či méně prostředků slovní vaty. Jak již bylo výše uvedeno, tyto prostředky slovní vaty a hezitační zvuky jsou spíše individuální záležitostí. Kromě toho ale také sebou určité situace nesou určitá parazitická slova.

- V přátelské a nezávazné komunikaci nejen mladých lidí spíše najdeme parazitická slova jako: *jakoby, prostě, jakože, víš jak, vole, fakt*.
- V komunikaci na oficiální úrovni se hojně vyskytuje hezitační zvuk [ə:], *jako, de facto, v podstatě, nicméně, vlastně, samozřejmě, to znamená, v tuto chvíli*.
- Ve sportovním prostředí se vykytují *hezitační zvuky a protažené hlásky na konci slova*, dále *tak určitě, tak, já myslím, vlastně, celkem, nepochybně, bohužel*.
- V dalších komunikacích, které nejsou nějak blíže specifikované, se objevují klasická parazitická slova, jako je *prostě, teda, vlastně, jako, jakoby, třeba*, ukazovací zájmena *ten, ta, to*.

Závěrem této kapitoly lze znovu zopakovat, že existují situace, které sebou nesou i zvýšenou frekvenci používání prostředků slovní vaty. Jsou to komunikace v situacích, které jsou úzce zaměřené nějakým směrem. Z námi zkoumaných záznamů jsou to především rozhovory se sportovci a politiky ve vysílání České televize. Dále to mohou být komunikace na různých pracovištích, a tehdy bychom mohli tyto používané parazitické výrazy začlenit do profesního slangu. V ostatních situacích, kde byla komunikace víceméně spontánní a uvolněná, nebyly nalezeny žádné specifické používané prostředky slovní vaty, a je tedy nutné znovu opakovat, že ve většině případů je začleňování parazitických výrazů do jazykového projevu zcela individuální záležitostí.

2. 10 Přípravenost vs. nepřipravenost

Již z předchozích kapitol vyplývá, že v otázce používání parazitických výrazů a hezitačních zvuků bude velký rozdíl mezi tím, zdali je projev připravený, nebo jde o zcela spontánní promluvu. V této diplomové práci jsme se zaměřili na všechny možné komunikační situace a v námi pořízených záznamech jsou také připravené a nepřipravené projevy. Snažili jsme se zkoumat připravený a nepřipravený projev u jedné skupiny mluvčích, abychom mohli porovnávat komunikaci lidí stejného věku, ve stejném prostředí a v prostředí, který dobře znají a tudíž jsou si mnohem více jistí svým projevem. Byly tedy vybrány dva záznamy projevů studentů gymnázia. Je samozřejmé, že tyto projevy jsou ovlivněny nejen připraveností, či nepřipraveností, ale také jinými

faktory, a subjektivními styly. Tento výzkum připravenosti a nepřipravenosti je tedy pouhým vzorkem.

Při porovnávání těchto dvou typů projevů je na první pohled zřejmé, že jak frekvence parazitických výrazů, tak samotné uplatnění těchto slov je rozdílné. Již začátek promluv je jiný.

- Ukázka nepřipraveného projevu: „*Víš jak [ə:], tak jako ta antika je asi dobrá. ■ Ale my jsme měli na mysli něco jakoby míň klasickýho. Jako je asi dobrý mít nějakýho týpka, co ti tam všechno pořeší a ty se tím pak na tom maturáku nemusíš moc zabývat. Jako já si například prostě vůbec nedokážu představit, ...*“
- Ukázka připraveného projevu: „*Takže [ə:] já jsem si vybrala knihu od Karla Čapka, která se [ə:] jmenuje Zahradníkův rok. [ə:] Karel Čapek se narodil roku 1890 v Malých Svatoňovicích, [ə:] kde i vychodil [ə:] základní školu. [ə:] Vystudoval filozofickou fakultu a [ə:] hodně cestoval. On se [ə:] jakože přátelil s mnoha významnými lidmi [ə:] a třeba taky s Masarykem, ...*“

Začátek námi zkoumaných promluv je jiný v tom smyslu, že většina připravených projevů na veřejnosti začíná hezitačním zvukem a slovem *takže*. Dále se ve většině připravených, nebo z části připravených projevů, jako je například také úvodní projev starosti při zasedání zastupitelstva, objevuje přílišná frekvence různých hezitačních zvuků a protáhlých koncovek. Při připravených projevech se mluvčí snaží o spisovnou řeč a s tím souvisí i snaha o menší užívání prostředků slovní vaty. Toto zjištění je pro nás pozitivní v tom smyslu, že i studenti ve škole cítí, že přílišné začleňování parazitických slov do komunikace je projevem jazykové nekultivovanosti. Dalším znakem je, že v připravených projevech mají mluvčí často slova dopředu připravená, popřípadě, používají jako pomůcku poznámky. Již výše bylo konstatováno, že jedním z důvodů pro užívání prostředků slovní vaty je váhavost, tudíž mluvčí, kteří mají projev připravený a dopředu si například vypsali těžko zapamatovatelné body, nebo slova, která jsou pro ně složitá, tento problém nemají. Pro ukázkou si ještě zde připomeňme zahajovací promluvu starosty:

- „*Bod číslo pět je, [ə:] pět se jmenuje [ə:] Rekonstrukce letního kina v Prachaticích, [ə:] máte všichni [ə:] ve svých materiálech, i to prošlo tiskem,*

[a:] byli bysme [a:] rádi, aby se letní kino u nás v Prachaticích obnovilo, takže [a:] máte tam i popsáno [a:] co všechno jsme již pro to udělali. ... [a:] máte tam [a:] napsáno [a:] co... to znamená, že [a:] nebylo [a:] třeba nijak prozatím [a:] financovat...[a:] bylo by [a:] dobré se [a:] inspirovat u [a:] Klatov, kde se myslím [a:] rekonstrukce letního kina [a:] povedla. ...“

Z této promluvy a také z referátu předneseného ve třídě je patrné, že opravdu majoritní složkou připraveného projevu je hezitační zvuk. Ostatní prostředky slovní vaty se v připravených projevech příliš nevyskytují. Čím je toto způsobeno, proč se v připravených projevech hezitační zvuky vyskytují v takové míře je otázkou. Naší hypotézou je, že mluvčí zvyklý na vycpávková slova si je vědom, že v projevech na veřejnosti, nebo v projevech, které musí vykazovat určité známky jazykové kultivovanosti, jsou tato slova nepřiměřená a nevědomky tak jejich místo vyplňuje hezitačními zvuky.

2. 11 Jsou všechna námi zkoumaná parazitická slova aktuální, nebo vývoj užívání těchto výrazů pokročil, a tedy v současnosti používáme jiné prostředky slovní vaty?

Tato otázka je opět poměrně problematická, protože jak již bylo výše zmíněno, problémem parazitických slov se v minulosti autoři jazykovědných publikací příliš nezabývali. Tím pádem není ani možné dohledat, jestli jsou některá námi používaná parazitická slova módní záležitostí, nebo je uživatelé českého jazyka začleňují do své řeči odjakživa. Je ale možné, že slova, která jsme na začátku vybrali z různých publikací, se již nepoužívají tak často, jako když byly tyto publikace aktuální. Například slovo *čili* se v našich záznamech neobjevuje vůbec, což tedy neznamená, že se toto slovo již nepoužívá, ale pravděpodobně se používá mnohem méně, pokud jej srovnáme s ostatními námi zkoumanými slovy. Slovní spojení *abych tak řekl* je v našich záznamech také pouze jednou. Při analýze námi zkoumaných slov jsme předpokládali, že některá spojení se budou více vyskytovat u určitých skupin mluvčích. U těchto parazitických výrazů jako je *čili*, nebo *abych tak řekl* jsme očekávali, že budou příznačná pro mluvu vzdělanějších mluvčích, nebo mluvčích ze střední a vyšší společenské třídy. Tento předpoklad se v případě spojení *abych tak řekl* ukázal jako pravdivý.

Slova a slovní spojení, která jsme analyzovali, je tedy nutné znovu posoudit z hlediska použití v námi pořízených záznamech. Bylo zjištěno, že existuje jakési jádro parazitických výrazů. Tímto jádrem nazýváme slova, která se vyskytují v podobné frekvenci u všech uživatelů českého jazyka a také ve většině komunikačních situací. Do tzv. jádra tedy z námi zkoumaných parazitických slov počítáme: **prostě, jakoby, jako, vlastně, takže** a **právě**. Kromě toho jsme ale zjistili, že parazitických výrazů je mnohem větší počet.

V praktické části této diplomové práce bylo zjištěno, že uživatelé české slovní zásoby začleňují do své komunikace nejen tzv. jádro parazitických slov, ale i další slova, která nadužívají. Jsou to nejen další částice, ale také příslovce a hlavně zájmena v různých podobách, a to i nespisovných. Především ukazovací zájmena jsou redundantními složkami české slovní zásoby. Z analýzy námi pořízených záznamů je zřejmé, že ukazovací zájmena jsou téměř v každém projevu. Dalším nově zjištěným nešvarem jsou intenzifikační částice, např. *moc, hrozně, strašně, docela*, apod., které mluvčí vkládají téměř do všech vět. Tyto intenzifikační částice ale patří výhradně do komunikace spontánní a uvolněné a v prostředí, ve kterém se mluvčí cítí dobře.

- „**M3-** ...*ty* čtyři hodiny uhrát, *ted'* to ještě **jakože** natahuješ, *žejo*, seš **jakože hrozně** otrávenej... **M2-** *Víš jak*, ještě jsou *tyjo* ty písničky některý **hrozně** ohraný a ty lidi je furt chtěj *žejo*...“

Naší hypotézou, která se vztahuje k těmto intenzifikačním částicím, je, že mluvčí v komunikaci se svými přáteli často zveličují a dramatizují tak popisovanou situaci.

Dalším vyzorovaným fenoménem je, zvláště tedy u rozhovorů se sportovci, protáhnutí koncové hlásky u většiny slov. Tento jev lze pojmenovat jako hezitační zvuk, který je součástí slova. V námi zaznamenaných projevech byl tento jev vyzorován v rozhovoru s fotbalistou.

- „☺ *Tak určitě [ə:], to je nějakej muj individuální [ə:] největší [ə:] úspěch [ə:], ale jsem spíš týmovej hráč [ə:], tak tyhle individuální ceny nemám moc rád [ə:]. Samozřejmě děkuju tomu mužstvu [ə:], v kerym hraju.*“

Všechny znaky pro hezitační zvuk, které jsou za slovem, byly v tomto záznamu vázány k sobě. Dá se téměř říci, že některá slova nebyla mluvčím vůbec oddělována pauzou, konec slova naznačoval opět hezitační zvuk.

Následuje výčet nově vyzorovaných parazitických výrazů a jejich uplatnění ve větách. Tyto parazitické výrazy byly zjištěny u většiny promluv z pořizovaných záznamů.

- Fakt:

„☺ nó, tak to je fakt skvělý! Ty radši už fakt drž hubu **jako**. Vy ste fakt nejlepší třída ever, se ani **jako** nedomluvíme...“

- Hrozně

„vyvolává to strašně diskuze, no...“, „žejo, seš **jakože** hrozně otrávenej...“, „písničky některý hrozně ohraný a ty lidi...“

- Nějaký a jeho nespisovné formy

„tady chybí ňáká finanční rozvaha, [ǝ:] kolik...“, „přemýšlet o ňáké návštěvnosti, ...je třeba se podívat na různé statistiky, než dáme zelenou ňákému projektu...“

- Nicméně

„že se na tom pracuje, nicméně...rozhodně je třeba přemýšlet o ňáké návštěvnosti, ...“, „bylo to absurdní, nicméně [ǝ:] **jako** já nevím, zda mě poslanci podrží, či nepodrží, já tu informaci nemám...“

- No

„Já bych si **prostě** asi přál něco **jakoby** podobnýho, no...“, „☺ nó, tak to je fakt skvělý...“, „**nó**, takže jak vidíte, ten jazyk je...“, „**nó**, asi jo...“

- Samozřejmě

„...míry služba, ale samozřejmě je, **jak** bych tak řekl, některé odvětví zemědělství...“, „S těmi dotacemi to samozřejmě funguje tak, že je to...“, „Samozřejmě děkuju tomu mužstvu, v kerym hraju...“

- Tak nějak

„... já jsem si tak ňák připravil pár bodů, abychom se dostali do té problematiky....“, „a člověk si může tak nějak udělat obrázek, ne obrázek, spíš, že každé režisér to bere...“, „nějak jinak, nó...“

- Takový

„...bylo takový, **jako takový** příjemný. [ə:] dělaly se tam různé výzdoby, dělal se **tak [ə:] jakoby takovej** sloup bílej s takovýma kytkami **jakože** červenýma...“, „vono ta knížka je taková dost **jakože** zastaralá.“

- Tedy, teda

„Já vám teda nezávidim tu zodpovědnost...“, „Mně to přijde teda, musím **jako teda** říct za sebe uplně jako tristní **jako**...“

- Ten, ta, to

„...do té problematiky. ... To jednání nedopadlo úplně ...“, „Můžeš si o tom myslet co chceš...jak jsme ty peníze rozdělovali...že ta komise zasedla.“

- To znamená

„...majitele, to znamená, že s tím nemůžeme moc hýbat, [ə:] to znamená, že my se ted' historickou část města, to znamená, že ji úplně lemuje, ...“

- Třeba

„...o zahrádce a třeba pěstování, tak tam byl i ten humor.“, „...že by se třeba na to zpracovala **ňáká jakože** studie...“, „von si třeba vymínil, že nechce hrát Michala Davida ☺“, „a co třeba hrajou?“

- Úplně

„...**prostě** to nevypadalo uplně špatně...“, „ty jejich ženy **jako** uplně trpí..“

- Určitě, tak určitě

„☺ Tak určitě [ə:], to je nějakej muj...“, „Tak určitě [ə:] jsem byl v Japonsku...“, „určitě to v našich silách bude...“

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zmapovat výskyt parazitických slov v české slovní zásobě, a to nejprve rešerší daného tématu, a poté analýzou autentických promluv uživatelů českého jazyka. V úvodu této práce je nejprve definováno, co to jsou parazitická slova, a jaká mohou mít jiná pojmenování. Je také definován a slovnědruhově analyzován seznam slov, která byla dále zkoumána a porovnávána v kontextu jiných parazitických slov. Tento seznam slov jsme získávali z náhodného poslechu komunikací, a dále také z odborných publikací na dané téma. Seznam byl redukován s tím, že byl poskytnut prostor dalším nalezeným parazitickým výrazům v praktické části této práce.

V teoretické části této diplomové práce bylo hojně spolupracováno s Českým národním korpusem a na základě informací, které jsme z něj čerpali, byla později sestavena frekvenční tabulka námi zkoumaných parazitických slov. Z této frekvenční tabulky jsme poté získávali informace o aktuálnosti různých parazitických výrazů.

Dalším důležitým bodem této práce byla slovnědruhová charakteristika námi zkoumaných slov, a dále analýza částic. Bylo totiž zjištěno, že naprostá většina parazitických slov jsou částice. V praktické části této práce jsme se dále setkali s ukazovacími a neurčitými zájmeny a měrovými adverbii.

Otázka, která následovala, se týkala spisovnosti s nespisovnosti. Bylo zjištěno, že ačkoliv jsou některá samostatně stojící vycpávková slova spisovnými výrazy, jejich nadužívání ve větě je považováno za nespisovné, a tudíž je přílišné užívání parazitických slov znakem nekultivovanosti řeči.

V praktické části této diplomové práce jsme si stanovili otázky, na které chceme najít ve svém výzkumu parazitických výrazů odpovědi.

- Jak ovlivňují subjektivní styly používání prostředků slovní vaty?

Bylo vyzkoumáno, že subjektivní styly dohromady ovlivňují celou používanou slovní zásobu a s tím související parazitické výrazy. Není jednoznačné, zdali je některý subjektivní styl majoritním vlivem, ale je jasné, že samotné subjektivní styly nemají samy o sobě nějaký výrazný podíl na užívání vycpávkových slov. Důležitým závěrem je, že všechny subjektivní styly pohromadě vliv na užívání prostředků slovní vaty mají.

- Je používání parazitických výrazů spojeno s určitou sociální vrstvou?

Zde bylo jednoznačně konstatováno, že kromě některých parazitických slov, které jsou doménou určitých vrstev a určitých profesí, nejsou ta tzv. jádrová parazitická slova užívána pouze nějakou skupinou mluvčích.

- Existuje zde spojitost s psychickým stavem a používání vycpávkových slov?

Psychický stav je jedním ze subjektivních stylů. Pro potřeby zkoumání parazitických slov jsme jej vyčlenili jakou samostatnou jednotku z toho důvodu, že naším předpokladem bylo, že tento subjektivní styl má v otázce užívání vycpávek největší podíl. Bylo vyzkoumáno, že je velmi silným spouštěčem vycpávek, avšak není možné jej oddělit od jiných subjektivních stylů a dalších faktorů, které všechny ovlivňují užívání parazitických výrazů.

- Jsou parazitické výrazy užívány spíše v dialogu, nebo monologu?

Další otázka, kterou jsme se zde zabývali, jsme podkládali teorií vyslovenou v odborných publikacích zahraničních autorů. Po analýze různých typů komunikací z námi pořízených záznamů bylo konstatováno, že tato hypotéze vyslovená v teoretické části je pravdivá a že větší frekvenci parazitických slov je možné najít v rozhovoru.

- V jakých situacích mluvčí prostředky slovní vaty nejvíce užívají?

Bylo vyzkoumáno, že neexistuje jednoznačný důvod pro tvrzení, že určitá situace sebou nese i větší frekvenci použitých parazitických slov, nicméně pravdou zůstává, že určité situace sebou nesou i určitá vycpávková slova. Tato vycpávková slova jsou pak charakteristická pro danou oblast, či situaci.

- Hraje roli připravenost či nepřipravenost projevu?

Opět se zde potvrdila podobná hypotéze jako výše, a tou je, že v otázce připravenosti a nepřipravenosti projevu nehraje roli rozvrstvení parazitických slov, ale jejich frekvence. Lze tedy stanovit, že čím méně připravený projev, tím větší je zde pravděpodobnost výskytu parazitických výrazů. Jiná byla situace s hezitačními zvuky, neboť právě tyto hezitační zvuky byly frekventovanější v připravených projevech.

- Jsou všechna námi zkoumaná parazitická slova aktuální, nebo vývoj užívání těchto výrazů pokročil, a tedy v současnosti používáme jiné prostředky slovní vaty?

Z námi pořízených záznamů i z náhodně zachycené komunikace je zřejmé, že existuje jakési jádro parazitických slov, a to je v čase téměř neměnné, a dále jsou zde slova, která jsou módní záležitostí a jsou v čase obměňována. Při analýze záznamů bylo také vyzkoumáno, že parazitických slov je mnohem větší množství, než námi sestavený seznam.

Závěrem je také nutné dodat, že tento výzkum je s odstupem času vnímán jako povrchní sonda do daného tématu, a pokud by jeho výsledky měly být relevantní a ověřitelné v čase, bylo by nutné zvolit mnohem větší množství vzorků komunikace.

Seznam použité literatury

BALHAR, Jan. *O češtině každodenní*. 1. vyd. Brno: Blok, 1984.

BENEŠOVÁ, L., M. KŘEN, M. WACLAWIČOVÁ: *ORAL2013: reprezentativní korpus neformální mluvené češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013 [online]. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>.

ČECHOVÁ, Marie, a kol. *Čeština – řeč a jazyk*. 3. vyd. Praha: SPN, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9

ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ, Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČERNÁ, Anna, Jan CHROMÝ, Hana KONEČNÁ, Hana MŽOURKOVÁ, Markéta PRAVDOVÁ, Martin PROŠEK, Kamila SMEJKALOVÁ, Ivana SVOBODOVÁ a Ludmila UHLÍŘOVÁ. *Internetová jazyková příručka*[online]. 2004-2008 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Československá akademie věd. *Mluvnice češtiny. D 2 : Tvarosloví*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986.

ČEŠTINA PO SÍTI. Útvary českého národního jazyka. *Osu.cz* [online]. [cit. 2015-02-25]. Dostupné z: <http://www.osu.cz/fpd/kcd/dokumenty/cestinapositi/igstema1.htm>

ČMEJRKOVÁ, Světlá, Martin HAVLÍK, Eva HAVLOVÁ a Petr KADERKA. *Analýza a hodnocení jazykové úrovně vybraných pořadů České televize za 2. pololetí 2006*. www.ceskatelevize.cz [online]. 2006 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/press/analyza-a-hodnoceni-jazykove-urovne-vybranych-poradu/?id=1855&strana-4=2&category=4>

Fenomén jakoby. In: *Československá filmová databáze: Diskuze* [online]. 2014 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/diskuze/456118-fenomen-jakoby/>

HASIČKOVÁ, Dominika. *Jazyková redundance v mluveném projevu. Funkční a nefunkční užívání zájmen, příslovci, spojovacích výrazů a částic*: bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra českého jazyka, 2013. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Ivana Kolářová, CSc.

HAVLOVÁ, Jaroslava. Informační přetížení. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000003317&local_base=KTD.

HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

Hezitační zvuky a pazvuky. KOHOUTEK, Rudolf. *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/hezitacni-zvuky-a-pazvuky>

HIRSCHOVÁ, Milada. *Pragmatika v češtině*. Praha: Karolinum Press, 2013. ISBN 978-80-2462-390-0

HLADKÁ, Zdeňka. Co s obecnou češtinou. *Naše řeč*, 1993, roč. 76, č. 3 [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7142>

HOFFMANNOVÁ, J., O. MÜLLEROVÁ A E. SCHNEIDEROVÁ. *Mluvená čeština v autentických textech*. Praha: H&H, 1992. ISBN 80-85467-96-8

HÖFLEROVÁ, Eva. *Průvodce tvaroslovím současné češtiny*. 1. vyd. Vondry: Vade Mecum Bohemiae s.r.o., 2007, ISBN 80-86041-35-2

HOŠNOVÁ, Eva. *Studie z vývoje novočeské syntaxe (konjunkce, pronominalizace)*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 80-246-0858-8

Hyde Park. *Česká televize. O pořadu* [online]. 1996- 2015 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/hydepark/o-poradu/>

JUAN, Stephen. Why do we say 'um', 'er', or 'ah' when we hesitate in speaking?. *The Register* [online]. 2006 [cit. 2015-04-23]. Dostupné z: http://www.theregister.co.uk/2006/05/06/the_odd_body_language_fillers/

KALA, Miroslav a Marie BENEŠOVÁ. *Písemný a mluvený projev žáků základní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

KARLÍK, P., M. NEKULA A Z. RUSÍNOVÁ. *Průruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-134-4

KERLES, Marek. Jazykovědce trápí "volování". *Český a slovenský svět* [online]. 2006 [cit. 2015-03-31]. Dostupné z: <http://www.czsk.net/svet/clanky/publicistika/volovanie.html>

KNAP, Eugen. Poznámky k Průručnímu slovníku jazyka českého, *Naše řeč*, 1939, roč. 23, č. 4- 5 [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3390>

KOLÁŘOVÁ, I. *Rozvíjení mluveného vyjadřování žáků*. In *Komenský 123*, 1998- 1999, str. 66-67

KOLÁŘOVÁ, Ivana. Takže jako navazovací výraz v souvětích i souvislých textech a jeho synonymie s výrazy jinými. *Naše řeč*, 2002, roč. 85, č. 2 [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7675>

KOLEKTIV AUTORŮ A KONZULTANTŮ. *Slovník cizích slov*. Praha: Nakladatelství Plot, 2006. ISBN 80-86523-77-2

KOLEKTIV ÚJČ AV ČR. *Slovník spisovného jazyka českého na webu ÚJČ AV ČR*. [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

KRČMOVÁ, Marie. *Mluvenost a psanost jako slohotvorné činitele*. Sborník prací Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě: Řada jazykovědná D3, ročník 2003, s. 29-35.

KŘEN, M., HNÁTKOVÁ, M., JELÍNEK, T., PETKEVIČ, V., PROCHÁZKA, P., SKOUMALOVÁ, H.: *SYN2013PUB: korpus psané publicistiky*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

LASERNA, C. M., Y.-T. SEIH a J. W. PENNEBAKER. Um . . . Who Like Says You Know: Filler Word Use as a Function of Age, Gender, and Personality. *Journal of Language and Social Psychology* [online]. 2014, vol. 33, issue 3, s. 328-338 [cit. 2015-04-23]. DOI: 10.1177/0261927x14526993.

LIBERMAN, Anatoly. How Old is the Parasite “Like”? In: *OUP Blog* [online]. 01.10.2010 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://blog.oup.com/2010/09/like/>

MIKULÁŠTÍK, Milan, *Komunikační dovednosti v praxi*, Grada 1. vyd., 2010. ISBN-10: 80-247-0650-4.

MÜLLEROVÁ, Olga. *Mluvený text a jeho syntaktická výstavba*. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0489-0

OBRÁTIL, Karel J. *Velký slovník sprostých slov*. Praha: Lege artis, 1999.

PETR, Jan. *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví*. 1. vyd. Praha: Academia, 1986.

Prachatice: Brána Šumavy. *Zastupitelstvo města* [online]. 2004 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.prachatice.eu/mesto/zastupitelstvo-mesta>

Prostý, prostný. *Naše řeč*, 1926, roč. 10, č. 3 [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1336>

RINAS, Karsten. Tři „nové“ modifikační částice v češtině- schválně, normálně a jako. *Slovo a slovesnost*, 2013, roč. 74, č. 3 [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4206>

Rusnok ve Sněmovně: Zemřel Mandela, ty vole, kdo tam pojede? Třepu se, abych tam nemusel. Miloš je nažhavenej. *Novinky* [online]. 2013 [cit. 2015-03-31]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/321412-rusnok-ve-snemovne-zemrel-mandela-ty-vole-kdo-tam-pojede-trepu-se-abych-tam-nemusel-milos-je-nazhavenej.html>

SGALL, Petr a Jiří HRONEK. *Čeština bez příkras*. Praha: H&H, 1992. ISBN 80-85467-29-1

ZACHRLOVÁ, Michaela. *Funkce částic a větných adverbii v mluvených projevech*: diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra českého jazyka, 2008. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Ivana Kolářová, CSc.

Příloha

ZÁZNAM Z KOMUNIKACE ŽÁKŮ OKTÁVY

Gymnázium Zlatá Stezka, Prachatice.

- ZÁZNAM ČÍSLO 1

SCHŮZKA OHLEDNĚ PLÁNOVANÉHO MATURITNÍHO PLESU

Datum: 10. 4. 2015

Čas: 17.47

M1- muž, 18 let, student gymnázia

M2- muž, 17 let, student gymnázia

M3- muž, 18 let, student gymnázia

M4- žena, 18 let, studentka gymnázia

M1- [ə:] takže to se jim **jako** na tom povedlo, ale jinak neměli výzdobu žádnou, **[ə:]** neměli pořešený doplňky, video spot, a tak. **[ə:]** neměli **to prostě** podchycený, pak jsem tady měl **jakoby** antickej ples a to bylo takový, **jako takový** příjemný. **[ə:]** dělaly se tam různý výzdoby, dělal se **tak [ə:] jakoby takovej** sloup bílej s takovýma kytkami **jakože** červenýma, **prostě** to nevypadalo uplně špatně. Bylo to takový, **[ə:] jak bych tak řek**, příjemný. **Prostě** dobrá párty. Já bych si **prostě** asi přál něco **jakoby** podobnýho, no.

...

M2- Víš jak [ə:], tak jako ta antika je asi dobrá. ■ Ale my jsme měli na mysli něco **jakoby** míň klasickýho. **Jako** je asi dobrý mít nějakýho týpka, co ti tam všechno pořeší a ty se tim pak na tom maturáku nemusíš moc zabývat. **Jako** já si například **prostě** vůbec nedokážu představit, že ti tam někdo v půlce plesu začne hejtovat kapelu. Nebo až se ti tam nějakej kokot zraní. **Takže [ə:]** za mě rozhodně ten manažer plesu, nebo jak se mu říká.

M3- No, a kolik to stojí vůbec? Stojí nám to za to? **Ty vole**, já nechci po plese ještě doplácet nějakýmu týpkovi, co ti to tam akorát hlídá. To ti může dělat každej noname, za pivo a rum.

M3- Žádnej ples dělat nebudem. Seru na to.

■

M4- ☺ *nó*, tak to je *fakt* skvělý! Ty radši už *fakt* drž hubu *jako*. Vy ste *fakt* nejlepší třída ever, se ani *jako* nedomluvíme na blbým plesu? Budem teď hlasovat, kdo je pro, abysme si zaplatili toho organizátora.

M2- Jéžíš, klidně, mně je to fuk, to je stejně jenom pro naše, ty sou natěšený. Já si tu párty užiju tak jako tak ☺

M4- Tak *teda* hlasujem, nebo co *jako*?

- ZÁZNAM ČÍSLO 2

PŘEDEM PŘIPRAVENÝ REFERÁT NA KNIHU KARLA ČAPKA, ZAHRADNÍKŮV ROK

Datum: 28. 3. 2015

Čas: 10.55

M1: žena, 18 let, studentka gymnázia

M2: žena, 38 let, učitelka

M1- *Takže* [ə:] já jsem si vybrala knihu od Karla Čapka, která se [ə:] jmenuje Zahradníkův rok. [ə:] Karel Čapek se narodil roku 1890 v Malých Svatoňovicích, [ə:] kde i vychodil [ə:] základní školu. [ə:] Vystudoval filozofickou fakultu a [ə:] hodně cestoval. On se [ə:] *jakože* přátelil s mnoha významnými lidmi [ə:] a *třeba* taky s Masarykem, což byl první československý prezident. Pořádali spolu *ty* pátečníky. [ə:] Je také známý svojí novinářskou činností a svým *jakože* působením v Lidových novinách. Jeho dílo je hodně různorodé. Psal romány, ale *třeba* i dramata. Kniha Zahradníkův rok je *v podstatě* beletristickým kalendářem. Je to *vlastně* o tom, co a kdy dělat na zahrádce. Ale není to psané jako receptář, nebo jako stručné popisy ročních období. Čapek to píše hodně čtivě, takže je to vhodné i pro lidi, který *třeba* tu zahrádku nemaj. Jako ukázkou jsem si připravila [ə:] postup zakládání zahrádek- je to hned v úvodu *ty* knihy.

...

M1- *nó, takže* jak vidíte, *ten* jazyk je dost už zastaralý, že se *ten* Čapek snaží o humor.

M2- Líbila se ti kniha?

M1- *nó*, asi jo ☺ Líbilo se mi, že i když to bylo o zahrádce a třeba pěstování, tak tam byl i *ten* humor.

M2- Doporučila bys tuhle knížku svým spolužákům?

M1- [*ə:*] *hmm*, asi né ☺ vono ta knížka je taková dost **jakože** zastaralá, myslím. Je to spíš asi pro ty zahrádkáře. Nebo pro lidi, který Čapka mají hodně rádi.

M2- Chtěla by sis přečíst od Čapka ještě něco jiného?

M1- [*ə:*] tak někdy asi určitě. ☺

ZÁZNAM ZE ZASEDÁNÍ ZASTUPITELSTVA

- ZÁZNAM ČÍSLO 1

Datum: 31. 3. 2015

Čas: 16.00

M1- muž, okolo 40 let, vysokoškolák, starosta města

M2- žena, okolo 30 let, vysokoškolačka, zastupitelka, úřednice na Jihočeské univerzitě

M3- muž, okolo 55 let, vysokoškolák, architekt

M4- žena, okolo 50 let, vysokoškolačka, přírodovědkyně, radní jihočeského kraje

M5- muž, okolo 50 let, vysokoškolák, zastupitel

M1- Bod číslo pět je, [a:] pět se jmenuje [a:] Rekonstrukce letního kina v Prachaticích, [a:] máte všichni [a:] ve svých materiálech, i to prošlo tiskem, [a:] byli bysme [a:] rádi, aby se letní kino u nás v Prachaticích obnovilo, takže [a:] máte tam i popsáno [a:] co všechno jsme již pro to udělali. ... [a:] máte tam [a:] napsáno [a:] co... to znamená, že [a:] nebylo [a:] třeba nijak prozatím [a:] financovat...[a:] bylo by [a:] dobré se [a:] inspirovat u [a:] Klatov, kde se myslím [a:] rekonstrukce letního kina [a:] povedla. ...

M2- no, vzhledem k tomu, že máme rozhodnout o tom,... mně tady chybí celá řada podkladů, k tomu, aby se **jako** člověk, **jako** zastupitel k tomu mohl **jako** rozhodnout. Rozhodně tady chybí **něká** finanční rozvaha, [a:] kolik by to finančně obnášelo, je pěkné, že tady čteme záznamy z pracovních jednání, že se na tom pracuje, nicméně...rozhodně je třeba přemýšlet o **něké** návštěvnosti,...je třeba se podívat na různé statistiky, než dáme zelenou **někému** projektu...

...

M1- my se tady bavíme teď o budovách, které mají soukromého majitele, to znamená, že s tím nemůžeme moc hýbat, [a:] to znamená, že my se teď budeme zaobírat [a:] jen tím prostorem, který máme k dispozici...nicméně je vidět, že z této studie,...tento prostor navazuje na [a:] historickou část města, to znamená, že ji úplně lemuje,...

M3- tady se **jako** mluví o akcích, který ovlivní Prachatice na celá desetiletí a je to **vlastně** ohledně toho malého náměstí, je to jedna z nejvýznamnějších akcí, je to jeden z nejvýznamnějších prostorů ve městě a tady se **jako** vůbec nemluví o tom, že by se třeba na to zpracovala **něká jakože** studie, že se to **prostě nějak**

zadá. Vůbec jsem tady neslyšel, že by se tam dělala **jako něká** odborná studie. Mně to přijde **teda**, musím **jako teda** říct za sebe úplně **jako** tristní **jako**. ...

M4- [ə:] pokud by se **jako** ta sjezdovka **jako** udělala jenom v rozsahu třiceti, padesáti metrů, tak je tam dobrej zase dobrej **jako** využití [ə:] porostu, kterej je [ə:] smrkovej, v dolní části bukovej a je schopnej zajistit a chová se jako chladnička, když se nasněží.

M3- Já vám **teda** nezávídím tu zodpovědnost, ... já jsem si **tak něk** připravil pár bodů, abychom se dostali do **té** problematiky. ... **To** jednání nedopadlo úplně dobře a [ə:] **v podstatě** jsme se dostali do bodu, jestli se bude pokračovat v projektové dokumentaci.... je to **v podstatě** [ə:] dost zásadní problém, protože, ... V tomto případě budeme řešit knihovnu, ale [ə:] **v podstatě** to souvisí s většinou projektů, co se tady řeší.... Jednotlivé kroky co se tady řeší, **prostě** [ə:] nemají žádný koncept. ... Na tuto otázku asi **v podstatě** všichni odpovíme kladně. Když se zamyslíme nad tím, jaká jsou kulturní, dynamická, moderní města, tak zjistíme, že [ə:] architektura je **v podstatě** to nejdůležitější, co **ta** města charakterizuje. To, že tady nějaký takový orgán chybí, jsem **vlastně** viděl na dnešním zasedání, ■ kdy se **vlastně** ukazovalo, že **vlastně** ty problémy nejsou **vlastně** žádným způsobem koncepčně zpracovaný.

M5- Můžeš si o **tom** myslet co chceš, ale řeknu ti na rovinu, určitým způsobem to byly pocitový dojmy, jak jsme **ty** peníze rozdělovali, ... **Jako** nemysli si, že je **to** dobře nebo špatně, že **ta** komise zasedla a něco rozhodla. **Prostě** tak to je.

ZÁZNAMY Z ČESKÉ TELEVIZE

- ZÁZNAM ČÍSLO 1.

OTÁZKY VÁCLAVA MORAVCE

Datum: 29. 3. 2015

Čas: 15:38

M1- Tomáš Hudeček, 36 let, bývalý primátor hl. města Prahy, TOP 09

M2- Adriana Krnáčová, 56 let, primátorka hl. města Prahy, ANO

M3- Václav Moravec, moderátor České televize

M3- máme *tedy* čekat?

M2- ■, [a:]

M3- [a:] Žádný termín?

M2- [a:] my zme se snažili od dodavatelů získat termín a momentálně zme v jednání s nima a rozdělili jsme *ten* problém na dvě části. První část se jmenuje [a:] jak nejrychleji spustit tunel Blanka do zkušebního provozu a [a:] ... já jsem řekla, jako primátorka, že my jako město Praha do *toho* tunelu nebudeme investovat ani korunu.

M3- je reálné [a:] aby se tunel otevřel již tento rok?

M2- [a:] já udělám všechno pro to [a:] aby se *ten* [a:] do toho zkušebního provozu dostal ještě letos.

M3- pane exprimátore, [a:] je reálné, aby, podle vás, aby k tomuto zkušebnímu provozu došlo?

M1- Já musím říci, že jsem strašně rád, že je *ten* zájem *to* dostavět, že nejsou dodavatelé nazýváni různými jmény a budeme tedy spolupracovat. Rád bych ještě řekl, že firma Metrostav je vyřešená, *ta* stavební část je vyřešená. ... Zároveň jsem se taji dozvěděl, že...

...

M2- já nechci, aby *to* stanovoval *ten* výbor, *ta* vyšetřovací komise, já bych chtěla, aby se vyšetřilo to, co se stalo v průběhu *toho* zadávání a v průběhu *toho* rozhodování.

M1- [ə:] já bych to řekl asi takhle, [ə:] na Blance proběhlo několik arbitrážních řízení, několik soudů, tam rozhodoval soud. Já si trochu nedokážu vůbec představit, co se stane nechvíli, kdy budou volení zástupci lidu projednávat vlastně rozhodnutí soudu. Jak jsem řekl, mně to připadá absurdní.

M2- [ə:] já jsem byla rozrušená, protože to jednání **jako** s IDS mě opravdu rozrušilo, bylo to absurdní, nicméně [ə:] **jako** já nevím, zda mě poslanci podrží, či nepodrží, já tu informaci nemám.

- ZÁZNAM ČÍSLO 2

HYDE PARK

Datum: 10. 4. 2015

Čas: 20.05

M1: Josef Stehlík, okolo 55 let, soukromý zemědělec, předseda Asociace soukromého zemědělství ČR

M2: Bohumil Klepetko, redaktor a moderátor České televize

M2: Jaký byl uplynulý rok pro české zemědělce? Podle statistik [ə:] dokonce ten zisk českých zemědělců narostl o čtyřicet procent? [ə:] Je to tak?

M1: Tak, [ə:] tak statistika nelže, skutečně, ten loňský rok byl rekordní, byl dobrý, jak po stránce výnosové, to byl [ə:] skutečně rekordní rok a samozřejmě také i po stránce cen.

...

M2: Může být zemědělství dobrý byznys i bez dotací?

M1: No [ə:], ono je potřeba rozlišovat [ə:], jakým [ə:] směrem jsou potom ty dotace dál použity. [ə:] Určitá část českého zemědělství by určitě bez dotací asi nemohla fungovat. A jedná se především o ty části českého zemědělství, ... v těch dotacích, jaksi ten zemědělec nejen tam vyrábí, ale [ə:] i pečuje a ošetřuje krajinu, **takže** samozřejmě je zemědělství do určité míry služba, ale samozřejmě je, **jak bych tak řekl**, některé odvětví zemědělství, které se pohybuje na [ə:] vysoké hranici rentability. S těmi dotacemi to samozřejmě funguje tak, že je to

velmi rizikové. Každý, kdo splňuje nároky na správnou zemědělskou praxi, tak *de facto* ty dotace dostává.

- ZÁZNAM ČÍSLO 3

DISKUZNÍ POŘAD TAH DÁMOU

Datum: 21. 4. 2012

Čas: 21. 33

M1: Adriana Krnáčová, 55 let, zakladatelka výzvy Vraťte nám stát

M2: Vladimíra Glatzová, okolo 60ti let, advokátka

M3: Lucie Tvarůžková, 36 let, zástupkyně šéfredaktora Lidových novin

M4: Jolana Voldánová, moderátorka pořadu

M4- Udělala Karolína Peake dobře, že opustila Věci veřejné?

M1- *Jako* já myslím, že to byla její jediná šance, jestli to bylo dobře, to ukáže vývoj, který je mimochodem převratný, v posledních dnech.

M3- *Tak* já myslím, že alespoň sama pro sebe udělala dobře, nebo alespoň pro svojí kariéru.

M2- Asi by to znamenalo konec vlády, *v tuto chvíli*. Ona se *vlastně* zachovala, tak jak se zachovala, aby neskončila *ta* spolupráce s ostatními politickými stranami.

M1- *[a:]* jak vlastně říká Lucie, *[a:]* je to, *[a:]*, je *to [a:]* člověk, za kterým jak ani žádná nic moc práce není. Ona dycky jen reagovala na to, co už bylo, *no*. Uvidíme, jestli se *jako* za ní postaví další lidé v té frakci.

M4- Ukazuje tato kauza v jaké situaci se česká politika nachází?

M1- Je to divadlo, je to *nějaké* divadlo, v kterém se nacházíme, a politici hrajou *nějakou* hru, kterou jsme si my ale nezaplátili. Jo, *takže* my jsme *jakože* zděšení diváci, kteří se na *to jako* koukají a nevědí, co *jako* mají na *to* říct.

M4- Co by podle vás měl být *ten* první krok, který vyvede zemi z krize?

M2- Myslím, že by se měla *jako* úplně od základů změnit celej systém fungování politických stran, aby *prostě* fungovaly k tomu, k čemu jsou určeny. To znamená služba lidu.

- ZÁZNAM ČÍSLO 4

Studio ČT24, rozhovor s fotbalistou Pavlem Horváthem

Datum: 21. 12. 2012

Čas: 9.15

M1- moderátorka

M2- Pavel Horváth, muž, 40 let, fotbalista, reprezentant ČR ve fotbalu

M1- ... Jaký to je soupeř?

M2- *Tak* uvidíme na hřišti, jak to bude vypadat, ale *já myslím*, že že *[a:]* bysme je mohli potrápit, *určitě* to v našich silách bude.

M1- Prý by vám mohlo pomoci počasí, *je to tak*?

M2- *[a:] no tak* s počasím možná ano, ale *já myslím*, že *[a:]* v *tyhle* době, kdy jsou všechny hřiště vyhřívány, tak spíš nebudeme spoléhat na ...

M1- Jak to vůbec máte s těmi tréninky v zimě?

M2- *[a:]* hodně se trénuje na umělý trávě, ale já to nemám moc rád, protože z *toho* bolí záda, *nó*, je to *takový* nutný zlo. ... Jedeme *vlastně* na Kypr, a *myslím*, že tam bude vlastně *ta* poslední fáze.

M1- Vy jste byl zařazen do *té* ideální jedenáctky evropské ligy, co to pro vás znamená?

M2- ☺ *Tak určitě [a:]*, to je *nějakej* muj individuální *[a:]* největší *[a:]* úspěch *[a:]*, ale jsem spíš týmovej hráč *[a:]*, tak *tyhle* individuální ceny nemám moc rád *[a:]*. *Samozřejmě* děkuju tomu mužstvu *[a:]*, v kerym hraju.

M1- Vy jste procestoval skoro celý svět, tak na jaká angažmá vzpomínáte nejraději?

M2- *Tak určitě [a:]* jsem byl v Japonsku, v Portugalsku, *takže tyhle* dvě destinace byly fantastický.

M1- Proč si myslíte, že čeští sportovci jsou v Japonsku tak oblíbení?

M2- *Nó, tak* já *si myslím*, že my jsme *takový* srdečný, celkem jako voni *[a:]*, já sem tam s nima *jako [a:]* trávil hodně *[a:]* času, dokonce si myslím, že sem se tam naučil japonsky.

ZÁZNAMY KOMUNIKACE Z RESTAURAČNÍCH ZAŘÍZENÍ:

- ZÁZNAM ČÍSLO 1

Bar V Koutě, Prachatice

Datum: 16.2. 2015

Čas: 23.53

M1- středoškolák, 26 let, muž, ředitel příspěvkové organizace, Prachatice

M2- vysokoškolačka, 26 let, žena, studentka, České Budějovice

M3- středoškolák, 25 let, asistentka v auditové společnosti, Praha

M1- každéj tejden je přidanéj jeden klip a člověk si může tak nějak udělat obrázek, ne obrázek, spíš, že každéj režisér to bere nějak jinak, nó... díl hooligans byl pro mě **jako**, **jako** asi druhej nejlepšší no...protože vystihnul úplně přesně [ə:] **jakoby** [ə:] ...

M2- je to hodně **jako** povrchní, pro lidi, který tu subkulturu dobře znaj, je to vo hovně.

M3- třeba ___ s tímhle týpkem chodí každéj pátek do hospody...

M1- [ə:] vyvolává to strašně diskuze, no

M2- každéj díl je **jakože** jinej režisér, žejo, **takže** i ty díly jsou **jakoby** hodně jiný.

M3- mě právě zarazilo **jako** jak je to hrozně [ə:] povrchní a [ə:] jak je to nekvalitně udělaný.

M1- jak jsme se k tomu vůbec dostali?

M2- nó, tak jak jsi říkal vo tý energii, že tady proudí, tak vo tom je **jakoby** ten díl Rainbow, a taky jsme se bavili vo těch maringotkách a voni žijou v těch maringotkách, né?

M1- jó, pozor na to, vona si nahrává lidi!

M3- no, **jakoby**, já dneska přespávám u ___ doma no a byli jsme tam chvíli sami, protože oni šli dřív do hospody, a já jsem si **jako** vzpomněla na to, že mi říkala, že si bude nahrávat i ty obyčejný rozhovory, a tak si **jako** ležim a říkám si, ty hele, tady je **vlastně** někde diktafon.. ☺

M2- né, nebyl ☺

M3- já jsem teď dělala [ə:] v jedný firmě...

...

- ZÁZNAM ČÍSLO 2

Restaurace Almara, Prachatice

Datum: 15.1. 2015

Čas: 18.28

M1- středoškolák, 26 let, muž, ředitel příspěvkové organizace, Prachatice

M2- středoškolačka, 30 let, žena, účetní, Vimperk

M3- vysokoškolák, 28 let, muž, pracovník ve výškových pracích, Praha

M4- vysokoškolačka, 22 let, žena, studentka

M5- vysokoškolák, 25 let, muž, dřevorubec

M1- *ty* jejich ženy **jako** uplně trpí, protože všichni nabalují tu slečnu sylvánovou, no samozřejmě se pětkrát utopí... mimochodem, dostal jsem nabídku hrát v _____. Voni hrajou párkrát v měsíci, žejo, **takže** to není jako fulltime. A vona tě **jako** i ta muzika víc baví, když ji nehraješ furt.

M4- von si třeba vymínil, že nechce hrát Michala Davida ☺

M3- a co třeba hrajou?

M1- voni ho úplně často taky nehrajou, já **vlastně** dostal repertoár, kterej se **jako** musím naučit a **prostě** se nebudu učit Michala Davida, celkem je to asi 120 písňovej repertoár, **takže jakoby** bude z čeho vybírat... Pak třeba přijdou takový *ty* firemní večírky a musíš hrát **jakoby** celou dobu, **takže prostě ten** repertoár musí bejt velkej.

M3- My jsme třeba hráli asi čtyřhodinovej set, kdy jsme **jakoby** museli bez pauzy *ty* čtyři hodiny uhrát, teď to ještě **jakože** natahuješ, žejo, seš **jakože hrozně** otrávenej...

M2- *Víš jak*, ještě jsou tyjo ty písničky některý hrozně ohraný a *ty* lidi je furt chtěj žejo...

..._____...

M2- von vypadá jako bezdomovec, **jako** vypadá mladě, to jo, ale dost neudržovaně, bych řekla

M4- no, **jako** vypadá rozhodně mladší než je, ale já jsem si ho představovala jinak... je to **prostě** zjev bezdřáka.

M1- ale von tak asi chce vypadat, to je **jakoby** chtěnej vzhled. Von si třeba spočítal, kolik **jakože** propil peněz.

☺

M3- a kolik to bylo, nevíš?

M1- no třeba 10 milionů? Nebo pět? Von si **jakoby** vytvořil algoritmus, kterým to počítá.

M5- *no ty vole*, to bych měl ___ říct, *ty vole*, dlužíš mi 10 milionů ☺. *Ty vole*, já v tý hospodě jednu dobu třeba čtyřku pětku nechal. Já *ty vole* nakráčím do tý hospody a řeknu, *ty vole*, já už ti tady nechal tolik prachů, že mi tahle hospoda patří ☺.

M2- to se **prostě** nedá jíst

M3- tak to nejez

M3- já kdybych pil panáky, tak jsem taky **jakoby** schopnej tam toho litra za noc nechat, *ty vole*.

M5- no tak já si třeba dám tři piva, ale do toho prostě těch dvacet panáků dám

M3- po dlouhý době se mi v hospodě stalo, že nedojím, to jídlo je tak výborný a tak sytý, že to *ty vole* asi fakt nedám. Ale je to hrozně dobrý.

M1- hele neurazí vás, když půjdu nahoru, to je trapný, jsme tam pozvaný na ty narozeniny...

- ZÁZNAM ČÍSLO 3

Sportbar Fortuna, Prachatice

Datum: 21.3. 2015

Čas: 20.32

M1- středoškolák, 42 let, muž

M2- výuční list, 60 let, muž

M3- vysokoškolák, 37 let, muž

M1- *no ty volé!*

M2- *ty volé*, kam to hraješ?? volové...

M3- *ty vole*, tak na tohle jsem moh zůstat doma, jako takovejhle zápas. Můžu jednu plzeň?

M3- tak litvínov teď hraje o finále, žejo, takže ty vole, je to jako docela vyhrocený...

M2- se na to nemůžu dívat. Táhleten tam čumí jak veka. Čuráci, **ty vole**...

M1- volové, tady špekulujete, čumte na **to**, né?

M2- dej si pivo, Franto, to je nejlepší, ne?

M1- dej mi pokoj, **ty vole**, jdi do prdele. Jsem z toho hokeje nervní.

M2- **ty vole**.

M3- ho nech bejt, né? Ať se kouká, já na to koukat nemůžu už, si to zejtra přečtu v Blesku. Sem teď byl s mladýma na zahradě a řezali sme stromky a řikám ti, že už to není, co to bejvalo ☺. Bych se na to vysral, ale kdo jinej by to dělal? Mladý na to nejsou, je to v prdeli, už to není, co to bejvalo. **Ty vole**. Neukazuj na mě!

M2- ser na to, **vole**. Máte vícerojky?

...